ג'גו חוזר

לפני כ־12 שנה עבד ג'גו ב„חותם" כצייר המערכת וביום בהיר אחד נעלמו עקבותיו. לאחרונה נתגלה בקיבוץ מבוא חמה – שם הוא חבר, אולם „ג'וק" הציור לא נטש אותו והשבוע הופיע במערכת ובידו צרור קריקטורות. שתים־עשרה שנה – מהדורה שנייה

המסך עולה?

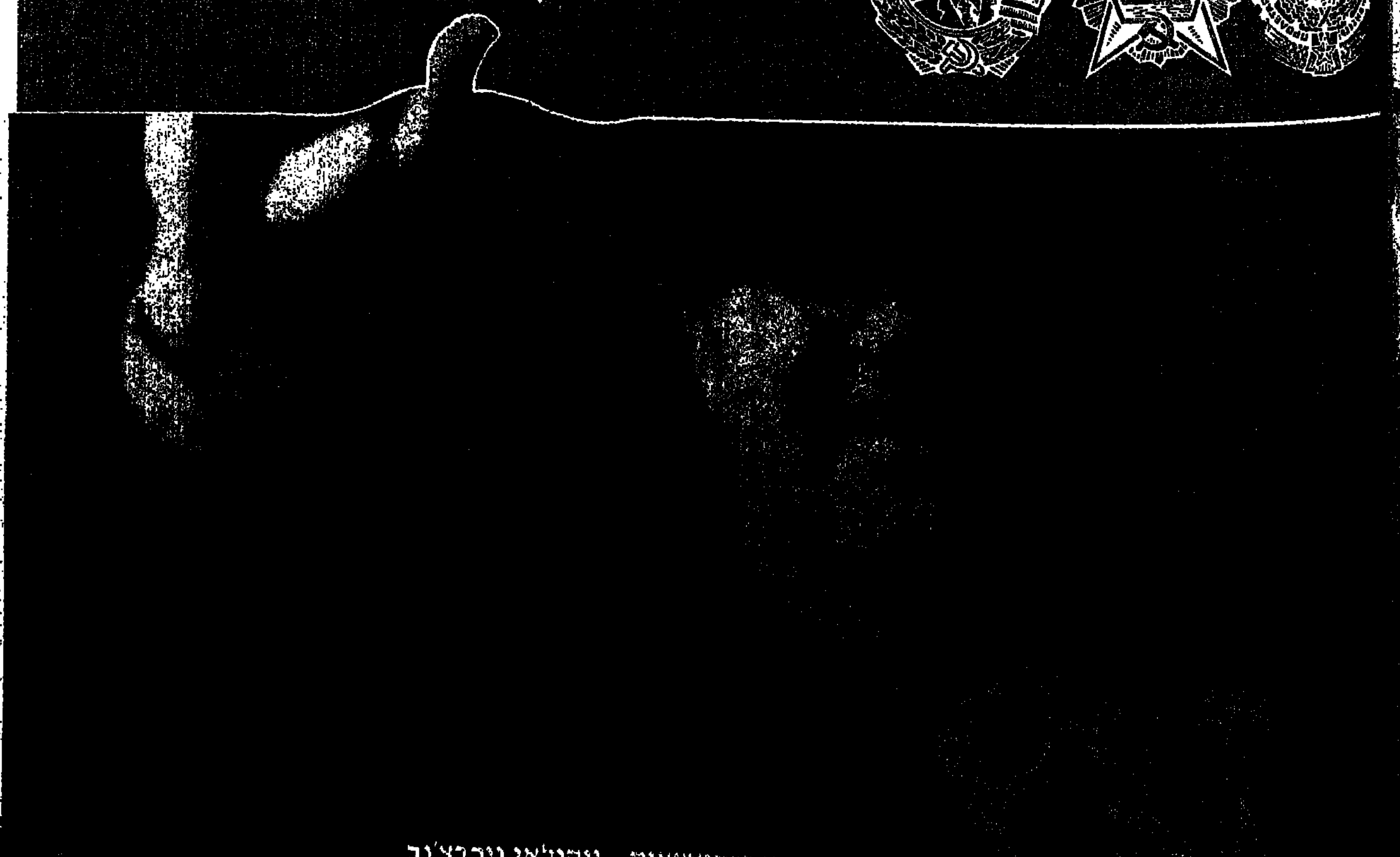

מנהיג ברית־המועצות – ניקולאי גורבצ'וב

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: ישע וינשטיין
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות
■ אש כולה האשכולית... זאב חבצלת, 25 שנה לפטירתו מאת נתן יונתן 5
■ אביב החופש סדקים בחומת הקרמלין מאת מארק גפן 6
■ לידתה של תנועה האמת על ראשית השוה"צ מאת גוגה קוגן 8
■ אור בקצה המנהרה האלוף אור פושט מדיו מאת אבי בניהו וישראל זמיר 10
■ אשה קטנה גדולה עדותה של מריה רדיבקר במשפט דמיאניוק מאת ורד לוי 12
■ הכל בגלל פרעוש קטן פסטיבל לחצגות ילדים בחיפה מאת ציפי שוחט 14
■ משיח עכשיו חב"ד עוסק בהתחרדות מאת עמירם כהן 18
ראיון
■ „הדממה היתה כבדה, קטועת אנקות" עם הסופר חורחה סמפרון מאת א.ב. יפה 20
מדורים וטורים
■ חותם אישי מאת אנדד אלדן 16
■ שלום בית מאת חית יוסף 17
עודד ליפשיץ – 2; נתן רענן – 2; ראובן רחוביצקי – 2; מיכאל הרסגור – 3; זאב צחור – 3; דן מלר – 4; שמואל בונים – 4; חיים מאור – 4
■ כל יום (עיצוב: רחל דביר) 27–22
■ בשער: שינויים בברית־המועצות

משפט

יורם ל„סוף ציטוט"

מלאכה נאה עשה מתי גולן בהביאו את עו"ד יורם שפטל ל„זה הזמן" ביום שני בערב. אך הופעתו של עורך הדין הכל־כך לא מלומד באותו ערב גובלת בבזיון בית־המשפט המחוזי הדן בעניינו של איוואן האיום. שכן באותו יום ממש ביקשה הסנגוריה לבטל את ישיבת אחר־הצהרים של בית המשפט כיוון שטרם הספיקה ללמוד חומר ראיות חדש־לכאורה שהובא על־ידי התובעת מהמבורג.

וכך נתבטל זמנם של בית המשפט והתובעת מחו"ל — בהסכמת התביעה הישראלית — כיוון שהכל סבורים כי תמורת שכר הטירחה ההגון שמשלמת הקהילייה האוקראינית להגנה, „דוגרים" פרקליטיה מאז אחר הצהרים ועד חצי־הליל על לימודו של חומר הראיות. אך בשעה שההגנה מבקשת פסק־זמן ללימוד החומר, משרך רגליו עו"ד שפטל („איני רודף פרסום") ל„זה הזמן" ומגולל את נפתולי עלילותיו והתבטאויותיו השחצניות של עורך־דין הראוי להופיע בבית־משפט הדן בעבירות תנועה.

לא אתפלא אם כבוד השופט דב לוין לא יעיר באורח מיידי לאורח על ניצול פסק־הזמן שביקשה ההגנה לעצמה. סביר להניח כי כאשר תבקש ההגנה פעם נוספת את נעילת הדיון בטרם־עת ישאל השופט לוין באדיבותו החכמה: „האם נקבעה לאדוני גם הופעת־ערב ב„סוף ציטוט"?" תופעה וביטול הישיבה פולשים היישר אל התחום המובהק של ביזיון בית־המשפט.

אותו „יורם" טוען ש„במשפט זה אני מופיע בעדינות יתר", „משתדל להיות עדין ומנומס", כך למתי גולן ולעיני כל עם ישראל. זה האיש הגובה את שכר הטירחה של פרקליטו של השטן, כדברי המשל. וראוי להיאמר כי אם נכון הכלל — והוא נכון ותקף — כי כל נאשם ראוי להגנה, אזי ראוי היה כי עורך דין מן השורה הראשונה בישראל יחליף את שחצן הצמרת הזה במשפט מובהק חשוב כל־כך, כל כבוד המקצוע נרמס השכם והערב: בעת שיורם שפטל נוטל את רשות הסניגור.

ונידרש רק לאחת מן ההערות השחצניות של מי שמופיע ב„התנדבות" וב„הקרבה עצמית" מטעם ההגנה. אחת מהערותיו של יורם שפטל עסקה בטיעון שהעלה — כדרכו — בקורקטיות ובצנעה עו"ד מיכאל שקד, התובע העושה מלאכת מקצוע וממלא שליחות ציבורית. „אני בטוח כי מה שאני אומר הוא נכון, כשם שאני בטוח שהתובע מקבל משכורת עבור עבודתו". זרק שפטל לחלל בית הדין. ולא נעשה השוואות בין שכר טרחה פרטי לבין משכורת ציבורית, אפילו של פרקליט בכיר בשירות הממלכתי והציבורי.

נספר רק שאב בית הדין לא רק שנזף חמורות בשפטל על הערה זאת („שניכם חברים באותה לשכת עורכי דין בישראל") אלא שאף מנע ממנו — סוף־סוף — אפילו את ההתנצלות. „יילך ארוני לביתו" — אמר השופט לוין — „ויחשוב בערב על הדברים שאמר כאן וכוודאי יגיע אל משמעותם החמורה". לא רק דין צדק בישראל, אלא רמת המקצוע, הירודה לכאורה, עומדת על הרוכנים הציבוריים. דב לוין מנהל את המשפט לתפארת מדינת ישראל במלוא מובן המלה. כך גם עו"ד מיכאל שקד. מה יחשוב ציבור הנוער הנוהר מידי יום אל אולם המשפט, צופה ומאזין לו ברתק, על דמותו של עורך־דין ישראלי, כאשר זה הדרג המופיע במשפט כל־כך חשוב, שעיני הציבור נשואות אליו?

אם זאת הנורמה, נותן להניח כי יקישו שמוטב להם לפנות אל מקצוע אחר. ואולי יצא הפסדנו בשכר, יקטן מספר המצטופפים בבחינות הכניסה לפקולטות למשפטים והצובאים על המקצוע הזה מקרב צעירינו. אולי חלומה של אם יהודייה שבנה יהיה עורך־דין יגיע לידי גמר בשל עוד „סוף ציטוט" של ה„יורם" הזה.

● נתן רענן

מלה רעה

הליכוד כבר לא בשבילך, דוד לוי!

לדוד לוי, סגן יו"ר תנועת החרות, שלום רב!

המאורע של השבוע, מבחינתך, אינו ועידת חרות, אלא התחזית של ח"כ דוד מגן, ממחנה שרון, הצופה בחירות בקיץ הקרוב. מגן, שהצליף מוועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון החוקרת את פרשת פולארד, טוען שמסקנות הוועדה הזו יפורסמו — ויגרמו לבחירות. יוצא מזה שבמחנה שרון מעריכים שלא רק רבין ייפגע, כפי שטענו פרשנים מסוימים, אלא אישים משתי המפלגות. כלומר גם שמיר, אולי גם פרס; כי אם רק רבין היה ניזוק, זה לא היה גורם בהכרח לבחירות. אם יש אופציה לבחירות בקיץ, או כדאי לך, דוד לוי, להתאושש מהר מפסטיבל העלבון והרחמנות העצמית שבו אתה והמחנה שלך שקעתם לאחר התבוסה בוועידה. אין זמן.

תעשה הערכת מצב מהירה, ותראה שאין לך סיכוי בליכוד. במחנה שלך אומרים שיש לך 35% ב„חרות". עכשיו, כשל־2000 חברי מפלגתך יתווספו 1000 חברי מרכז ליברלים במסגרת מרכז משותף, נגמר לך הסוס: הליברלים אינם בצד שלך, הצד של הפועלים ותושבי עיירות הפיתוח. הם יצטרפו למחנה שמיר־ארנס, למחנה שרון, יציגו מועמד משלהם, שילך אולי לבריתות עם מחנות אחרים ב„חרות", לא אתך. הם מייצגים תעשיינים, סוחרים, בעלי הון. מעבר לאידיאולוגיה, שרון, כיו"ר מרכז חרות, יושב בעמדת מיקוח ותמרון עדיפה על שלך — כמה תומכים יהיו לך במרכז משותף כזה? בלי אף ליברל — החשבון מראה על — 23.3%. אפילו אם יצטרפו אליך כמה מנציגי הליברלים, תזכה ל־25%־27%, בלי סיכוי של ממש לקואליציה שתבטיח לך את הרוב והירושה.

למען האמת, אתה אפילו לא נכס אלקטורלי חיוני עבור הליכוד. עשית כמה טעויות טקטיות: ניסית למשוך תומכים מהמחנה הניצי, להתרועע עם אנשי הרובע היהודי בחברון, לנאום בטקס בהדר־בית"ר ערב הוועידה. זה לא בשבילך. אתה לא נץ אמיתי, וגם אין לך סיכוי לגבור, בתחום זה, על שרון עם העבר הצבאי־ניצי שלו וקשריו עם המתנחלים מאז ימי סבסטיה.

את כור מחצבתך ובוחריך — הזנחת. עשר שנים אתה בממשלה, ועיירות הפיתוח ושכבות המצוקה לא רוו ממך נחת. כשעובדי הייצור שבתו, כשמפעלים שבתו, כשעובדי שירותים בדרגות הנמוכות נאבקו על תעסוקה וקיום הוגן, לא אתה היית זה שהתייצב בראשם. השבוע, כשחוק שכר המינימום עבר בכנסת, זיהו אותו עם אורה נמיר מהמערך, ועם — מרגיז, נכון? — השר קצב, זה שקראת לו להתמודד נגדך בוועידה.

כן, דוד לוי, הוועידה וצירוף הליברלים יצרו מצב שבו אין לך מה לעשות בליכוד. מה לך ולשר ניסים למשל, שר האוצר שיזם רפורמה שתעשיר את העשירים? זה שתומך בשכר לימוד גבוה לסטודנטים, שיסתום את הגולל על קידומם של בני הבוחרים שאתה מייצג? זה שמנסה, בעקביות, להרוס את שירותי הבריאות והרווחה לחלשים?

עכשיו הזמן, דוד לוי, לעבור לאופציה הוויצמנית. לעזוב את הליכוד, ללכת למחנה השני. מקומך הטבעי הוא עם קיסר, במאבק למען הפועלים, עם ניסים זווילי, הנאבק למען המושבים. אתה קרוב יותר לעמיר פרץ משדרות ואפילו לקיבוצי עמק בית שאן מאשר לנסיכי הליכוד, אולמרט, מרידור, מילוא, מליונרים מלוקקים ופרקליטי צמרת. אתה יכול לגרום למהפך של ממש במדינה, לשבור את שיווי המשקל הנורא והמשתק בין שני הגושים הגדולים לטובת השמאל. אם אתה וחלק ניכר מתומכיך תעברו למחנה השני, עוד נזכה לאותו שילוב הנחוץ באמת לאלה שאתה מייצג: שלום עם משטר פנימי של צמיחה, תעסוקה ורווחה, של סגירת פערים ועזרה לחלשים בחברה. אתה תשלים את מה שהתחיל וייצמן: הוא, שהיה נץ, עקף את פרס מהכיוון היוני והיום הוא דוחף את פרס למו"מ עם הפלשתינים, למרות שלא הביא עימו קולות אלא רק ח"כים. אתה, שביסודך הנך נציג פועלים, ותביא עמך ציבור מצביעים גדול, תוכל לאגוף את פרס משמאל, להוריד אותו מהמסלול בו הלך עד כה עם מודעי וניסים ושאר נציגי העשירון העליון — לכיוון של צמיחה וצדק חברתי. ראש ממשלה מטעם המערך אולי לא תהיה בקרוב, אבל גם בליכוד את המירוץ הזה הפסדת. שר בכיר תוכל להיות גם במערך, ובו תוכל גם לגרום לשינוי משמעותי במדינה ובחברה במקום לנהל מלחמת מאסף, אבודה ומתסכלת בליכוד.

תחשוב על זה, סגן יו"ר חרות, דוד לוי. ומהר.

● עודד ליפשיץ

תמונת מצב

עם סגולה

הסיכוי להיות מנהיג

שקולניק – מנהיג בנעליים

איך יערי נעשה מנהיג

ב־1920, סמוך לעלייתו לארץ, פנה בחור צעיר בשם מאיר ולד למחלקת החינוך של ועד הצירים והציע את מועמדותו למשרה הפנויה של מורה לעברית, ציור, שירה והתעמלות בבית הספר של מטולה. למכרז על המשרה הנכספת פנו עוד 5 מועמדים.

ת.ג. שחור, ממחלקת החינוך של ועד הצירים, התייחס בכובד ראש לתפקידו. הוא בדק היטב את כישורי המועמדים. ביחס למאיר ולד הוא שלח מכתב לוועד המרכזי של מפלגת „הפועל הצעיר" וביקש פרטים על השכלתו והתאמתו להוראה. במפלגה הכירו את ולד שהגיע לא מכבר מחו"ל כחבר הנהגת „השומר הצעיר" הבודק אפשרות לאיחוד עם „הפועל הצעיר". תשובת הוועד אינה בידינו, אבל בעקבותיה הוצב ולד הצעיר במקום השישי והאחרון מבין המועמדים להוראה במטולה. הוא לא זכה במשרה ונשאר בקבוצת השומר הצעיר שנאחזה בביתניה עילית.

מאיר ולד, היה איש כריזמאטי. אילו היה מורה במטולה היתה קמה שם מקהלה מצוינת ושיעורי ההתעמלות בכיתות ג'־ד' היו למופת. אבל הוא מן הסתם, מועמדים מוכשרים ממנו, והוא נדחה. כך נקלע ולד לביתניה עילית: שם עסק בעיצוב הרוחני והארגוני של „השומר הצעיר" ונודע בשם מאיר יערי.

מעניין מה היה קורה לו ולתנועתו אילו החליט ת.ג. שחור היה פחות קפדן.

איך שרגא לא נעשה מנהיג

שרגא עלה בראשית העלייה השנייה. הוא היה בכל המקומות הנכונים: „בוייקט פתח־תקוה", כנרת, דגניה, סג'רה. הוא הכיר את אולם וכולם הכירו אותו. ב„הפועל הצעיר" היה לו מה להגיד. גורדון אמר לשפרינצק שהוא ראוי לציבור שלנו, יבניאלי הטיל עליו לפשר בין התימנים בראשון, וברנר ביקש ממנו לכתוב לעיתון קורספונדציה מבעיות מטבח הפועלים.

בחורף 1917, לאחר קריירה מוהירה בוועד הפועלים בגדרה ובארגון החשאי „מגמ"ש" (משפיל גאים מגביה שפלים), שהכין מהפכה פרולטארית בין פועלי היקב בראשון לציון, הוא היה אמור להיכנס לוועד הפועלים באם־המושבות. אבל בדיוק אז הוא נקלע לבעיה: בקומונה שלהם היו שלושה זוגות נעלים שעברו בתורנות בין חמשת החברים (לשתי הבחורות היו נעליים פרטיות). רא עקא שלמלמד היה מספר נעליים גדול במיוחד ולא היה פתרון. אז החבר'ה קיבלו בהבנה את החלטתו להיות, למשך החורף, מורה בטבריה. שם, כנראה, היה עניין הנעליים פחות קריטי. במקומו נכנס לוועד לוי שקולניק הצעיר. שרגא נעשה מורה וכבר, איכשהו נשאר בטבריה. ואילו שקולניק התבסס בוועד. אחר כך החליף את שמו לאשכול ונהיה ראש ממשלה.

● זאב צחור

רשות דיבור

לסופר אהרון אפלפלד ולראובן דפני סגן מנהל יד ושם

דגל ישראל בגרמניה

נסיעתו של נשיא המדינה חיים הרצוג לגרמניה מחדדת מחדש את שאלת מערכת היחסים ושיתוף הפעולה בין ישראל לגרמניה. השבוע שוב פרץ הוויכוח. שאלתי את אהרון אפלפלד, אחד מסופרי השואה, האם הוא מקבל את עמדתו של הנשיא לפיה ברגע שיועלה דגל ישראל בגרמניה יהיה זה רגע היסטורי של ניצחון.

„לדעתי אין הצדקה שבשנים אלה, הייתי אומר אפילו בדורנו זה, ייסע נשיא מדינת ישראל לגרמניה. מנשיא המדינה אנו מצפים שיהיה סמל ותמצית הרוחניות. מצפים שיהיה רגיש לזיכרונות קולקטיביים. בימים אלה חיים במדינת ישראל אנשים רבים שחוו את השואה על בשרם. הדברים עדיין חרוטים בבשרם. לכן הייתי מצפה שהנשיא יחוש ברגישות ויימנע מנסיעה".

האם אתה מאוכזב או אפילו נפגע מנסיעה זו?

„הייתי אומר שנפגע משהו שבתמצית. שהרי מדובר בשאלה לימודית, מהותית: בדורנו אנו יש עוד רב לזיכרון ורגישות לסבל ולהתאפקות. אם לענות ישירות לשאלתך אני בהחלט שנכנב".

האם פנו אליך וביקשו את עצתך מקבלי ההחלטות בנושא זה?

„אכן, שאלו, לא אומר מי, והבעתי את דעתי הברורה. אני אומר לך מה שאמרתי גם אני אם היתה זו נסיעה של ראש ממשלה בעלת אופי פרגמטי כמו ענייני ביטחון, למשל, הייתי בהחלט מבין ומקבל. בנסיעה זו יש, כאמור, סמליות רבה ולכן אני מתנגד לה".

לאחר השיחה עם אהרון אפלפלד פניתי לראובן דפני סגן מנהל יד ושם, בעבר איש משרד החוץ, ושאלתי אותו האם אכן מגלה הנשיא חוסר התחשבות.

„אינני מקבל גישה זו. להערכתי חשובה מאד נסיעתו של הרצוג. אני בהחלט מקבל את דבריו, כי ברגע שיונף הדגל על ראש התורן בגרמניה יהיה זה באמת רגע היסטורי של ניצחון. אני רוצה להבהיר לך שלא מזמן התקבל כאן נשיא הרפובליקה הפדרלית של גרמניה בכל נתוני הטקס. לא מזמן החליטה הממשלה פה אחד על נסיעתו של הנשיא לגרמניה. ובעת יוצאים הדברים בצורה אחראית אל הפועל. אני, אישית, סבור שהנסיעה בהחלט בעיתוי נכון ושנדק".

● אלי הכהן

עוד שבוע

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

שקר באורנים

מוסף סופשבוע של עתון הארץ (27.3.1987) פרסם שתי כתבות העוסקות בשתי פניה של האורתודוקסיה היהודית. אחת, מאת ריל סער, עוסקת ברב האלים והפרימיטיבי נסים יגן, המבטיח אש, גפרית וגהינום ללא־אורתודוקסים. הכתבה השנייה, מאת רונית מטלון, מטפלת בתופעה הרבה יותר מסוכנת – בתורתו של מאיר איילי מסמינר הקיבוצים אורנים. ומדוע מסוכנת יותר? כי כבר קבעו הקדמונים שהשחתת הטובים היא הגרוע מכל. הנבערים מדעת אפילו לא מבינים שמשחיתים אותם. אצלנו, לצערנו, גם המשכילים.

בקיצור, מאיר איילי, וגם ד"ר אלי בן־גל, מחזירים את הקדושה (מה זהו) לתנועה הקיבוצית. על רגל אחת מצתמצמת תורתם בפסוק כי בצלם אלוהים עשה את האדם. וזהו מבחינה היסטורית שקר מוחלט – כי כל מי שאינו מבקש להשלות את עצמו יודע שההיפך הגמור הוא הנכון: כי בצלם האדם ברא האדם את אלוהיו. שינסו מאיר איילי ובן־גל להוכיח שאין כך הדבר. איילי מתקומם נגד ה„יידישקייט" שהיא הצורה הוולגארית בת מנסח האורתודוקסיה לעשות נפשות אצל התמימים. אבל האם המשפט שלו על צלם אלוהים אינו דוגמה של שמאלץ עבה, פרימיטיבי ומגוחך? אבירי הנאו־דתיות האלה טוענים שהם באים למלא את ריקנות הציבור החילוני. במה? בשקר פרימיטיבי? עצם קריאת מגמתם מחשבת ישראל היא אמת – כי הם ידי הרבנות האורתודוקסית הטורפת. איזה! מדוע מאמץ אינטלקטואלי מתפכני כזה? הדרך הסלולה של האורתודוקסיה (המתופשת אמנם – באורנים פורים נמשך שנה שלמה) נוחה הרבה יותר – וכך מבריחים קדושה בתוך מזוודות בעלות ביטנה כפולה – כפי שעושים עם סמים. והרי אמר מי שאמר שהדת היא אופיום – והוא צדק! עם מורי־הלכה כאלה אין פלא שמורי התנועה הקיבוצית איבדו את המצפון (לא כולם, ברוכים האלים בני האלמוות!) ומשבר רעיוני מעמיק מתפשט בפרי־כל בתנועה – זאת אשר אמורה היתה להיות אוואנגארד של החברה הישראלית, ולתת דוגמה לצלילות המחשבה ולבהירות הניסוחים. ובמקום זה – קדושה וצלם אלוהים... אומר איילי, נצר לשושלת רבנים מפוארת (חנני נצר של סוחרים, חייטים ורוכלים לא פחות מפוארים) היחסים שלי עם אלוהים הם אינטימיים. כיצד אפשר לקיים יחסים אינטימיים עם האין? אבל זה עניינו. עניינם של אוהדי מפ"ם, ר"צ, התנועה הקיבוצית, שלום עכשיו, בקיצור כל המחנה העצום של הישראלים השפויים הוא שלא יסיטו את הבסיס של המחנה הזה, התנועה הקיבוצית, מדרכה אל עבר איזו אורתודוקסיה אשר־אינה־מעיזה־להגיד את שמה.

לפי יוצאי אורנים המוזמנים למוסד בו אני עובד, או הנפגשים איתי בקיבוצים, אפשר לחוש את עומק הבלבול התרסני לתוכו משקיעים איילי ובן־גל את קרבנותיהם. התנועה

יחסים אינטימיים עם אלוהים

מתכוונים למחשבה אורתודוקסית בלבד. כי מחשבת ישראל האמיתית היא גם המחשבה הקונסרבטיבית, הרפורמית והחילונית – כי כאן נעשה ניסיון מעניין ופורה להתאים את היהדות לתנאי החברה המודרנית. כי מחשבת ישראל האמיתית היא גם מחשבת הכופרים היהודים הגדולים, חזוני הגלל, שלמה דלמדיגו, אוריאל ד'אקוסטה, ברוך שפינוזה, ועוד ועוד. הנך מצפה שסמינר של התנועה הקיבוצית יחזיר לעם ישראל את החוגים הללו הנרדפים, מושמצים ומוחקים על־

הקיבוצית חייבת לעצמה להפסיק להשתמש בסמים מסוג זה ולחזור למקורותיה הנלוזים. תולדות התרבות המערבית – מצמיחת הדמוקרטיה, המדע המודרני, זכויות האשה, הסובלנות וכו' (והפאשיזם הוא הריגה מדרך המלך של תרבות זאת) מצטיינים בהתרחקות מאשליות רליגיוזיות. המצב זהה בישראל. „כבינו אורות־שווא שלא יודלקו עוד לעולם," אמר סוציאליסט ערבי עוד לפני מלחמת העולם הראשונה. מדוע משחקים בגפרורי־הדלקה בסמינר אורנים?

אש כולה האשכולית...

זאב חבצלת, איש בית־אלפא, מקץ עשרים וחמש שנה

מאת נתן יונתן

בפרק השלושים ושניים של מובי דיק, כתב מלוויל: „עתה מניח אני את המערכת הצֵיטולוגית שלי בלתי גמורה כשם שנעזבה הקתדרלה הגדולה בקלן, כשהעגורן מונף בראש המגדל שלא נשלם. יען שמיבנים קטנים עשויים להיגמר בידי ראשוני האדריכלים שלהם, ענקים שבהם, אמיתיים שבהם, משאירים תמיד את האבן הראשה לדורות שיבואו. אלוהים! שומרני מלכלות לעולם מלאכה כלשהי. כל הספר הזה אינו אלא תרשים, לא טיוטה לתרשים! הו זמן, כוח, כסף ואורך רוח!"

מה ששאל הסופר והספן מבדפורד ביקש גם זאב, כמוהו ידע אותו צמא לא־ידע־רוויה לזמן, לכוח לכסף לאורך רוח. ואפילו היה חי פעמיים, – גם אז היה נודד בסערות ימו שלו, רדוף ורודף ומשאיר את יצירי רוחו בלתי גמורים, כשם שנטש את חייו.

כל מעשיו היו התחלות, וכל נתיב שפילס מיהר לנטוש לאחר שראה כי אינו יחיד במירוץ, או ברגע שנגלה לו האופק שאליו לא יגיע לעולם. תמיד חיפש ואף ניסה לשרטט לנו נוסחת קסם שתאפשר לאמן להגיע לשלמות, אלא, שכדרך הסנדלרים, נשאר הוא לרוץ יחף בשדה החופשי הפראי של החיים שבו נתגלה לו כל פעם מחדש קוצר ידה של האמנות.

החל במלים, בשירים, נטש אותם ופנה לצבעים. צייר בשכרון ון־גוכי, בצבעים חמים, בחוץ החי והפתוח, וכשצרו לו הבדים התמכר לצלילים. מאחר בלילה אצל הפסנתר, בלי דעת תורת המוסיקה, והיה מנגן ומנגן את עצמו. אחר פנה אל המחול, כשהוא הופך את גופו למוקד של יצירה וגורף איתו סופת מחוללים, ובעוד מעריציו שיכורי מחול, כבר הוא רחוק מהם נוטש והולך, ללא נכסים, בלי המלצות. בסנדליו ובעיניו היוקדות לשחר אמנות חדשה בג'ונגל של תרושת הסרטים, דוד עברי בין גלייתים של האדירה במכונות האמנות. ללא תת יצא להתמודדות. הוא תמיד בטח בעדיפותו המוחלטת, הבלתי מנוצחת, של האמן החי.

זאב חבצלת נולד מתוך הבדידות. מי שיבקש את סודות הבריאה שלו כאמן ישוב אל שחר נעוריו, אל השנים הארוכות של העימות בין נער מתבגר לחייה הדועכים של אמו האהובה. עיניים אדומות מבכי היו אותות יחידים שהרשה לעצמו להשאיר בחוץ. השאר נותר בפנים להרוס רקמות עצבים ונפש. פנים אל פנים מול אימת המוות. וכשמתה אמו ישב בפינת החדר וצייר את פניה בעיפרון. מסכת המוות הזאת לא תסור ממנו לעולם. הוא אירש אותה ועימה יצא לחיים, גבר עצוב וחזק, מבט רך ורצון של פלדה.

לאחר מכן נראה אותו משרך דרכו אל חדרו הבודד שבמעלה הגבעה, שלא להפריע לחבריו, טען, כי בשלוש לפנות בקר היה יוצא לחליבת לילה ברפת של גבעת השלושה. חיי סיגוף שבחר כדי לחשל את אופיו. וידויים ליליים שלו מעבירים גם עכשיו צמרמורת בנפשנו; רגשי אשם והשפלה, פחד ושנאה עצמית. לפיכך היתה גדולה הפליאה, איך הלשכה האפלה של הנפש מפתחת מכל הנגטיבים: מן הצער והכאב, השנאה והאכזבה את התמונות רוויות האור והעליצות שזאב הקרין סביבו.

הוא לא ביקש בדידות, לפיכך לא התייחד באמנות הרמטית וסגורה בפני המולת אנשים. אמנות שתחבוק את החיים כולם, ושמא החיים כמעשה אמנות, הנה זהו אתגר שראוי להתמסר לו. האפשרויות שנתגלו לו היו מסעירות. ויאה לו התיאור שמצאנו אצל גויס בתארו את הולדתו של האמן: „הוא היה גלוי ומאושר וקרוב אל לבם הפראי של החיים – הוא פנה פתאום, לחייו להטו. גופו היה יוקד. הלאה והלאה והלאה הוסיף לפסוע הרחק בחולות. שר בפראות אל הים. צועק ומברך את החיים שצעקו לקראתו. לחיות. לשגות, ליפול. לנצח. ליצור חיים מתוך חיים. מלאך של נעורי אנוש ויופיים, ציר שלוח מארצות החיים לפתוח ולגלות לפניו ברגע של התלהבות את השערים לכל דרכי השגגה וההוד".

מעתה לבשו חייו משמעות. כל מה שפעל היה מעשה יצירה, כך בחינוך וכך במדע וכך בחג ומועד. והיה זה טעם נוסף לדבקותו בקיבוץ, שמצא בו סיכוי מלהיב לעצב את החיים עיצוב של יופי, ממש כפי שעשה בחיותו מדריך בתנועת הנוער.

שבע שנים ארוכות עבד את החיים באמנות. אז גמלה בו התחושה שחייו להבא יהיו כולם לאמנות עצמה, אהבת נעוריו. עתה, בבגרותו, ידע סכנותיה של תרפקת אהבה מאוחרת זאת וקיבל עליו. הוא רצה לדעת אותה, במגע האינטימי ביותר הספונטני. התוקפני והנכנע. לארש את סודותיה וקסמיה בכוח, ברוך בסערה בלחישה. בצימאון לוהט. בחולצה פתוחה, בסנדלים ובחופות, בחדווה, בפראות. בטמפרטורה של ארבעים מעלות חום כשהגוף והנפש שותפים ליצירה הנולדת. ולאחר שסיים ושעת התשואות הגיעה כבר הוא רחוק מכן ובהזיה חדשה, בחלום אחר. בין שהכיר דברי מלוויל הגדול בין שלא ידע, כל מה שעשה היה בעיניו תרשים לתרשים של יצירה שלא תיגמר לעולם. אין זמן, אין אף פעם די כסף. והיכן לוקחים אותו כוח ואורך־רוח בחיים הקצרים האלה.

מעולם לא הפקיר אותנו לייאוש. אלא שצר עד מאוד לדבר בלשון עבר ולהיפרד מחיים כאלה ומאנשים כאלה שנוכחות שלהם, והחום עם האור שקרנו מאישיותם, נתנו חיים לחיים והרחיקה את אימת החידלון. ונדמה לנו, לבני דורו, כי עדיין אורו מוסיף וקורן.

עשרים וחמש שנים חלפו מיום שנעלם זאב מחיינו. מה לא עבר עלינו בינתיים. איבדנו כל אשר יקר היה. הלא כך חיינו שרים במצעדי תנועת הנוער שלנו, בעקבות הדגלים שתרשו את הרוח, ולא ידענו מה אנו שרים. התאכזרו אלינו החיים. לפעמים אני שואל את עצמי – איך היה נראה עולמנו, עולמי, עם זאב, עם חכמתו, עם אומץ ליבו, תעוזתו, ואיך היה זאב עצמו נראה. אין מענה לשאלות. יש הרבה געגועים כאובים, חשוכי מרפא. ואיזו נחמה שזכיתי שהוית בחיי איש אשר כזה.

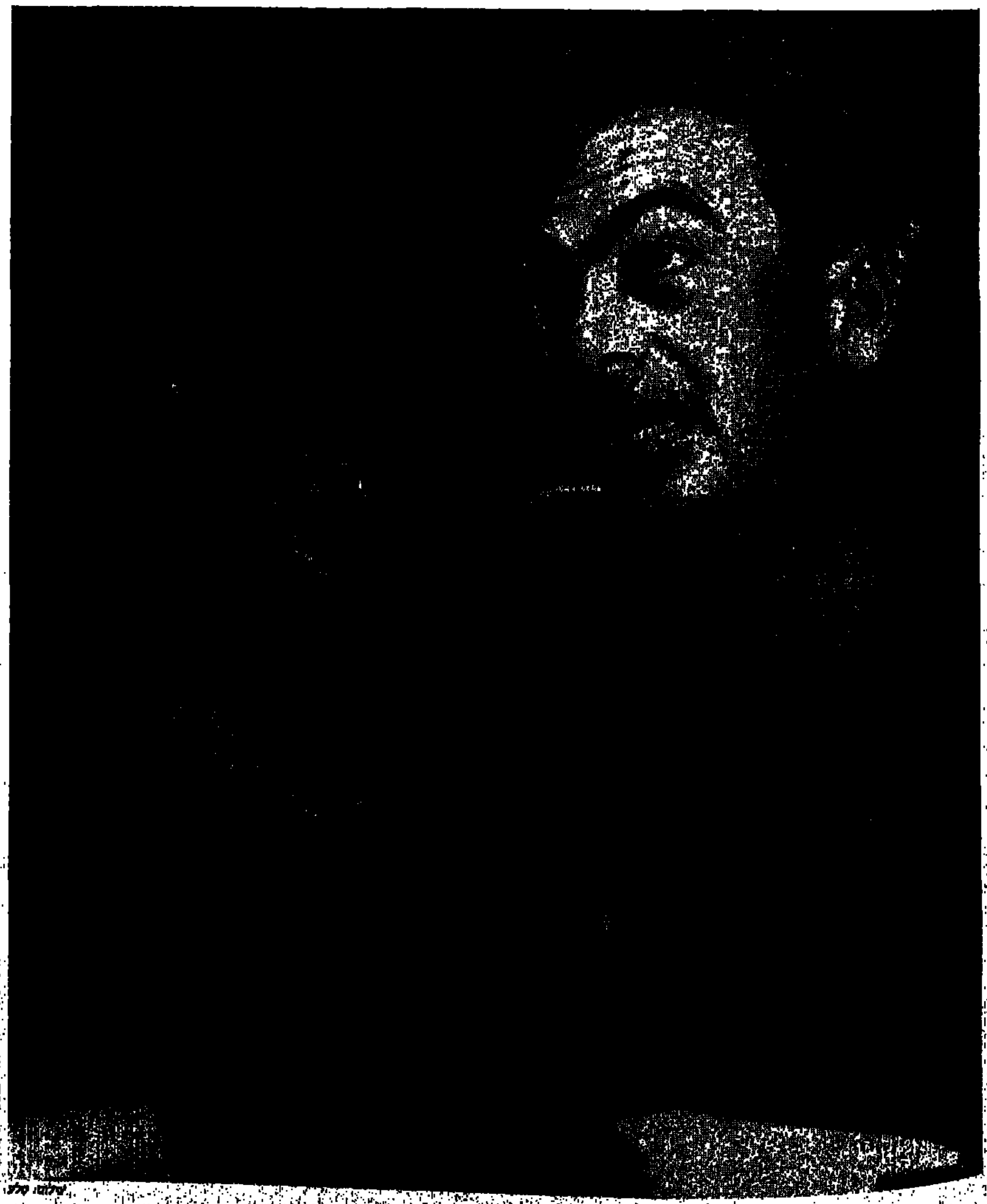

שלמה שלג

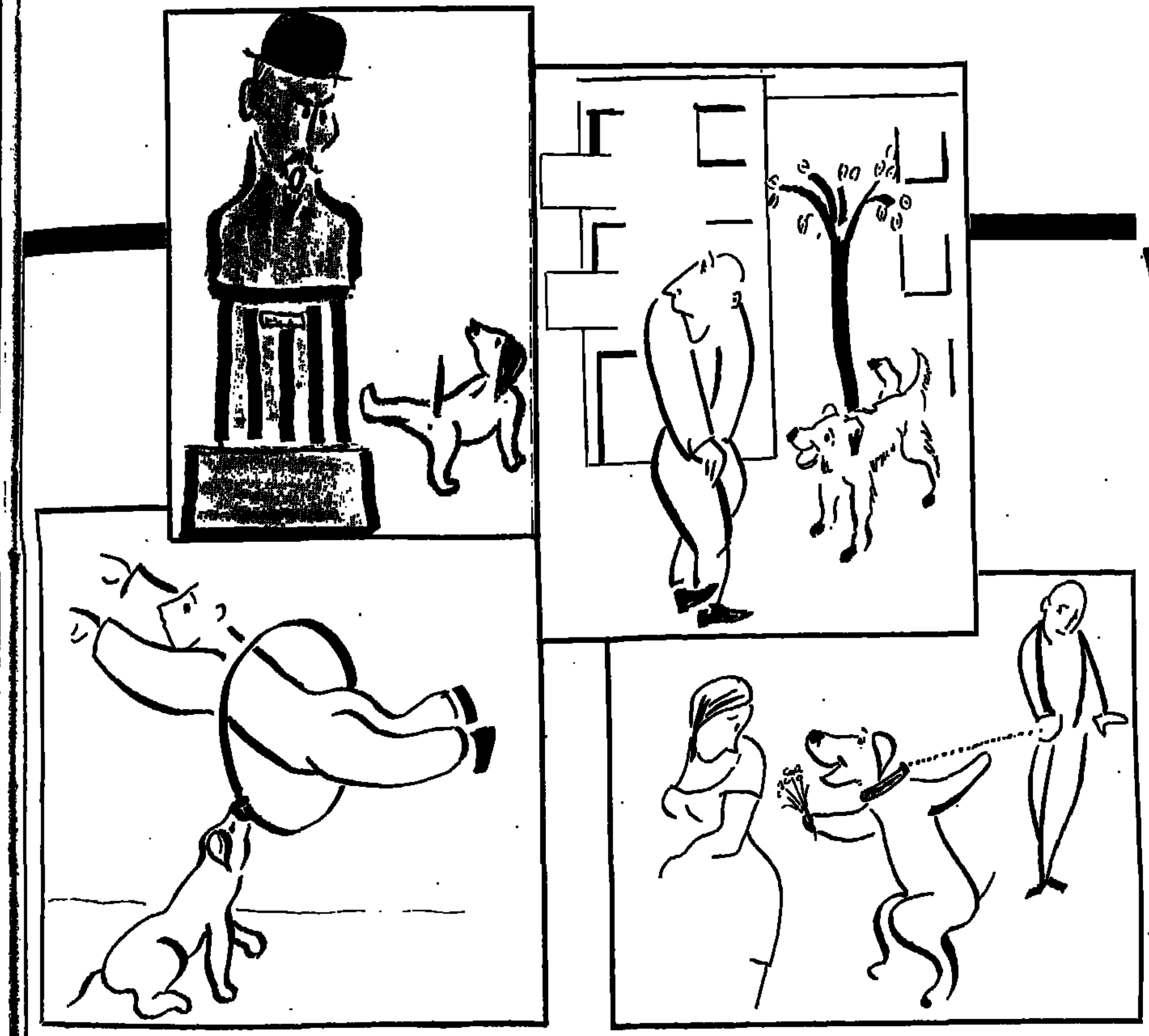

כוסית

שמואל בונים

חיי כלב

לבי לבי לאלה החייבים באופן קבוע, שבוע בשבוע, לכתוב רשימה. מה עושים בשבוע שבו חלק מן הנושאים הוא בבחינת „טוב יודיצה" וחלקם „סוד כמוס"! ומה שנשאר – משעמם וכבר דשו בו, או שהוא מדכא עד מוות. ומה הם עושים אם שום נושא לא בא להידפק על הדלת? אני – טוב לי. יושב ומשרבט. למשל – לכבוד יום הכלב הבינלאומי החל ב־1 באפריל.

הקפוטה

הליקוק

שני הטוענים לכתר ראשות הממשלה אינם חוסכים מאמץ לשאת חן בעיני מגזרים שונים בחברה, ולא פעם מגיעים דברים עד כדי גיחוך המהול בריח בחירות. הגדיל לעשות ראש ממשלתנו, מר יצחק שמיר, בפגישותיו עם נציגים חרדיים, כשהתבטאויותיו, מעשיו והופעתו פלשו אל התחום הברור של מסע בחירות אופייני. חיזוריו אחרי כל חובש כובע שחור הגיעו לגבול האבסורד, ואלמלא הופיעו על רקע האיום הממשי של ההשתלטות החרדית היו מתקבלים כבדיחה וכמעשה ליצנות.

שידוך זה של מר שמיר עם החרדיים, והקפוטה שמדד השבוע בנתיבות, מעלים זכר בדיחה ישנה שלא נס ליחה נוכח האקטואליה המסופרת כאן:

משפגש לו יורם בחברה, תינה בפני הלה את חוסר מזלו: אשתי, אמר לו, בת מזל היא. הנה, לפני חודש התיישבה לה בגן העצמאות, ועל הספסל — פרוות מינק. לבשה את המינק, ומה תאמר? בדיוק למידתה! לפני שבוע, בלכתה ברחוב אלנבי, ראתה מתרוצות על הרצפה, הרימה — והנה עשויה היא פנינים טהורות. ענדה — בדיוק למידתה! אמש, ליד ביתנו, מצאה מפתח של מכונית. בקרבת מקום חנתה לה יגואר מפוארת, כשדלתה פתוחה. הכניסה אשתי את המפתח, והפלא ופלא — המפתח מתאים, והמכונית — שלה!

ואני, איזה שלומיאל אני, ממשיך יורם, חזרתי היום ממילואים מוקדם מן הצפוי, ומצאתי על מיטתי פיג'מה של גבר, מהרתי — אל תשאל! — גדול עלי!

לאחרונה התבשרנו גם, שראש הממשלה בא למגדל העמק לחזק ידיו של הרב גרוסמן בפעילותו. „במגדל העמק, כמו בכל הגליל, אמר רה"מ שמיר, חולל הרב גרוסמן מפנה עצום שלא יהיה בכוחם של אנשי עלילה לבטלו". מפנה? האם כוונתו לאיסור השתתפותן של הנשים בלוויות? ומיהם „אנשי העלילה"? האם הם אותם כופרים, נגדם עשה שמיר יד אחת עם הדתיים בכנס המפד"ל. באותו כנס, שנערך אף הוא החודש, אמר ראש הממשלה: „המחנה הלאומי צריך להתאחד עם המחנה הדתי כנגד מחנה הכופרים". מאחר שאין להעלות על הדעת שבתואר „כופרים" התכוון לעצמו ולחבריו, הרי ברור שכוונתו היא לכל מי שאינו נמנה עם מחנה הדת והאורתודוקסיה.

וכמו לא די היה לו בכל אלו במסעיו, מצא לו מר שמיר לנכון להיפגש גם עם אנשי ישיבות חרדיות. בישיבת „אש התורה" בירושלים הצטלם שמיר עם מאור היהדות אורי זוהר, שיבחו ובירכו על „הצלת נפשות" ודן עמו בעתידו של עם ישראל באלף השלישי.

השבוע הספיק מר שמיר לבקר גם בנתיבות, והלך אצל הבבא־סאלי, הלא הוא ספק המים הקדושים לנגב. „מובן מאליו שאם אני מבקר בנתיבות, עלי לבקר בבית הבבא סאלי ולהביע את הוקרתי", אמר שמיר. בישיבת הנגב שמע ש„ראש הממשלה דואג לגשמיות, ואילו ישיבת הנגב ואנחנו מטפלים ברוחניות". הגדרות אלו ערבו, מן הסתם, לחיכו של מר שמיר, שבירך את מארחיו ואמר כי „הוא מברך ומצפה להתרחבותם של חיילי התורה". אין ספק, שמר שמיר מעוניין בהתרבות אנשי הישיבות על מנת שישמשו בידיו גייסות במלחמותיו העתידיות עם הכופרים.

בביקורו במפעל לייצור בגדי חסידים בנתיבות הלבישו לו, לשמיר, קפוטה, וחשקה נפשו בה, וקיבלה במתנה. ומדוע לא? הרי רמטכ"ל חיל הישועה וקוק אף הוא לבגדי [illegible]. פורים חלף־עבר לו, וחג הפסח קרב ובא. אך מעניין איזה בגד פורימי ילבש שמיר בשבוע הבא.

● דן מלה[illegible]

גלריה עיתון

מוזיאון המלחמה המצוירת

שמו של דב אורנר, אמן, חבר קיבוץ חצור, קשור קשר בל־ינתק לפעילות מושגית רבת שנים סביב „מוזיאון המוזיאונים". בשנים האחרונות מתרכזות פעילות המוזיאון באגף המוקדש ל„מוזיאון המלחמה" פסלים, פסלים של כלי מלחמה עשויים מענפי [illegible]

מושג־איקונוגרפי הטמון בזיכרוני". דימויים קולקטיביים ואישיים מוטבעים על הנייר בקווים בתוליים, כמו ילדותיים, וכבתמים על גבול המופשט, כדומה לכתמי רורשאך. הסך הכל משדר חלום חייתי מוזר ומפחיד בו „מכלבים", והלצריזה והעליזה. קווי דמותם של היטלר ואייכמן, תאומי מגלה, משגלים [illegible]

[illegible]

● [illegible]

אביב החופש

מאת מארק גפן

ה עיתונות הסובייטית מבטאת בימים אלה יותר מכל דבר אחר את עצמת השינויים שמיכאיל גורבצ'וב מנסה להנהיג בכל תחומי החיים בברית־המועצות. היעד הוא — Perestroika שפירושו „בנייה מחדש”, כלומר בדיקה מחודשת של שיטות מוסכמות ומאובנות, שחיטת פרות קדושות.

גורבצ'וב העז לומר את האמת על נחשלותה של בריה"מ, על פיגורה הרב לעומת ארצות־מערב, כמעט בכל התחומים, על פריון העבודה הנמוך, על התוצרת הפגומה, שאין לה סיכוי להימכר בשווקי ארצות מפותחות, על הפיגור המדאיג בטכנולוגיה והקיפאון בתחום המדעי. אילו העז מישהו, בימי ברז'נייב, לצייר תמונה כזאת של המשטר הסובייטי היה ללא ספק מסולק מכל תפקידיו, אם לא מושלך לכלא. אך גורבצ'וב הולך צעד אחרי צעד להנהגת הרפורמות, מתוך שהוא מודע היטב לכך שקיימת אופוזיציה בעלת־משקל נגד מדיניותו, אך ישנם גם כוחות רבים המברכים עליה, ומוכנים לתמוך בה. זוהי, בעיקרה, מלחמה נגד מנגנון אדיר של ביורוקרטיה מפלגתית וכלכלית, מעמד חברתי חדש, שהתגבש במשך עשרות שנות השלטון הסובייטי הריכוזי. מעמד אשר שומר על ההירככיה והמשמעת, שהוא נטול יוזמה אישית, והסומך על ההוראות מן החלונות הגבוהים. עם זאת זהו מעמד חברתי בעל זכויות־יתר בתחום החומרי. מילובאן דז'ילאס, הקומוניסט היוגוסלבי, עוזרו לשעבר של המרשל טיטו, הבחין בצמיחתו של המעמד הזה עוד לפני 25 שנה, כאשר חיבר את ספרו „המעמד החדש”, שכמובן נפסל בכל הגוש הקומוניסטי.

דמוקרטיה ופומביות

ב מלחמתו עם המעמד הזה מציב גורבצ'וב שתי דרישות כבסיס לשינוי במשטר הקיים — הדמוקרטיה וה־glasnost (כלומר, הפומביות).

מנהיגי ברית־המועצות התפארו תמיד כי המשטר הסובייטי הוא „המשטר הדמוקרטי האמיתי”, אך גורבצ'וב מנפץ את המיתוס, שגם בברית־המועצות איש לא האמין בו. מה שמציע המנהיג הסובייטי עדיין רחוק ממושגי הדמוקרטיה המערבית:

> ## הכיוון — מערב
>
> הידיעות על המפנה הדרמטי ביחסה של מוסקבה לעליית היהודים לישראל, ובשאלה היהודית בכלל, מהוות אישור נוסף לכוונותו של גורבצ'וב להשתחרר מן הדוגמות השמרניות במדיניות הפנים והחוץ כאחד. העיתונות הסובייטית עדיין אינה מזכירה את הנושא היהודי, אך שאלת ההגירה החופשית בכלל הועלתה לא מזמן על־ידי המשורר ייבגני יבטושנקו, אשר שאל „למה לא ניתן לאזרחינו לצאת למערב”. ומי שהיום מעז להעלות על הדעת יציאה חופשית של הרוסים, בוודאי שלא יתקשה לפתוח שערים בפני היהודים.

לא מדובר בריבוי מפלגות, אלא בהנהגת דמוקרטיה בתוך המפלגה הקומוניסטית הקיימת, שהיא המפלגה היחידה, ובכל המוסדות הסובייטיים. המושג „בחירות” צריך לקבל כעת משמעות אמיתית — במקום רשימה מוסכמת של מועמדים, תהיה בחירה בין כמה מועמדים לכל תפקיד, כך במפלגה, וכך גם במפעלים כלכליים. גורבצ'וב מייחס חשיבות מיוחדת לתחום השני; עד כה מונו הדירקטורים של המפעלים מלמעלה, על־ידי המפלגה, עתה מתכנסים הפועלים במפעל, שומעים את דברי המועמדים המסבירים כיצד בכוונתם להפוך אותו למצליח ומכניס רווחים, וכך גם יבטיח שכר גבוה יותר לעובדים. בהצבעה חשאית הם יכולים לבחור להם את מנהלם, שלעתים אינו זה המומלץ על־ידי המפלגה, אלא אחד מן העובדים עצמם.

כאמצעי העיקרי במאבקו של גורבצ'וב למען הרפורמות משמשת הסיסמה — glasnost — הפומביות. העיתונות הסובייטית שינתה את פניה ללא הכר. לראשונה מזה עשרות שנים ניצבים אזרחי מוסקבה וערים אחרות בשעות הבוקר ליד הקיוסקים, כדי לקנות את ה„פרבדה”, ה„איזבסטיה” או כל עיתון אחר. העיתון אוזל במהירות, שכן האנשים התחילו לקרוא את העיתונים בשקיקה. פעם הם התבדחו, כי ב„פרבדה” (האמת) אין „איזבסטיה” (חדשות) וב„איזבסטיה” אין „פרבדה”, אך כעת הם מוצאים בכל העיתונים גם חדשות וגם דברי אמת, שבעבר נחשבו להפצת „תעמולה עוינת”.

לפני שנים הייתי מנוי על עיתונים אלה לצורך העבודה, ואז למדתי, כי הכותרת הראשית מדי יום מדווחת על הישגי יבול מזהירים באיזור הוולגה, ובעיר פלונית אחד רומנוב הצליח למלא 380 אחוז ממכסת העבודה, ועוד שורה של דיווחים מסוג זה. מדי פעם היו ידיעות מן המערב הקפיטליסטי, שפוקד אותו עוני, אבטלה וכו'.

מי שחיפש חידוש כלשהו היה צריך לעמול כמו איש מודיעין, ולחפש באיזה סדר מוזכרים מנהיגי המפלגה, קרנו של מי בירידה, מי שלא הוזכר במשך תקופה ארוכה — סימן שהודח, או עומד לפני הדחה. הקוראים הסובייטים אף הם למדו לקרוא בין השורות, אך הרבה מידע לא הפיקו מכך. מכל מקום לא מצאת שם „ידיעות שליליות”, כלומר, לא תאונות ולא מקרי פשע, ובוודאי לא הודאה בפיגור הכלכלה הסובייטית לעומת המערבית.

עיתונאים חופשיים או „ביטוחיסטים”

א ני מתאר לעצמי את מבוכתם של עורכי העיתונים הסובייטים בזמן האחרון, כאשר נאמר להם לערוך את העיתונים באופן חופשי, מבלי להזדקק לצנזורה מפלגתית, בלי לקבל הוראות על מה לכתוב, וללא צורך לקבל אישור לחומר שעליהם להגיש לקוראים. חלקם נמנה עם „ביטוחיסטים” (כלומר כאלה שמעדיפים לשמור על פוליסת ביטוח לגבי העתיד, כאשר הגל הנוכחי יחלוף). הם זוכרים למשל את תקופת חרושצ'וב, כאשר חתנו אדז'ובאי נטל על עצמו את עריכת העיתון „איזבסטיה”, והפך אותו לעתון קריא, מבוקש, עיתון החושף פרשיות, עד שיום אחד חרושצ'וב הודח, אדז'ובאי סולק, ו„איזבסטיה” חזר לשגרה מבוקרת ומשעממת. אך יש עיתונאים שרק ציפו לתמורה זו, ואלה מתחילים לכתוב את האמת, לפחות מקצתה. הם מקבלים ברצינות את דברי גורבצ'וב ש„אינו יכול לתאר לעצמו דמוקרטיה ללא חופש הביקורת”. בימים אלה נערכה במוסקבה ועידת עיתונאים, שבה נשמעו דעות שלא ניתן היה להשמיע בעבר, כך למשל טען פרשן „איזבסטיה” והטלוויזיה, אלכסנדר בובין, כי „מעתה חובה לשים הפרדה בין עמדתה של המפלגה לבין זו של העיתונאים. הוא הבהיר, כי הקורא צריך לחוש מעתה שהעיתונאי לא חוזר בהכרח על דעתו של הקרמלין”. ואילו עיתונאי ותיק ומפורסם יורי ז'וקוב (בן 80), אשר במשך שנים היה משמיע דברים מטעם השלטון, עשה תפנית של 180 מעלות. ז'וקוב, שהיה פרשן בינלאומי שקטל במשך שנים את הנעשה במערב, מתלונן עתה, כי הקורא הסובייטי אינו מקבל מידע מספיק ואמיתי על המתרחש בעולם. עיתונאי אחר, מיכאיל לשצ'ינסקי הסוקר את הקרבות באפגניסטאן, כעד ראייה למתרחש שם, זועק על העורכים היושבים מאחורי שולחנותיהם במערכת במוסקבה, ומשנים ומסלפים את דיווחיו.

הקורא הסובייטי קורא כעת, פעור פה, שסמים נפוצים לא רק ב„מערב המושחת”, אלא גם בכל רחובי ברית־המועצות. וגם הזנות שאותה לא הזכירו, אלא בהקשר לתיאורים מבירות המערב, היא תופעה נפוצה בברית־המועצות. זה מצחיק במקצת, שכן אזרחי ברית־המועצות לא היו זקוקים למידע זה מן העיתונים, הם הרי נתקלים בתופעות אלה בסביבתם. אבל הכתיבה על כך נחשבת כמעט ל„מהפכה”.

אבל לא רק בענייני ריומא התחילה העיתונות למלא את תפקידה על־פי כללי העיתונות החופשית. אחרים מן העיתונאים מעיזים להציג שאלות ביקורתיות גם בתחום המדיני. כך, למשל, בעיתון „חדשות מוסקבה” שואל הפרשן בובין שאלה ממש „מחוצפת”: „לשם מה בכלל זקוקה ארצנו לטילי ס"ס 20?” ואילו ה„בוס” של אותו עיתון, העורך יאקובלב עוסק בתחום שעד כה היה בבחינת טאבו בעיתונות הסובייטית: ההדלפות מן הדיונים בקודש־הקודשים — הוועד המרכזי של המפלגה. הנאומים הרשמיים, המשוכתבים מן הישיבה הזאת, פורסמו כבר במלואם בעיתוני המפלגה, אך מה התרחש שם, כאשר גורבצ'וב העלה את הרפורמות שלו — לא ניתן לפרסום. והנה אותו יאקובלב — על־פי המסורת המערבית הטובה — „מדליף” לקוראיו, כי כאשר הצעותיו של גורבצ'וב נתקלו באופוזיציה שמרנית חזקה השמיע המנהיג אזהרה, או איום, שיסתלק מתפקידו, אם הצעותיו לא יתקבלו.

עלינו להבין, כי העיתונות הסובייטית קיבלה על עצמה כל כך הרבה מגבלות, שכל התגליות המובאות כאן והנראות לקורא ישראלי (ומערבי בכלל) כפרסומים של יום־יום, הן בבחינת תפנית מרחיקת־לכת. למשל השבועון הפופולרי „אוגוניוק” הצטיין במשך שנים בשמרנותו. הסיפורים פיארו את הגבורה, ותיארו את הנוער הסובייטי בצבעים ורודים. לפתע הוא מגלה, כי בברית־המועצות קיימים הומוסקסואלים, דבר שלא הוזכר עד כה בשום פרסום סובייטי. לאחר ש„גילו” את התופעה החלו להופיע גם מאמרים המסבירים את התופעה, משיאים עצות כיצד חינוך נכון בילדות יכול למנוע אותה וכו'. אותו „אוגוניוק” משתלב בדרכו של במדיניות „הפומביות”, ומרשה לעצמו למלא עמודים בחטאי העבר הסטליניסטי, ובין השאר את סיפורו של רופא עיניים מפורסם פיודורוב. המגלה עתה כיצד אביו, קצין בצבא, נרצח בשנת 1938 בעת הטיהורים של סטלין. מותר אפילו לעסוק ברכילות ולגלות, כי בעלה הראשון של המהפכנית המפורסמת, הסופרת ועוזרתו של לנין, אלכסנדרה קולונטאי, היה גנרל בצבא הצאר הרוסי...

הפסקת צהריים באמצע הקבורה

ה קורא הסובייטי מתחיל לכתוב למערכות העיתונים. לא אותם מכתבים שבעבר היו מפוברקים או יזומים על־ידי המפלגה, אלא סתם מכתבי קוראים, המנסים לבדוק עד היכן מותרת הביקורת. העתון „איזבסטיה” (שקניתי באחת החנויות בתל־אביב, מתברר שיש עוד בישראל מי שרגיל לקרוא את הקטעים האלה...) מ־9.3.87, מודיע במשבצת בולטת בעמודו הראשון, כי במשך השבוע החולף קיבל 10.890 מכתבים, מהם תלונות על הפרסומים בעיתון. אחד, למשל, כותב כי „אכן יש כעת הרבה יותר ביקורת, אבל את המעשים עדיין אין רואים”. באותו גיליון של „איזבסטיה” מסופר על כתבה [illegible] של העיתון העוסקת בנושא... הקבורה. ממאות המכתבים שהגיעו למערכת מצטיירת תמונה עגומה של פגיעה במתים וברגשות קרוביהם, המלווים אותם בדרכם האחרונה. לעתים קורה, כי הקברנים לא מסיימים את עבודתם ועוד בטרם [illegible] את ארון המת בתוך הקבר... מחליטים על „הפסקת צהריים” והרמז הוא ברור: אם יקבלו כסף נוסף יוותרו על „ההפסקה”, ואילו המוביל את ארון המתים תובע בינתיים [illegible] נוסף „בעד המתנה”. העיתון חושף, בהזדמנות זו, את [illegible] בחוקי ארצי, ומגלה כי במקומות רבים אין שום מוסד [illegible] לקבורה, דווקא התחום הזה „הותר” ליזמה פרטית, [illegible] היא ביזיונות, סחיטה וכו'.

קורא אחר של „איזבסטיה”, חבר המפלגה קושנארב, אינו [illegible] מן הרפורמות: „הדבר היחיד שהשתנה עד כה הם [illegible] של אנשי הצמרת. הם פונים מעל הבמה אל העם, אך [illegible] אין כל אפשרות לעבור את דלתות משרדיהם”. יש גם [illegible] מהעיתונאים, ומפני חקירותיה של העיתונות,

העיתונות הסובייטית משנה את פניה בעקבות הרפורמות של [...]צ'וב. לא רק ביקורת, אך גם חשיפת הנגע[...] כמו זנות, סמים והומוסקסואל[...] גם על השאלה היהודית [...] של מסורבי עלייה ומלמדי עברית

ולעתים כאשר כתב של עיתון מופיע באיזה מקום מיד מעבירים אזהרות טלפוניות ממשרד למשרד, כאילו הופיע „האויב”. כתב המעז לבקר אי־סדרים זוכה למנה גדושה של השמצות, לעתים כוחו של המימסד עדיין גדול, והוא יכול לגרש את העיתונאי מן המפלגה, ואפילו להשליך אותו לכלא, כמו שאירע במקרה של העיתונאי ויקטור ברשין, כאשר מתח ביקורת על הק.ג.ב.

כמובן שהעיתונות עדיין רחוקה מלהיות חופשית לכתוב על כל הנושאים. גם בקרב העיתונאים עצמם יש הסתייגות מקו הפתיחות. הם הורגלו ל„חיים קלים”, למשימות עיתונאיות שלא היה בהן סיכון כל עוד התמידו בקו של המפלגה, תיאמו את הכתוב עם מזכירי המפלגות במחוזות, וידעו לחבר „רפורטז'ה חיובית”, המבליטה הישג של מפעל, תוך שרטוט אחד או שניים מגיבורי העמל הסוציאליסטי. תוך כדי כך גם שילבו ביקורת שתמיד היתה מרכיב הכרחי, אך זו היתה ביקורת שולית נגד איזה פקיד נמוך דרגה, או ליקויים ארגוניים זעירים. עיתונאים אלה לא היו חייבים לספק הרבה חומר. לעתים היו כותבים פעם בחודש, ומקבלים שכר ותנאים־נלווים מעולים, ללא כל השוואה עם השכר הממוצע במשק. למעשה העיתונאי היה משוחד על־ידי תנאי עבודתו והשכר, וכתמורה עשה נאמנה את מלאכת הטיוח הנדרשת ממנו.

קיימת גם התנגדות עקרונית של חלק מן העיתונות כלפי הקו החדש של glasnost (פומביות), של אותם עיתונאים המאמינים, כי גורבצ'וב ייכשל ברפורמות שלו, והם מהווים חלק מן האופוזיציה הפנים־מפלגתית. המנהל החדש של הוועדה הממלכתית לענייני הרדיו והטלוויזיה (משהו מקביל לוועד המנהל של רשות השידור) ליאוניד קרבצ'נקו, ניסה לארגן באולפני הטלוויזיה דיון גלוי עם הצעירים, מעין „כניסה חופשית”, שבו הצעירים יוכלו להביע דעות חופשיות ובאופן ספונטני על הנעשה בארץ. זה היה צריך להיות שידור ישיר, ואי־אפשר היה לצפות מראש מה ייאמר — ניסיון נועז בתקשורת הסובייטית, שבה כל מלה מודפסת, או משודרת, עוברת עריכה, בדיקה ואישור מלמעלה. למרות תפקידו הביצועי המכריע נאלץ קרבצ'נקו לוותר על השידור בגלל התנגדותם של חבריו העיתונאים, שלדבריו „רבים מהם אינם מסוגלים ואף אינם רוצים להסתגל לנורמות החדשות”.

אחד השינויים שגורבצ'וב מנסה לדחוף הוא בחירה חופשית של מנהלי המפעלים על־ידי העובדים עצמם. הדבר עדיין לא הפך לשיטה כלל־ארצית, והבחירה הזאת נעשית רק במפעלים המחליטים על כך. העיתון „קומסומולסקאיה פרבדה” מונה הרבה קשיים בביצוע הרפורמה הזאת, שהרי מדובר לא רק בבחירת אדם שיהיה מקובל על הפועלים, אלא גם מישהו שיהיה מסוגל ומוכשר לקדם את הייצור, להבטיח הישגים ורנטביליות, לחסל את הנגע העיקרי של התעשייה — מוצרים פגומים או בעלי איכות נמוכה. נקבעו, אפוא, כמה כללים לבחירת המועמדים, כמו תקרת גיל — עד 45 שנה; ניסיון ניהולי במפעל השייך לאותו ענף תעשייה או מקורב אליו, וכמובן נתוני אופי שישכנעו את הפועלים לעבוד עמו. עד כה דיווחו על אלפיים מפעלים, בהם נערכה בחירה דמוקרטית כזאת של מנהל חדש. כיצד מתבצע תהליך הבחירה על־פי הדיווח בעיתון „קומסומולסקאיה פרבדה”? מאחד המפעלים, הודיעו בשלב ראשון 14 איש „אני המועמד”, רובם מנהלים מכל מיני מקומות, ורק מיעוטם מבין העובדים של המפעל עצמו. הללו הופיעו בפני הפועלים, הציגו את עצמם, וענו על שאלות שרובן נוגעות לעניינים מקצועיים. כעבור זמן נפלו חלקם ומספר המועמדים הצטמצם לחמישה בלבד. בשלב שני של המיון, נחשבו כל החמישה למתאימים, אך בהשוואת נתונים נותרו בזירה שניים בלבד, שאף אחד מהם אינו מאנשי המפעל עצמו. „חורים” נתגלו במטטיהם יותר. אז בא שלב ההצבעה הכללית, שבו השתתפו כל עובדי המפעל, 444 במספר, ושוב שני המתחרים מופיעים בפני בוחריהם, מציגים את תוכניותם ודרכי הניהול. ההצבעה היא חשאית, ואחד מהם זוכה ברוב מוחלט, 387 קולות מתוך 444.

וזוהי שיטה המהווה מהפכה בניהול המשק הסובייטי. המנהל הנבחר על־ידי העובדים אינו תלוי יותר במימסד הבירוקרטי הריכוזי, שהיה ממנה אותו וגם מפטר אותו. עדיין אין יודעים כיצד תשפיע השיטה על שיפור היעילות הכלכלית של התעשייה הסובייטית. באגודת העיתונאים עצמה, שקיימה לא מזמן את אסיפתה הכללית הראשונה, נבחרו מוסדותיה באותה שיטה, ובהצבעה חשאית.

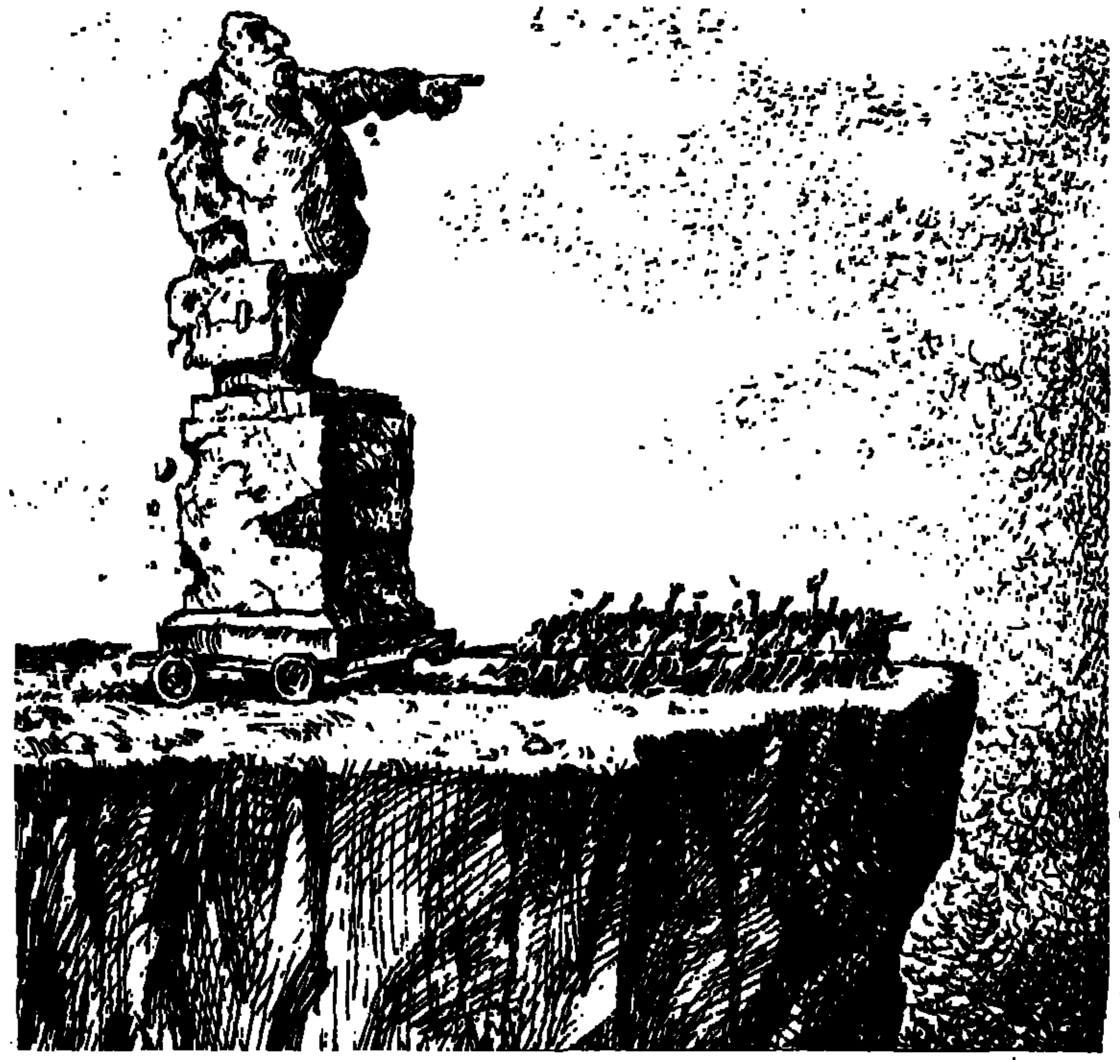

[illegible] – סמל השמרנות

אחותי זונה, וגם אמי וסבתי

א מרנו כבר, כי העיתונות הסובייטית לא הזכירה כמה תופעות שהיו בבחינת טאבו, כמו למשל קיום הזנות והשימוש בסמים. משום מה על נגע האלכוהוליזם כתבו תמיד והרבה, וכנראה שתופעה זו כה המונית וכה מזיקה, שאי־אפשר היה להתעלם ממנה. אבל הזנות — יוק בברית־המועצות. ואילו עתה מספרים על כך בהרחבה.

למשל, העיתון „סובייטסקאייה רוסיה” מספר על קצין משטרה באזור מספר 69 במוסקבה, שמטפח תחביב, כבר למעלה משנה וחצי: הוא סידר במשרדו כרטסת של זונות, הכוללת עד כה 3500 כרטיסים המסודרים על פי אלף־בית. יש כאן זונות מגיל 70 עד גיל 14 שנה. יש שם „שושלת” של שלושה דורות — הסבתא, האם והבת, ששלושתן „עובדות” בצוותא. קצין המשטרה הזה מעמיק, כנראה, במחקר ולכן חילק את המקצועניות שלו לשלוש קטגוריות: הראשונה — זונות „צמרת”, מחוגים טובים יותר (הסיבה — יחס של ההורים, סמים וכו'), השנייה — נשים פרימיטיביות שנוקבות כמחיר מינימלי כוסית של וודקה, והשלישית, ואלו הן הרוב — ציפורים נודדות, ללא מקום מגורים קבוע, אבל צמודות למקומות עבודה קבועים, כמו תחנות רכבת למשל. המתחרות החדשות אינן מתקבלות בעין יפה (כך כותב אותו קצין המשטרה...). העסקים פורחים לא רע, והמשטרה, למעשה, עוצמת עין, ורק במקרים מיוחדים מנסה להרחיקן, למשל: לקראת האולימפיאדה האחרונה במוסקבה הן גורשו והועברו למרחק של עשרות קילומטרים מבירת ברית־המועצות. פה ושם עורכת המשטרה גם מבצעים שוטפים. כך מגיעה המשטרה עם מיניבוס לסביבת המלון „נאציונאל” ועוצרת עשרות בעלות־המקצוע העתיק”, ממלאת בהן את המכוניות ומביאה אותן לתחנת המשטרה. כאן רק רושמים את שמותיהן ונתונים אישיים אחרים, ומשחררים אותן עוד בשעות הלילה. וכי מה יעשו עם הזונות? ימלאו את בתי הסוהר? יקיימו נגדן משפטים?

בעיתונות, אך גם בתיאטרון ובקולנוע, שוב עוסקים בחשיפת פשעי העבר, בעיקר בתקופת סטלין. אמנם גורבצ'וב הזהיר לפני חודשים מספר, כי אם נתחיל לעסוק בעבר נקדיש לכך את כל המרץ הדרוש לשינויים, לרפורמות. אך העבר הקודר פורץ מכל העברים. אחרי הסרט „הווידוי”, המוקיע את העריץ באופן סמלי, הופיע הרומן של אנטולי ריבאקוב בן ה־76 המתאר את עבודות הכפייה במחנות, והעושה חשבון עם רודפיו. „לשעה זו המתנתי שנים, והשעה הזו הגיעה”. הסופר הנודע אלכסנדר בק כתב לפני 20 שנה רומן ששמו „התחדשות”, אשר תיאר את סטלין כתליין. ספר זה יצא עתה לאור, ונחטף על־ידי הקוראים. העיתון „מוסקובסקאיה נובוסטי” שוב מצטט מצוואתו של לנין, אשר תיאר את סטאלין כ„אדם גס”, והזהיר, כי „בעל אופי כזה אינו נסבל לתפקיד המזכיר הכללי של המפלגה”.

עם זאת, העיתונות הסובייטית עדיין רחוקה מאותו דגם של עיתון המוכר לנו בעולם־המערבי. רוב החומר נושא אופי דידאקטי, חינוכי, וגם היום החשיפה מבוקרת, ורשימת „הטאבו” לא קטנה. עורכי „דר שפיגל” שנפגשו בימים אלה עם עמיתיהם מעיתון „ליטראטורנאיה גאזטה” (עיתון ספרותי יומי) ו„מוסקובסקאיה נובוסטי” (חדשות מוסקבה) שאלו אותם האם זכות הביקורת שהוענקה לעיתונות הסובייטית תכלול אי־פעם גם אפשרות לבקר את המזכיר הכללי, ונענו על־ידי יגור יאקובלב, עורכו של „הנובוסטי”, „הייתי מייחל לכך”...

העיתונות מרבה לאחרונה לשבח שוב את חרושצ'וב, ולהוקיע את ברז'נייב. ולא במקרה, שכן חרושצ'וב, בסגנון שלו, החל בעידן הרפורמות ובין השאר איפשר לעיתונות לכתוב דברים חושפניים וביקורתיים. חרושצ'וב הודח, כידוע, על־ידי ברז'נייב, כאשר יצא לכמה ימי חופשה בקרים, ואז ברז'נייב סגר שוב את כל הברזים, לא רק בעיתונות, אלא הכניס את ברית־המועצות כולה לתקופה של קיפאון, חזרה אל הדוגמאטיות.

האם גורלו של חרושצ'וב יפול גם בחלקו של גורבצ'וב? על־פי הערכת המצב של החברה הסובייטית וכלכלתה, הקו של גורבצ'וב הוא המינימום הדרוש להצלתה מנחשלות, תרדמה וייאוש. גורבצ'וב נשען בוודאי על כוחות רבים הן בצמרת והן בציבור, אך הוא מודע, כי האופוזיציה עדיין חזקה, וכי עליו לנהל מאבק ארוך. נטלתי לידי גיליון מקרי של עיתון איזבסטיה (מלפני חודש) וקראתי את מאמר המערכת: הסגנון עדיין ישן, אפולוגטי, מין עיתונות המעורבבת בסגנון מצע מפלגתי. והנה נתקלתי בקטע שאולי משמש תמונת מצב במערכה שאותה מנהל גורבצ'וב: „עדיין יש מנהיגים — כותב „איזבסטיה” — אשר חוזרים ומרקלמים, לכאורה, סיסמאות של פומביות ודמוקרטיה, אך לאמיתו של דבר הם דבקים בנוקשות בשיטות הנהגה שרירותיות שסיגלו לעצמם במשך שנים. הם מקווים, כנראה, שהשינוי לא יגיע אליהם, ואילו מצד שני אזרחים שלנו, בעלי זכויות מלאות, כאילו אינם מעוניינים לנצל את זכויותיהם. או שבהזדמנות הראשונה של התנגשות בין דעות שונות מרימים ידיים מחוסרי־אונים, ומתרחקים לפינה נוחה, הם אינם מבינים, כי החופש לא יוגש להם על מגש של כסף, ללא מאבק”.

אכן, גורבצ'וב פונה מלמעלה אל הציבור למאבק נגד נושאי הדגל של השמרנות, הוא מתסיס במודע את הפועלים, כיודעו שבסופו של דבר עשויה מעורבותם להכריע את המאבק. העיתונות שניתן לה חופש עשויה לשרת את מאבקו של המנהיג הסובייטי. שהצלחתו תשפיע לא רק על דמותה של החברה הסובייטית, אלא גם על עתיד היחסים הבינלאומיים.

אשה קטנה גדולה

מרים רדיבקר, 26 שנה בבתי־המשפט. 15 שנה ביחידה לחקר פשעי הנאצים. סנגורית במשפטים חשובים בפולין, התייצבה מול הסנגורייה במשפט דמיאניוק וגימדה אותה בתשובותיה המדויקות, בצלילות זיכרונה ובהומור. בת 81.

מאת ורד לוי

אוקונור, הסניגור האמריקני, חשב אולי שזקנות כמוה הוא רגיל לאכול חמש לארוחת הבוקר. הגברת הקטנה חשבה אחרת. כבר אחרי שעות ספורות של עדותה התחוור לסנגוריה שגובהה מטר וחצי וגיל 81 אינם ערובה לעיכול מהיר ובליעה קלילה. רדיבקר — צלולה, נחושה ועיקשת, הפריכה שוב ושוב את סיכויי קו החקירה שתר בה נואשות אחר סימני סקלרוזה. ארוחת הבוקר הקלה התגלתה לאוקונור ושסטל כאגוז רציני ביותר. שלא רק שלא פוצח אלא גם נשאר, במידה רבה, תקוע להם בגרון.

מריה רדיבקר. 81. ילידת פולין. 26 שנים עורכת דין בפולין. 15 שנים חוקרת ביחידה לחקר פשעי הנאצים של משטרת ישראל. גרה בחולון. נשואה ליוסף (יוספיי). אם לבת. סבתא לשלושה נכדים. מונולוג.

סוד הזיקנה הצלולה שלי? לא יוגורט... אולי זה גנים. אני לא יודעת. באמת. אני לא מרגישה כל הבדל בין היום ללפני 10 או 20 שנה מבחינת כושר חשיבה ותגובות שלי. מבחינת תפקוד וזיכרון. אותו דבר. מה זה עושה לי — הרגשה טובה. טובה מאוד. אני לא הולכת כל היום וחושבת על זה שאני בת 81 וכמה זמן עוד נשאר לי, אבל כשאני כן חושבת על זה, אני מודה לאלוהים שאני במצב שאני. אף פעם לא הדאיגו אותי מחלות ובעיות בריאות של הזיקנה. אם יש משהו שמדאיג אותי זה רק הראש. סקלרוזה בראש. מזה אני פוחדת. בשום אופן לא הייתי רוצה להגיע למצב ההוא. ולפי העניינים עד היום גם אין לי סיבה מיוחדת לחשוב שזה יקרה לי. אני מתפקדת טוב. אני בהחלט מודעת לעובדה שהרבה מאוד אנשים בגילי כבר לא עושים דברים „משמעותיים" ותרומתם לחברה נגמרה מזמן. זה שאני יכולה ללכת ולהעיד במשפט כזה, שיש עוד פירות לעבודה שלי גם היום, 8 שנים אחרי שהפסקתי לעבוד בפועל במשטרה — נותן לי הרגשה טובה. אם חששתי מהעדות הפעם? לא. לא חששתי לרגע. אני הייתי 26 שנים באטמוספירה של בית משפט. ראיתי דברים קשים יותר. הייתי במצבים קשים יותר. אם היו לי חששות זה היה כשאני ניהלתי חקירות. לא כשחקרו אותי. הייתי סניגורית במשפטים גדולים וחשובים בפולין. אוקונור לא הפחיד אותי. היה לי קצת קשה עם השאלות האישיות ועם הריצה המטורפת שלו מצד לצד. יכול להיות שגם זה היה חלק מהטקטיקה שלו לעייף אותי. אני ידעתי שהוא לא ישבור אותי. זה היה לי ברור לגמרי. ואני גם די מבינה את הקו שלו. ואת הגישה שלו. זה פחות או יותר לגיטימי. ראה אחת זקנה. שבאה עם כזה חומר „מסוכן". אז מה כדאי? להראות שהיא לא בדיוק יודעת מה שהיא מדברת... זה בסדר. אני לא כועסת עליו. וזה באמת לא היה קשה או מפחיד במיוחד.

פחד אמיתי

קשה? קשה היה לי במשפטו של פדורנקו. בפלורידה. בשנת 1978. העדתי נגדו. היתה אטמוספירה קשה. בלתי נסבלת כמעט. למה? מסיבה פשוטה מאוד — משום שהיה שם שופט שונא יהודים. כן, כן. בארה"ב, בבית־משפט, לפני 9 שנים בלבד. זה היה ממש נורא בשבילי. בכל מלה או מבט שלו כלפי העדים היהודים, ניצולי השואה, אפשר היה לחוש בזה. אפשר היה לקלוט עד כמה הוא פשוט לא מאמין למה שהם מספרים. או לא רוצה להאמין. והוא זיכה אותו. את הפושע הנאצי האכזרי הזה שנהג לזרוק לבור הקבורה ילדים בעודם חיים. רוצח חסר כל אנושיות. זו היתה מכה גדולה עבורי. חזרתי הביתה עם הרגשה מאוד רעה. מאוחר יותר, הפרקליטים ערערו והוא נשפט שנית. אבל את המשפט ההוא לא אשכח. וגם לא את המשפט של שרפטר. החובש הנאצי מאסטוניה. אני חושבת שבכל הקריירה שלי כחוקרת זה היה הרגע היחיד שממש פחדתי — פחד אמיתי. פחד קיומי. חששתי לחיי. עד היום איני יודעת אם זה היה מוצדק או שבעיקר פסיכולוגי, אבל כל מה שרציתי היה להסתלק משם. המשפט היה בגרמניה. השרפטר הזה היה חובש באחד המחנות. שם היו בעיקר יהודים מליטה ומריגה, והעדים סיפרו שהוא היה לוקח את החולים ואת הזקנים שכבר לא יכלו לעבוד והיה עורף את ראשם עם „קירקנה". זה מין כלי עבודה של בנאים. הוא ברח למצרים וחי שם הרבה שנים. אחר־כך, כשסאדאת בא לבקר בישראל, הוא נבהל, ומתוך חשש שהידידות הפתאומית עם בגין תגרור את הסגרתו לישראל, מיהר לנסוע לגרמניה ושם גם נשפט, אני הוזמנתי להעיד. ברגע שראיתי אותו נתקפתי בפעם הראשונה בפחד — הוא נראה זוועה, איש גדול־ממדים. ענק כזה. עם עיניים איומות. ואיך שהוא הסתכל בי כל הזמן ישר לתוך העיניים. בכלל, משך כל המשפט שם סבבו אותי כל מיני אנשים לא נעימים. כנראה מהצד שלו. חברים. מעודדים. לא יודעת בדיוק מי היו. אולי שהם נאצים. והיתה שם גם הבת שלו. מכשפה אמיתית. הייתי בודדה. פחדתי. השופט הזמין אותי לתור את העיר בבוקר שלמחרת. זו היתה עיר קטנה שנקראת שטדה. לא רציתי לשמוע כלום. לא לראות ולא לטייל. רק להסתלק משם מה שיותר מהר. איך שהגיע הבוקר נסעתי מיד להמבורג, ומשם הביתה. זה היה סיוט. לא היתה שום הגנה עלי, ואני ממש הרגשתי סכנה.

בשביל מה אני הייתי צריכה את כל זה... נו, זו באמת קשה מאוד להסביר. אולי זה קשור לאיך שהגעתי בכלל לעסוק בחקירות של פשעי נאצים. אולי לביוגרפיה שלי. לכל המשפחה שלי שהושמדה בשואה. אחי היחיד... ואולי, בעצם לאופן שבו עליתי ארצה. כי האמת היא, שעד לאותו בוקר בחיי לא חשבתי בכיוון זה. כלומר, כל קרובי מתו בשואה. כאבתי את זה. אבל לא ראיתי את עצמי כחלק מהעניין מבחינה מקצועית — להפוך פתאום לאחת מציידות הנאצים למשל. לא חשבתי על זה בכלל.

סיפור החיים שלי באמת משונה. בשלב מסוים של החיים שלנו בפולין, התחילה להטריד אותי העובדה שלבתי היחידה אין, בעצם, חוץ מהוריה — אף נפש חיה בפולין. לא דודים. לא דודות. אף אחד. לאט־לאט התגבשה אצלי ואצל בעלי ההחלטה — להגר לארה"ב. שם היו לנו קרובים. וכעבור זמן לא רב כבר היתה מוכנה עבודה. דירה בניו־יורק. כאשר נסענו שלושתנו לבית השגרירות האמריקנית, לצורך קבלת ויזות ומיסמכים, שאלה אותי בתי פתאום למה בעצם אנחנו עוברים לניו־יורק. היא היתה אז בת 15. עניתי לה — בגללך. בשבילך. ואז היא אמרה לי בכעס — בשבילי? אז מה פתאום אמריקה. אם בשבילי, אז אני רוצה לישראל. לא לשום אמריקה. בעלי ואני הסתכלנו זה על זו. וככה, פשוט ומהר — ירדנו מהאוטובוס שהיה בדרכו אל השגרירות האמריקנית, והחלפנו אותו באוטובוס שהיעד שלו היה — השגרירות הישראלית. כן, אני יודעת שזה נשמע כמו לקוח מתוך איזה סרט. אבל לפעמים החיים הם כאלה... ככה זה היה בדיוק. מלה במלה.

גם הדרך שבה הגעתי אל עיסוקי המיוחד במשטרת ישראל היתה מקרית למדי. כלומר, התחושה הראשונית וההתקרבות אל הנושא התרחשו קודם לכן. אבל בפועל, לא היה חסר הרבה כדי ששום דבר לא יתממש. בחיי שלטת המקריות. לפני שעזבנו את פולין נסענו לאושוויץ. להתבונן בפעם האחרונה. להיפרד. לקחתי גם את הבת איתי. הסתובבתי באושוויץ ובבירקנאו יום שלם, בין הצריפים האפורים. ראיתי את הערימה המפורסמת של נעלי הילדים. ושאר דברים מעוררי פלצות. משהו קרה לי פתאום בפנים. איכשהו הסתבר לי שמעתה ואילך אני מחוייבת לעניין הזה בדרך זו או אחרת. זה היה משהו מעורפל מאוד, ראשוני מאוד. התחלה של משהו. הרבה אחר־כך, כשכבר היינו בארץ, באולפן בת־יהודית, בא יום אחד קצין ממשטרת ישראל לגייס מקרב העולים (הדרושים למשטרה, הייתי עולה חדשה. אשה בת 58. משפטנית. מפולין. התביישתי אפילו להרים יד — מה יש לי כבר להציע לו כשנ... ישבנו בעלי ואני אצל בת־דודה שלי, היא שמעה את סיפור היום ואמרה — איזו שטות. את הרי מחפשת משהו שקשור... איך לא חשבת על זה... הרי יש במשטרה מדור מיוחד לחקר... למחרת בבוקר התקשרתי עם ראש היחידה. ר... לה... והתקבלתי.

„היהודיה הקטנה השחורה" — כך היו מכנים אותי בפולניה. מיז הפושעים, שעליהם אני הגנתי במשפטים, זה לא היה אנטישמי, להיפך, זה היה מין כינוי חיבה. הם היו אומרים למי ששמר עליהם במעצר — אני רוצה שהיהודיה הקטנה השחורה תהיה הסניגורית שלי... זה, ועוד כינוי אחד, שרפת הדין של העניים. משום שהיה מקובל מאוד אז לשלשל לכיס הסניגור כמות נאה של מזומנים מחוץ למה שחשתכר. ואני לא נהגתי כך, לקחתי את המגיע וזהו, אמת שמבחינה מקצועית עשיתי סיבוב גדול מאוד — מסניגוריה, מהגנה על פושעים עצמי למעין קטגורית. אבל לא. לא היתה לי כל בעיה עם זה. אם ניתן בכלל לקרוא לזה קטגוריה במובן הרגיל של המלה? ...לא. בעיות מוסריות לגבי הפושעים הנאציים מעולם לא ...יטרידו אותי, וגם לא יטרידו. גם בגלל מה שהם עשו וגם בגלל הטרגדיה האישית שלי — זאת לא עבודה כמו כל עבודה. אם ...לא נותנים את הנשמה לא מגיעים לתוצאות. כן, אני מרגישה ...שאני שליחות מסוימת. זו מלה „גדולה" אבל זו אמת; כל מי ...שעוסק במשהו ונותן את כל הנפש כמו שאני נתתי — ממלא ...שליחות מסוימת. כך אני רואה את הדברים. ומהי השליחות? ...קשה להגדיר במלים. אני יושבת מול גרמני. נאצי. כחולי־ ...עיניים — הלמוט שנאכל. או כל אחד אחר מהם. יש לי ...עדות, סיפורי זוועה מסמרי־שיער עליו. אני יכולה להשפיע. ...ששוחה שלי תשלול ממנו את החופש אולי. אני מתבוננת בו — ...בן אדם. גרמני. נראה כמו עשרות ומאות גרמנים אחרים. ...כמו אנשים אחרים. לו ישבתי לידו ברכבת, או במטוס, לא הייתי ...שולה בדעתי... וסופו של עניין — בזכות עדות שלי ובזכות ...עבודת הפרקליטים — הוא מקבל מאסר עולם. את שואלת מהי ...השליחות — זה סיפוק עצום. כל אחד כזה שהצלחתי להגיע ...ולהשפיע — הרגשה טובה מאוד. פירות של עבודה קשה ...ומתוקה.

הכי גרועים — אלה ששרטטו מפות

הפושע הגדול ביותר — אני לא רושמת אותם ככה... המלחמה הכי גדולה והחשובה בעיני היא, אולי, החקירה ...שניהלתי נגד עוזריו של אייכמן. למה דווקא? משום שאת ...אלה האנשים האלה לא ראה אף אחד מעולם. אף יהודי לא הכיר ...אותם. הם לא עמדו ליד תאי הגאזים. הם לא הובילו שיירות. הם ...ישבו במשרדו של אייכמן, שרטטו מפות, קבעו תרשימים. ...קיבלו החלטות, הם בעלי רעיון „הפתרון הסופי". ממציאיו. הם ...הראשים. הרוצחים הגדולים בסגנון הצווארון הלבן. לכן זה היה כה חשוב בעיני ונתן לי סיפוק רב כשקיבלו את העונשים: בוסהאמר קיבל מאסר עולם. הונגצ'ה קיבל 15 שנה. והיה עוד אחד, בסוריה. זאת היתה מלחמה מתישה ומוצלחת.

לא, המשפחה שלי לא סבלה מעבודתי. זה דרש ממני הרבה זמן — בוודאי. אבל... האמת היא שלא היה לי יותר מדי זמן למשפחה, לא קודם כעורכת־דין בפולין ולא אחר־כך כחוקרת בארץ... תמיד עסוקה־עסוקה. אבל ידעתי לעשות את ההפרדה. אני לא יכולה לומר שהייתי מצליחה תמיד להתנתק לגמרי. ואם אספר לך שהייתי באה הביתה, ומכינה ארוחת צהריים וערב, ויוצאת לתיאטרון עם בעלי, או מה. זה אומר שלא שכבתי אחר־כך כל הלילה וחשבתי על החקירה שניהלתי באותו יום? בוודאי שחשבתי. ובוודאי שהיו סיוטים. את יושבת שעות, ימים, שנים, ושומעת סיפורים קשים. בוודאי שהיו הרבה מצבי רוח. לא פעם ולא פעמיים הייתי קופצת בלילה מהמיטה ורצה לראות האם הבת שלי עוד נמצאת במיטה שלה וישנה...

בוודאי שהיה עצב, וצער, וכאב. אני גובה עדות למשל, מאשה ששכלה את ילדיה. או זה לצורך הרשעתו של פושע נאצי גדול מסוים, אבל היא, מה היא מספרת לי? את כל הסיפור. איך היו הילדים בבית, ואיך היא יצאה לעבודה, ואיך קרתה בדיוק האקציה, ואיך היא חזרה הביתה ומוצאת חדר־ילדים ריק. ואיך החדר שלהם... ואיך יצאה החוצה ומישהו סיפר לה... ואיך הבינה שיותר לא תזכה לראות את הילדים שלה. אז אני, מה אני, אני — עצובה. כן עצובה מאוד. אבל מה שנתן לי את הכוח הראשון להתקרב לתחום הזה והוא מה שנתן לי כל הזמן כוח ולא אופשר לי להישבר — אותה תחושת שליחות. אותה הרגשה שאני עושה משהו חשוב. בהרבה חוזי, ושאני עושה אותו במיטב יכולתי ובמקסימום יושר ואובייקטיביות. רק זה.

איך אפשר לדבר בקשר לנאצים על אובייקטיביות? בוודאי שאפשר. הנה אתן דוגמא — יהודי אחד שגביתי ממנו עדות על איש ס.ס. שהיה עוזר מפקד הגטו בקראקוב אמר לי באמצע העדות: יש עוד משהו, אבל על זה לא כדאי שאספר לך. לחצתי עליו. הוא סיפר שאותו נאצי, הייניריך שמו, בא אליו (היהודי הנ"ל עבד תחת פיקודו) ונתן לו הודעה לפני ביצוע אקציה בבתי־חולים מסוימים, מאחר שידע כי היהודי שיכן בהם קרובי משפחה שלו במטרה להצילם. אמרתי לה מדוע חששת לספר לי זאת? אם יש שמץ אנושיות אצל פושע נאצי, אם יש איזה דבר חיובי שניתן לספר עליו, גם את זה אני רוצה ומחויבת לשמוע. אני מנהלת חקירה אובייקטיבית ככל האפשר.

כן, היה אחד שחמק לי בין האצבעות. לצערי הרב. פושע נאצי ידוע — מיוואלד. קצין גבוה של הגסטאפו, בריגה. נסעתי להעיד במשפט שלו. הופעתי. והוא קיבל רק שלוש שנים. היה לו מין מזל כזה — פשוט לא היו מספיק עדים. גם אני, למרות כל המאמצים שעשיתי לא הצלחתי למצוא יותר. וידעתי בבירור שמגיע לו הרבה יותר; זה היה מאוד מתסכל. חזרתי עם הרגשה מזופתת לארץ. אבל לא היה לי מה לעשות כנראה. זה לא נתן לי מנוח הרבה זמן. ולא רק הוא — מה עם כל האחרים שעדיין מסתובבים חופשיים? זה כן נותן מנוח. איך סטטיסטיקות. איש אינו יודע בדיוק מה מספרם. על סמך ידיעתי וניסיוני — מאות. כלומר, מאות אני אומרת בוודאות? גרמנים וקנים בחולי עיניים. שאילו ישבו לידי או לידך ברכבת... מי היה מאמין, אבל עכשיו, שיקברו אחרים, צעירים ממני. אני את שלי עשיתי. אני בת 81. לא, אין לי כל כוונות להוציא ספר זיכרונות. למה? לא יודעת. לא חשבתי על זה ברצינות. אני בינתיים מעדיפה לקרוא ספרים ולא לכתוב אותם... נו טוב — לזה אין לי תשובה...

על דמיאניוק לא אדבר. זו סובז'ודיצה. ואני כמשפטנית מכבדת זאת. רק אומר את הדבר הבא — שמעתי כבר באלה שאמרו, גם אם זה לא הוא — מגיע לו שיתלו אותו וכו'... כנראה מפי ניצול שואה מסוים. זו תופעה מאוד נדירה בעיני. שניצולי שואה יחפשו נקמה על חשבון האמת. זה לא הכלל, לא לפי ניסיוני בכל אופן. מה שקורה הוא שכאשר אדם נמצא בחקירות, או במתן עדות בבית משפט הוא מאוד מאוד זהיר בדבריו, לוקח אחריות, ומוכן להתחייב רק לגבי מה שהוא בטוח לחלוטין. זוהי ההתנהגות שתמיד מצאתי, בכל העדויות שגביתי, לאורך שנים. כך שלגבי החקירות שלי — כשאני כבר אומרת על מישהו מהעדים שלי שאמר: מזהה, אז זהו וראות, מבחינתי — של 100%. זה הכל.

צילום: בועז לניר

מריה רדיבקר: „ידעתי שהוא לא ישבור אותי"

אור בקצה המנהרה

את האלוף אורי אור כבר מצאנו במכנסי ג'ינס, בחולצה צבעונית, כשריח האזרחות נושב ממנו. הוא נינוח מאוד, שלם עם עצמו, מסוזר ראיונות לאמצעי התקשורת, פרידה מ־29 שנות התבטאות מרוסנת, מבוקרת, מדודה, בבחינת: מלה בסלע. הוא אינו בדיוק יודע מה יעשה באשר יפשוט את המדים סופית, כי עדיין לא קלט שהטלפון לא יעירו באמצע הלילה בשל כוננות צבאית, או בגלל חדירה של חוליה. בשיחה חופשית הוא קצת מבקר את הדור הצעיר בקיבוץ, הללו שמתלבטים, שמחפשים את עצמם ואילו הוא, מסתבר, גם כן מתלבט, לא בדיוק יודע אנא פניו מועדות. אמנם מגיעה לו מצה"ל שנת חופש, שנת התלבטות, ומוסדות שונים היו רוצים להתהדר באלוף במוהו שיעבוד עימם, אך הוא מעדיף לשבת על הגדר, להיות על תקן של מתלבט. אורי אור מסתכל אחורה לא בזעם, לא במרירות, ואפילו את אכזבתו מאי מינויו לרמטכ"ל — למד להפנים, לבלוע. הוא מסתכל קדימה בתקווה, בהרגשת סיפוק של שירות ארוך מאוד בצה"ל, לרוב בתפקידי שדה, כשבאמתחתו קשת עצומה של חוויות, מהן כואבות, מהן מרגשות ומסעימות לב. צה"ל מספיר קצין מוכשר — אך המסלול תם ואורי אור מוכן לדבר על העבר באופן פתוח, כשהטיים מדי פעם נסגר. "שלא לפרסום". 29 שנה בצה"ל ו"השיר לא תם — הוא רק מתחיל", כדברי המשורר.

„מבחינה צבאית טהורה אביאם סלע היה צריך להישאר בתפקידו. אך העניין חורג מן הצד הצבאי ועובר לצד הפוליטי. הוא עשה כל מה שעשה וכל מי שהיה צריך לדעת — ידע. אני מכיר את סלע לא רע. הוא ביצע משימה באישור. אם יחליטו, הללו שחוקרים את המשימה, שהוא נכשל — זה יהיה סיפור אחר לגמרי, אך מבחינה צבאית הוא לא נכשל ולכן הוא כשיר לכל תפקיד בצה"ל. אם הדרג הפוליטי מעריך שיש לכך השלכה על יחסינו עם ארה"ב — זהו כבר שיקול אחר. סלע, בהתפטרותו, נתן דוגמה אישית יפה מאוד. אך כשאני שולח חייל למשימה, אני לא שואל אם שר־הביטחון יודע או לא יודע — אני המפקד שלו.

„ההתערבות של הדרג הפוליטי האמריקני בצה"ל — אינה מוצאת חן בעיני. אני גם כן בעד 'זקיפות קומה', אך אם אתה רוצה לקבל ארבעה מיליארד דולר — אז אתה אינך יכול לנהוג כגיבור, וגם לנשוך את היד שנותנת. כשנהיה בלתי תלויים בארה"ב — אולי ננהג אחרת. אך אם אתם שואלים מי החליט לרגל בארה"ב, תשובתי — איני יודע. סיימנו לאחרונה קורס גבוה בצה"ל בהשתתפות אביאם סלע ובמסיבת הפרידה אף הרמנו כוסית לכבודו, על שקיבל את הפיקוד על תל־נוף. אז עוד לא ידענו כל מה שקרה. אני מקווה מאד שהוא לא גמר עם צה"ל. הוא מוכשר. בואו ונמתין ונראה מה יהיה בעוד שנה. הזמן לפעמים מרפא פגעים.

להשקיע יותר בקצונה הגבוהה

„כן, מצויים קצינים בכירים שבסוף שירותם שומעים דברי ביקורת על צה"ל — ממני לא תשמעו דברים כאלה. אגב, האלוף אביק יערי, שעימו שהיתי לאחרונה בארה"ב, לא התכוון לבקר, ואני אומר זאת בשמו. הוא הופתע על המשמעות שדבריו קיבלו. כל שהתכוון לומר הוא שיש להשקיע יותר בקצונה הגבוהה. אני לא מקבל את הביקורת כאילו המטה הכללי של היום הוא פחות אינטליגנטי מזה שהיה לפני עשר שנים. היום אלוף אינו אליל. רואים אותו, שומעים את דבריו, התקשורת מבקרת. פעם, כשהייתי חייל צעיר, שמעתי שהמפקד שלי הוא גיבור קרב חוליקאת במלחמת השחרור, וזה הספיק לי כדי להעריץ אותו. היום אין עוד אלילים. אתה צריך להוכיח את עצמך כל יום מחדש. הצעיר אינו נאיבי, הוא יודע הרבה מאוד.

„הצבא היום עובד קשה מאוד. זהו צבא שיצא ממלחמה שהיה עליה ויכוח מר. זהו צבא שצמצם רבע מתקציבו ועבר טלטלה אדירה. גם אחרי מלחמת יום כיפור הצבא טולטל, אך אז היה לרמטכ"ל, למוטה גור, תקציבים בלתי־מוגבלים ואילו היום — הבעיה התקציבית היא חמורה!

„רוב הלקחים ממלחמת לבנון הופקו, כולל: תחומי פיתוח

„אשר לאביאם סלע, מי שהיה צריך לדעת – ידע"

צה"ל — כל החיים

האלוף אורי אור, בן כפר חיים שבעמק חפר, עשה את דרכו בצה"ל במגוון תפקידי פיקוד ומטה, בעיקר בחיל השריון. אורי אור, בן 47, נשוי ואב לשלושה (בנו משרת כקצין בצה"ל) התגייס לצה"ל ב־1957, לשריון. במלחמת ששת הימים היה מפקד פלוגת סיור בחזית הדרום ושם גם עבר את תקופת ההתשה כמפקד גדוד טנקים. ב־1970 נתמנה למפקד קורס קציני שריון. האלוף אורי אור אומר כי הרגעים הקשים ביותר במסלולו בצה"ל היו כשעמד בראש חטיבת שריון מול הסורים, במלחמת יום הכיפורים. לאחר המלחמה התמנה אור למפקד עוצבת שריון וקיבל דרגת תת־אלוף.

ב־1979 התמנה לראש מטה פיקוד המרכז ולאחר שנתיים קיבל את ראשות הפיקוד.

עם סיום תפקידו של אלוף פיקוד הצפון דאז, אמיר דרורי, נקרא האלוף אורי אור למלא את התפקיד. התקופה בה פיקד אור על פיקוד הצפון היתה קשה מאוד. גברו גלי הטרור השיעי נגד כוחות צה"ל העושה בארץ הארזים את השנה השלישית ונפלו חללים רבים. בעקבות החלטת הממשלה עמד אורי אור בראש מבצע הסגת צה"ל לקו הבינלאומי, תוך כינון אזור הביטחון ואימון צה"ל למשימת אבטחת האיזור.

בתפקידו בצפון יצר אורי אור קשרים טובים מאוד עם ראשי הקיבוצים, המושבים והערים בגליל מתוך השקפת עולם הגורסת כי ההתיישבות והביטחון כרוכים זה בזה במאה אחוז.

לאחר שסיים את תפקידו בפיקוד צפון והעביר אותו לאלוף **יוסי פלד**, עשה אורי אור תקופת לימודים קצרה בארצות־הברית. שם הכין עבודה על מעורבות הסורים בלבנון. כשחזר לארץ עמד בראש ההשתלמות למפקדים בכירים של צה"ל שנמשכה כחודשיים.

לאחר שהוחלט כי לא הוא יהיה הרמטכ"ל הבא, גמלה ההחלטה אצל אורי אור לפרוש מצה"ל. „לא אעשה דבר שממנו לא אפיק את מלוא הסיפוק", הוא אומר.

אורי אור טרם החליט על הקריירה הבאה שלו בחיים האזרחיים. בתום שנת הפרישה שמעניק לו צה"ל יחליט אם להשתלב בחיים הפוליטיים, בעסקים או בתפקיד אחר. ואולי אולי הוא ייקרא שוב, אפילו למלא תפקיד ביטחוני בכיר מאוד במדינה. ויש סיכוי סביר שגם יסכים לכך.

במלחמת יום הכיפורים חיפשתי 'שרמנים' להגן על מחנה נפאח

...ג'ינג חי"ר וכו'; היו תחקירים על המיצפה והלקחים הופקו בעזרת שני תרגילים. מסגרת קורס למפקדי אוגדות ל'פיקוד ניהולי' נועדה לרענן ולהעשיר את המפקדים ... בבעיות חברה, כלכלה, תקשורת, יחסי ישראל־ארה"ב, ... לדמוקרטיה וכו'.

„יתר מזאת, הופקו אפילו לקחים בתחום שאינו צבאי — אין יוצאים למלחמה כשאין קונצנזוס לאומי! מלחמת לבנון היתה מלחמה שאקדח מונח על הרכה. כיוון שיש לנו עניין ... — הכרחי איפוא קונצנזוס לאומי של עם־ישראל. ... אלו, דרך משל, התפוצצו בכביש החוף חלילה שני ... מלאי אדם בסוף מאי 82' — אני מעריך שהיה נוצר קונצנזוס לאומי לצאת למלחמה. זה אולי עצוב לומר זאת, אך ... על המלחמה ירועה.

„בנושא הטרור — כדאי לזכור כי מאז הקמת איזור הביטחון ... אף אזרח ישראלי. הטרור כיום שונה. כבר לא מוצבים ... המאיימים על יישובי הגליל. את המוקד לטרור — ... מלבנון, אילו נכנסנו לביירות יום אחרי עזיבת ... — ייתכן שהתמונה היתה אחרת, אך זוהי חכמה ... בתחום שלום הגליל — יש הישג שאין לבטלו בתחום ... הטרור. את לבנון לא שינינו, וכל מי שחשב לשנותה — טעה.

„זה דיון פתוח עם כל מי ומי על מלחמת לבנון והכל הונח ... השולחן, במלחמה זו הופקו לקחים יותר מכל מלחמה אחרת, ... שעלה עלפה. ברוב המלחמות, כשניצחנו, לא הופקו די ... ואילו בלבנון נעשה הניסיון הרציני ביותר, כולל קרבות ... הצלחנו.

... על כוח אדם מעולה שיש כיום במטכ"ל, והנה לאור ... שלא נתמנית לרמטכ"ל אתה ואמיר דרורי קמים ... כך מתלישים את המערכת. האלוף אור, מדוע אתה ... עזבת?

„... שנים בצבא — זה מספיק. הרבה אנשים פנו וביקשו ... אלה, במערכת היררכית, זה שעומד בראשה — הוא הוא ... עליה. הגעתי למסקנה, פעם ראשונה, וצבא בעיני זו ... שאני לא אקנה עוד משליחותי בצבא, איני רוצה ... בתפקיד סגן־רמטכ"ל שהוצע לי על־ידי שר הביטחון, ... כה שאני עושה דבר חשוב, יש לי בו סיפוק ואוכל ... בעסקים שאני אחראי עליהם ליד מיצוי. אולי זה לא ... אך 29 שנים... כל תפקיד אצלנו הוא תפקיד אישי.

אצלנו הבן־אדם הוא גם אידיאולוגיה. הגעתי למסקנה שבמערכת של היום בצה"ל — לי זה הספיק.

מוכרח להיות קשר בין הקצין הבכיר לפיקודיו

היה ויכוח נוקב בצה"ל הנוגע להצערת צה"ל. הרמטכ"ל הנבחר כיום הוא בן 50 פלוס. האם הגיל קובע?

בכלל לא. יש בני 24 החושבים כמו בני 80 ולהיפך. אין לגיל רבותא להצלחה. הצבא מתבגר וזה לא נורא. בגיל 36 הייתי מפקד אוגדה, ואילו כיום מפקדי אוגדות הם מעל 40. הבעיה שלנו היא דווקא בפיקוד היותר צעיר. לקצין הבכיר מוכרח להיות קשר הדוק לפיקודים שלו למטה, ואם קשר זה נותק — הדבר חמור. לא אחת קרה שמפקדים בכירים נותקו, ואינם חשים מה קורה למטה.

מהם לדעתך, נקודות המוקד של הרמטכ"ל הבא?

שתי שאלות יסוד: מי יהיו מפקדי צה"ל בדור הבא, בתחילת שנות התשעים, כלומר: המ"מ־אים, המג"דים, כי הם־הם שקובעים מי ינצח במלחמה הבאה ולכן חשוב מאוד להשקיע בהם שיישארו בצבא וזהו נקודת אור שתמשוך אחרים. דבר שני, התמודדות עם הקיצוצים. במלחמת יום הכיפורים חיפשתי „שרמנים" שיגנו על מחנה נפאח, כדי שאוכל לפרוץ קדימה ולבלום — ולא היו. צריך צבא כמותי, לא רק קומפאקטי, איכותי. הבעיה שלנו היא — איך מתמודדים עם המלחמה הבאה, אם תפרוץ. כשהייתי מ"פ אמרתי שיש להגיע לכך שארבעה חיילים יפעילו מערכת נשק הכי חכמה שיש... וזו כמובן בעיה בלתי פתורה.

„אשר למורל בצבא, אין לכך פתרון של „וכנג וגמרנו". הצבא אינו שונה מכל הקורה במדינה כולה. התהליכים החברתיים המתרחשים בארץ משפיעים על הנעשה בצבא, וכל זה קשור למנהיגות של המדינה, מה היא אומרת ובמה היא מאמינה. היום קשה מאוד להיות מנהיג. אנו חיים בחברה פתוחה, מקרינה ומכבירה, מי שתוקף את הרמטכ"ל — תוקף את הצבא כולו!

„איזור הביטחון הוא פתרון זמני שיתכן ויימשך עוד עשרים שנה. איזור הביטחון הוא הצלחה. בשעתו היו לי ספקות מה יעשו השיעים, החיזבאללה ואחרים, ידענו שאנחנו עוזבים את השטח, אך לא ידענו מה מחכה לנו. לא חיסלנו את סיבות הטרור. הפתרון הנוכחי, הוא המוצלח ביותר שיכולנו ליצור. אם מחר ישתנו הדברים — ישתנה גם האיזור. אל תשכחו שיש שם מאה אלף לבנונים שאינם פועלים נגדנו. זה שאין שם שקט — זה נכון, כי כזהו גם המצב בביירות ובשאר הערים בלבנון. ביירות היא עדיין המוקד הכי חשוב ואיזור הביטחון הוא גורם משני. אך מהי האלטרנטיבה? לצאת בכלל? איש כבר לא מציע זאת! הבה נניח ש„אמאל" ייצאו מהדרום — ומה אז? הטרור הוא משימה משנית בצה"ל ואילו הראשונה — למנוע מלחמה. כשיש הרוגים — עוסקים יותר בטרור. חוליה במשגב־עם — משנה לצה"ל את כל סדרי העדיפויות. אילו חלילה המטוס שיצא מלונדון לתל־אביב היה מתפוצץ — והגברת היתה מצליחה במשימתה — כלום לא היינו נגררים למלחמה? הבה נשתדל שלא להיגרר למלחמה שאין אנו רוצים בה. תמיד קיים ויכוח בין כוננות להתכוננות ולבנון היא שיא הטרור, שגרר אותנו לדבר שלא רצינו בו, על חשבון התכוננות למלחמה.

„אין מלחמה שהיא בלתי נמנעת. פעם פוליטיקאי אחד אמר ש„אין בעיות שאין להן פתרון", וזה הרגיז אותי. להערכתי, יש לנו הרבה בעיות שאין להן פתרון. אני לא רואה מלחמה מחר עם סוריה, למרות שזו לא שינתה את עמדותיה הבטחוניות לגבי „סוריה הגדולה". אך כל עוד סוריה אינה מוכנה למלחמה — יהיה שקט ברמת הגולן והאש תהיה בלבנון, בביירות, אך לא בשטח שנוגע לה ישירות. קיים חשש שאט־אט יגיע הצבא הסורי עד לצידון. היכן הם הקווים האדומים? אם תהיה דיביזיה בצידון או ב„פתח־לנד", או אם דיביזיות סוריות יתחילו לרדת דרומה — זה כבר לא יהיה לצורך כיבוש לבנון, כי אם במגמת מלחמה בישראל.

„אשר לשטחים שבידינו מאז מלחמת ששת הימים, כאן יש לנו בעיה פוליטית כה־אדירה. מבחינה צבאית החזקת השטח אינה מסובכת. נכון, קיימת בעיה שחיילים אינם נלהבים לפטרל בקסבה של שכם, במדינה דמוקרטית מסודרת, שיש לה ממשלה ומוסדות — חיילים חייבים לשרת כמקובל. אני מתנגד ליצירת יחידות צבאיות מיוחדות שיתמחו בשמירה על השטחים. האם אתה מסכים שנגר ישרת ביחידה כזו? אני מודע לרגישות הפוליטית של חלק מן העם, כולל חלקים מן התנועה הקיבוצית, לגבי השירות בשטחים.

„אין לנו בעיה עם שירותם של בני קיבוץ בצה"ל. אך אם בן קיבוץ אינו נשאר בצה"ל לשירות קבע ובמקום זאת, הולך לרכז את ענף האבוקדו בעין־שמר או הולך לקיבוץ צעיר — אני מוכן להשלים עם זה. השאלה היא: אילו אתגרים יש לו לדור הצעיר הזה, ואין זה משנה אם הוא טייס, מ"פ, מ"מ או רכז משק בקיבוצו? הדור השני של התנועה הקיבוצית עמס על עצמו את רוב המשימות המשקיות, והחברתיות ואילו הדור השלישי? ישבתי פעם עם פלוגה, ובן־קיבוץ אחד אמר לי: אנחנו חושבים יותר על עצמנו. הבעיה היא איך הדור השלישי ישלב את עצמו בתנועה הקיבוצית, במדינת ישראל ומה הם היעדים החשובים בעיניו.

קח, למשל, בחור כמו אלישע שפירא מעין השופט. הוא היה צריך למצוא את מקומו בצבא. פעם קראתי באיזה עלון של קיבוץ כי: „השירות הצבאי הוא הרע במיעוטו". אך אם בחור מרכזי בהנהגת „השומר הצעיר" חוזר לצבא — אני חושב שזה תמריץ חשוב מאוד לתנועה. הוא דוגמא לחיקוי, וחבל שלא נמצא לכך הסדר נאות.

„חשוב שבחורים מרכזיים בתנועה שלכם ישובו לצבא. תהיה זו דוגמה אישית חשובה מאוד לצעירים. אם התנועה הקיבוצית רוצה להשפיע על הנעשה בצה"ל ובמדינה — היא תעשה זאת בדרך העשייה. אם יהיו לכם מפקדים רבים — אתם תשפיעו. חשוב שצה"ל יהיה צבא העם ושלא תגיעו לכך שרק ארבעה אחוזים כאחוזכם במדינה — ישפיעו."

לידתה של תנועה

מאת גוגה קוגן

אולי זה מקרה, ואולי לא, אך עובדה היא, שבימים אלה חוגג הקיבוץ הארצי 60 שנות קיום, וספר רואה אור, — המתאר את השורשים הראשונים של השומר־הצעיר.

אלי שדמי מחבר הספר, היה היסטוריון מסוג אחר, הוא הכיר את „השומר הצעיר" על כל היבטיו, הפילוסופיים, ההיסטוריים וגם הפיקנטיים. דוד זית, המנהל המדעי של המכון לתעודה וחקר ועורך הספר אומר: „החלטנו לפרסם את תוכן ההרצאות בשל תרומתן להפצת ההיסטוריה התנועתית. אלי שדמי היה היסטוריון קפדן, שבחן מחדש כל פרט ולא סמך על המסורת או על ההיסטוריה הכתובה. התוצאה: הרצאה היסטורית ללא מיתוסים, ללא גיבורים וללא „דור נפילים". לפנינו תולדותיה של תנועה שהקימו צעירים".

שנים ראשונות — תיקונים והשלמות

כותב שדמי: „לעתים באים אנשים לראיין את מאיר יערי־ הוא מספר „ושואלים אותו איך היה כל־כך חכם, ב־1913, לייסד את השומר הצעיר? ובכן, מאיר יערי לא נמנה או עם מנהיגי התנועה...". הפתעה: הסיפור מתחיל מרמויות אחרות: ד"ר אליעזר ריגר, „שעל סמכותו כמנהיג אף אחד לא ערער עד 1920. למעשה סילקו אותו מהתנועה והוא עלה ארצה מאוחר יותר, מאחר שלא השלים עם המגמה הרעיונית של התנועה. ריגר טען שחניכי התנועה אינם צריכים לעלות לארץ לפני השלמת לימודיהם האקדמיים.

היה גם אריה כרוך, מגליציה, או שלמה הורוביץ שקראו לו „הורוביץ השחור" להבדיל מדולק הורוביץ שקראו לו „הורוביץ הלבן". „השחור" היה בין נציגי השוה"צ לוועידת היסוד של ההסתדרות, היה בבית אלפא, ועזב להוראת היסטוריה ב„ריאלי" בחיפה. אלה היו מנהיגי „השומר הצעיר", כעוד מאיר יערי לחם במלחמת העולם הראשונה בחזית הבלקנים. הללו עיצבו את התנועה על רקע חוויותיהם כפליטים.

מרד הבן, לא היה סתם מכשיר חינוכי שסחף צעירים יהודים והפעיל את מנועי המהפיכה. באותה תקופה של התרוששות כלכלית, הבנים נעשו יותר חשובים מההורים, משום שיצאו לפרנס את המשפחה בכל עבודה מורמנת.

הנגלה והנסתר

הדגל מתחיל אט־אט להיפרש ומתגלה תמונה שונה מזו שהיינו רגילים לשמוע. השאלה הנצחית: ממתי השוה"צ הוא תנועה בלתי דתית, תנועה סוציאליסטית ומארקסיסטית?

ואלד, הוא יערי, שכתב את המאמר המפורסם „בראש וראשונה ירדים" אך אין זה מאיר יערי, כפי שמקובל לחשוב. מסתבר שהיה זה אחיו, משה ולד, ממנהיגי „צעירי ציון" בווינה שבמכתב זה יצא נגד הפייטנות והרגשנות בתנועת הנוער. „מאמרו של ולד תורגם לעברית ב־1934 ולא ידעו מי הוא ולה, לכן ייחסו אותו למאיר יערי".

המפתיע הוא שעד לפני 10 שנים הכל האמינו, כולל מאיר יערי, שהוא אכן כתב את המאמר הנ"ל, אך לא כך היה כיוון שהוא היה אז בחזית הבלקנית והמלחמה טרם הסתיימה...

אחד מיסודות השותפות התנועתית היה „השותפות הארוטית" ואותה, כנראה, פירשו בשני מובנים: „חברת גברים שלאישה אין בה מקום" — וגם התנגדות למשפחה, כסמל הריאקציה והניוון החברתי".

החברה כולה, לאמיתו של דבר, גם השומרית, היתה אז די ויקטוריאנית, „אמנם דברו על חרות סקסואלית", נאמר בספר, „אבל הכל התנהגו כבחורי ישיבה".

תפקיד האשה לדירם היה די פרובלמטי, אם לדבר בלשון המעטה. בעבכבת פילוסופיה יוונית קלאסית, פילוסופיה יהודית חסידית, קצת וייניגר (מ„נפש יהודי"), שראה באשה את ה[illegible] הרמוני־שטני של האנושות.

העלייה השומרית

„הקיבוץ השומרי הוא הגשמת חלום תנועת הנוער" כתב שדמי — ובכך הוא משרטט את קו פרשת המים בין „השומר הצעיר" לבין יתר תנועות הנוער — [illegible] הקלאסי — שצמחו בראשית המאה העשרים באירופה.

הצעירים הגיעו לגיל 20 והיה ועליהם להחליט מה הלאה [illegible] לאוניברסיטה או לעלות ארצה. ההכרעה היתה קשה [illegible] שבפולין לא נתקבלו יהודים לאוניברסיטה, כי היה „נומרוס קלאוסוס", פרעות, מלחמות בין אוקראינים ופולנים [illegible] היהודים נטבחו על ידי שני הצדדים ובעיקר על ידי האוקראינים של פטליורה. למרות כל זאת, רק אחרי שהשליח הראשון של „השומר הצעיר", מרדכי שנהבי, הגיע מן הארץ בשנת 1920 והלהיב את חניכי התנועה, בוועידת לבוב [illegible] — החל הגל הגדול של עלייה ארצה.

הצעידה הגדולה החלה, ואיתה המשבר, משום ש[illegible] מהעלייה נותרה התנועה ללא הדרכה. המדריכים [illegible] נתפשו למיסטיציזם דתי. המשבר הסתיים עם הופעת הדור [illegible] של מנהיגות: ריישרד וינטראוב, אליעזר פרי, מרדכי [illegible] בארץ צמח מנהיג אחרו מאיר יערי, שאמנם היו לו בעיות [illegible] קבוצתו, אך בכל זאת כינוהו „המנהיג".

העלייה השומרית התרכזה בשלושה מרכזים: „קן [illegible] — ביתניה־עילית שמוכר לנו מהמחזה „ליל העשרים" [illegible] אל־עלק שתולדותיו הטראגיים מסופרים ברומן של [illegible]

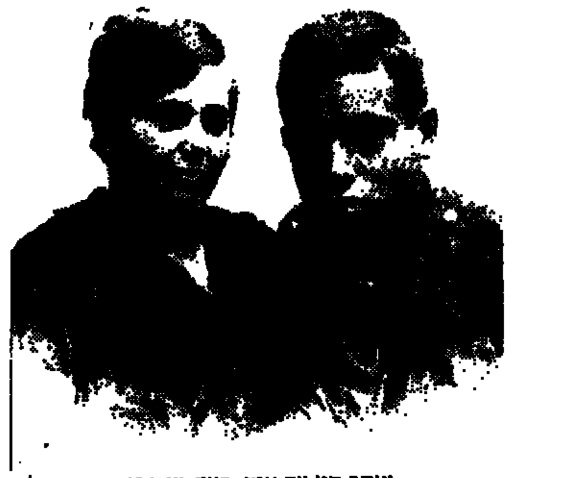
יעקב חזן עם אמו, בעת שירותו בצבא הפולני

מקובל לחשוב, [illegible] נוסד השומר־הצעיר. יש לתקן דעה זו [illegible] אגודות צופיות [illegible] קיבלו את השם „השומר". אליהו שדמי, ההיסטוריון, [illegible] בספרו, כיצד [illegible] וגדים. שישים שנה לשומר־הצעיר

„בית יהל" וגדוד העלייה מיסודם של אבא חושי ושנהבי בק"מ הין של כביש חיפה־ג'דה שנקרא „שומריה". היתה גם קבוצה של שבע בנות ובן אחד שקראה לעצמה „והחזיקו", מתוך הפסוק „והחזיקו שבע נשים...".

האם נכון שכל שומר הולך לקיבוץ? שואל שדמי ועונה: לא. המצב היה קשה, לא היתה עבודה בחקלאות, אלא רק ייבוש ביצות, סלילת כבישים ובלתי אפשרי היה להישרד ללא קבוצה. המעבר מתנועת נוער לחיי עבודה בארץ, כאשר היעד הנכסף, לכתו, אינו בר השגה, גרם לחיים קשים מנשוא.

ובכל זאת, יערי וחבריו ייסדו ב־1927 את הקיבוץ הארצי, הזקן צורך קיומי, מתוך כך שהיה קשר פסיכולוגי אופייני לחניכי תנועת נוער ומשום שהתנועה כגולה לחצה שתהיה לה כתובת בארץ. הצעד הזה הציל את אנשי „השומר הצעיר" מגורל היה לגדוד־העבודה, שנדד ונדד עד שבניסיון הראשון להתיישבות, התפצל וחלקם מצאו את סופם הטראגי בגולה.

שדמי קושר את כל החוטים לצמה היסטורית אחת; הוא שוזר את הגרעינות עם המעשים על מנת להמחיש שלעשות יש־מאין הם מלאכת נפילים, שהיו להם חולשות בשר ודם, אנשי מעשה בעיקרם, שבכל זאת ידעו לתפוש את הרגע ההיסטורי בדיוק רב.

לידתה של תנועה עדיין לא נסתיימה משום „שסיפורה לא תם והלבטים והמשברים הם עד היום מנת חלקה, כבימי ההיא. אולי גם בכך טמון סוד החיוניות וכושר ההתחדשות של השומר הצעיר..." טוען ההיסטוריון, המנסה להסביר לאלה שבאו אחריו שיש טעם במחקר ובלימוד התנועה, משום שהיא חלק מורכב ובלתי נפרד, מהארץ הזאת. תרצו או לא תרצו.

העולים הראשונים

מאת אלי שדמי

מחפשים תשובה לשאלה מתי „השומר" הפך לתנועה חלוצית, כלומר – מתי נפלה ההכרעה שמי שלא עלה חוצא, ומתי נוצר המושג של „אקסקלוסיביות חלוצית".

כמו כן שואלים: מתי הפכה התנועה לתנועה קיבוצית, זאת־אומרת – מי שלא הלך לקיבוץ לא נחשב עוד לחבר התנועה. וממשיכים להקשות: מתי הפך השומר־הצעיר ללא־דתי, ומתי הפך השומר־הצעיר לתנועה סוציאליסטית, ואחר־כך למארקסיסטית?

אין תשובה פסוקה לארבע השאלות הללו. ההכרעה לא נפלה בדיוק בוועידה מסוימת. כבר ב־1918־19 מסופר על זרם סוציאליסטי בתוך „השומר־הצעיר". אנשים קוראים לו „פועלי־ציון". הם רצו שהשומר יקבל את הפרוגרמה של „פועלי־ציון", שזו הציונות הסוציאליסטית־מארקסיסטית וחלק מהם אף נלחמו על זה. אולם הרוב הגדול התנגד לרצונם.

ב־1924 בכנס בית־אלפא היתה חברה, שבאה לכנס, והיא בנאום שלה שואלת: „מה אתם מדברים רק על קיבוצים? ומה עם אלה שבערים, הם לא שומרים?" – והיא אינה מקבלת תשובה. עד 1924 עדיין לא היה ברור לגמרי שמוכרחים להיות בקיבוץ. קרונגולד, אחד הפעילים הבולטים של התנועה, עולה ב־1923, הגלו אינה דורכת בקיבוץ, הוא הולך לירושלים, עובד בלשכת עורך־דין, כהמשך ללימודי משפטים בחו"ל.

התקיימו שלוש „כנסיות" בגליציה – אני בכוונה משתמש במילה „כנסיה" כי הם משתמשים בה עד 1920 כמעט. הוועידות לא נקראו ועידות, אלא „כנסיות" (כנסיה – מלשון כינוס). כך, למשל, מבחינת השומרים – השכבה הבוגרת של האנשים שסיימו את הגימנסיה נקראה „שדרת הקשישים". אז, אנשים בני 18־19 כונו בעברית „קשישים".

ב־1918, המלחמה נגמרת, ומיד מתקיימת מה שנקרא „הכנסיה השומרית" בטרנבה עילית (טרנבה גורנה) ושנה אחר־כך ב־1919 בטרנוב, וב־1920 בלמבג.

מה קורה ב־3 הוועידות האלה?

שתי „הכנסיות" הראשונות, מתלבטות בשאלה אותה הדור הראשון של „השומר" נולד בסביבות 1900 ועם גמר המלחמה הם מגיעים לגיל 18, ובגיל זה הם צריכים להכריע, אם הולכים להכשרה. על עלייה עוד לא היה מדובר בשנת 1919. אין עלייה באותה תקופה. רק שנהבי עלה ב־1919. נושא הדיון היה: איך להמשיך להיות ב„השומר"? ואז נוצר „השומר־האקדמאי", זאת־אומרת, כל אלה שמצליחים ללכת לאוניברסיטה נכללים ב„השומר־האקדמאי". בוועידה מתלבטים בשאלה – מה יהיה ההמשך? – צריך תוכן ופרוגרמה, לא בשביל השכבה הצעירה אלא בשביל אלה, שהם בגיל 18־20. הם אינם יכולים להמשיך ולהיות א־פוליטיים. הם צריכים גם דרך פוליטית – אם לסוציאליזם או לא לסוציאליזם. על ציונות אין כלל ויכוח ורק אחרי כן מתחיל הבירור על עלייה והגשמה. בזמן מלחמת העולם הראשונה מעלים על הדעת רק הצעה לארגן שנת שירות של חשומרים בארץ־ישראל. התפיסה היתה: לא לחייב אותם לעלות ארצה לצמיתות, אלא לשנת שירות.

עד מלחמת העולם הראשונה העולם לא היה רגיל לאשרות, דרכונים וכו'. אם היה כסף, אפשר היה לנסוע לכל מקום. לא היתה סגירת עלייה, התכנית היתה, אם־כן, שכל אחד חייב להיות שנה בארץ, לפני כן עליו להכשיר את עצמו בעבודה חקלאית.

אין זו דווקא פלוגת הכשרה. דולק הורוביץ מארגן פלוגת הכשרה, אבל בדרך כלל אדם, שמחליט לעלות, הולך למקום שהוא מוצא, לרוב – אצל יהודי בעל אחוזה, ועובד אצלו עונה או שתיים, לרוב עונה אחת, ואחר־כך עולה. ב־1920 מאיר יערי יוצא מווינה עם קבוצה של חלוצים (לא היו ביניהם שומרים) לגרוסאנדורף, כפר באוסטריה, עובד שם בתנאים קשים מאוד. בימים ההם היתה זו מין אקסיומה – לא רק שומרית – היה ברור שמי שעולה כחלוץ, קודם צריך לבחון את עצמו. זו יכלה להיות הכשרה, לרוב אינדיבידואלית, ולפעמים קבוצתית.

יחיאל חררי מספר, כי ב־1920 הוא הגיע לווינה במטרה לעלות, הרופא של המשרד הארצישראלי פסל אותו. אז הוא נשאר שם, והלך ללמוד באוניברסיטה ורק ב־1932 הוא עלה ארצה. במשך השנים הללו הוא בונה את התנועה באירופה, בפולין, בסלובאקיה, בהונגריה, בגרמניה, אבל בהכשרה הוא לא היה. מקרהו של יחיאל חררי היה בבחינת יוצא מן הכלל, שאינו מעיד על הכלל.

*חיים קרונגולד 1966־1893, יליד ורשה, מראשוני „השומר הצעיר" בפולין

הכל בגלל פרעוש קטן

מאת ציפי שוחט צילם מאיר פרטוש

פרעוש קטן שנא שוטרים ומלכים שאוסרים לשאול למה, והציק להם מאוד. „פרעוש הלמה" — חלק מהפסטיבל לתיאטרון ילדים שייערך בפסח בחיפה. יש גם נש לכל גיל

שני ה„יאסמנים", פיננסוס ודידקטוס

הצגת ילדים לא חייבת להיות רק על פיות יפיפיות ונסיכים מושלמים – היא יכולה להיות גם על... פרעושים. כזאת היא ההצגה „פרעוש הלמה", שעומדת להיות מוצגת בחופשת הפסח, במסגרת פסטיבל להצגות ילדים בתיאטרון חיפה.

הסיפור מתרחש במדינת אל־תשאל־למה, שהיא מדינת חוק „שיש שם אמון ויש אמונה ופקודה של המלך היא תמיד פקודה". אסור לשאול „למה", השאלה הוצאה אל מחוץ לחוק ואזרחיה הצייתנים נאלצו לשלם מסים עד שהפכו לעניים מרודים. בחצר המלך, לעומת זאת, היה הכל נחמד והרמוני עד שפרעוש קטן, ששנא במיוחד שוטרים ומלכים, התחיל להציק להם בגירודים איומים. זה היה פרעוש נדיר־ואלים, שפגע רק במי ש„אסר לשאול ואסר שואלים". סופו של דבר: נעלם הפרעוש, כי לשאול למה החל לדרוש. וכך בזכות פרעוש קטן מגיע הסיפור להפי־אנד שבו שרים כולם:

למה אסור לומר „זו פקודה"?
אם למה תשאל אז תבין ותדע.
למה המציאו גלגל ומכונה?
למה טסים אנשים ללבנה?
למה אדם על גן־עדן ויתר?
כי דעת הלמה יקרה לו יותר.
אדם כל ימיו לקידמה הוא חותר
שואל איך ולמה – שואל ומותר.

„פרעוש הלמה" הוא עיבוד מתוך מחזה של האורוגוואיי **לואיס נובאסטרה** – מחזה דידקטי־פוליטי לילדים, המורכב מכמה סיפורים, שעוסקים בנושא השאלה, ביניהם: סיפור גן־עדן, איך באים ילדים לעולם, איך המציאו את הגלגל ועוד. **ורדה קנול יהלום** חברת רמת־יוחנן, העוסקת בכתיבה לילדים, השתמשה במחזה הדרום אמריקני, כבחומר גלם לכתיבת מחזה חדש. היא הכניסה את הטקסט לקצב של חריזה, שיפצה, הוסיפה סיפור בתוך סיפור ומשכה את הטקסט לכיוון של איסור השאלה במקום הדגשת עניין המעמדות שבמחזה המקורי. „הכתיבה", אומרת ורדה, „ עברה המון שינויים – ובסופו של דבר זה הגיע לתמצית שמגיעה גם לעלילה. לזה ניסיתי להיצמד וזה הפך לקו המוביל מבחינה רעיונית".

העלילה מתרכזת סביב מלך קטן־גדול (תרתי משמע) שבעורקיו זורם דם כחול. „סימן־קריאה" הוא שמו. זהו מלך מפונק והיסטרי המבסס את שלטונו על איסור הידיעה ושלילת השאלה. „החוק החדש הוא חוק נפלא" אומר המלך „איזה רעיון! מסים על מילות שאלה/זה לא חוק: זה ממש פרוגרמה/הוא תביא לחיסול יסודי של הלמה"!

הוא מחוקק חוקים ומטיל מסים, כדי לספק לעצמו את כל הנאות החיים. לידו נמצאים שני שרים: **פיננסוס** – שר האוצר **ודידקטוס** – שר החינוך – שני יאסמנים המתחרים ביניהם מי מצליח יותר להשביע את רצונו של המלך. יש גם שני אזרחים: **תם ותמה** – זוג שחקנים לשעבר, המוצאים את פרנסתם בהווה כסנדלר ותופרת, שכן התיאטראות נסגרו בצו המלך. תם ותמה הם אלה מנושאים, לבסוף, את נס המרד וגוררים אחריהם את שני השוטרים שומרי החוק,

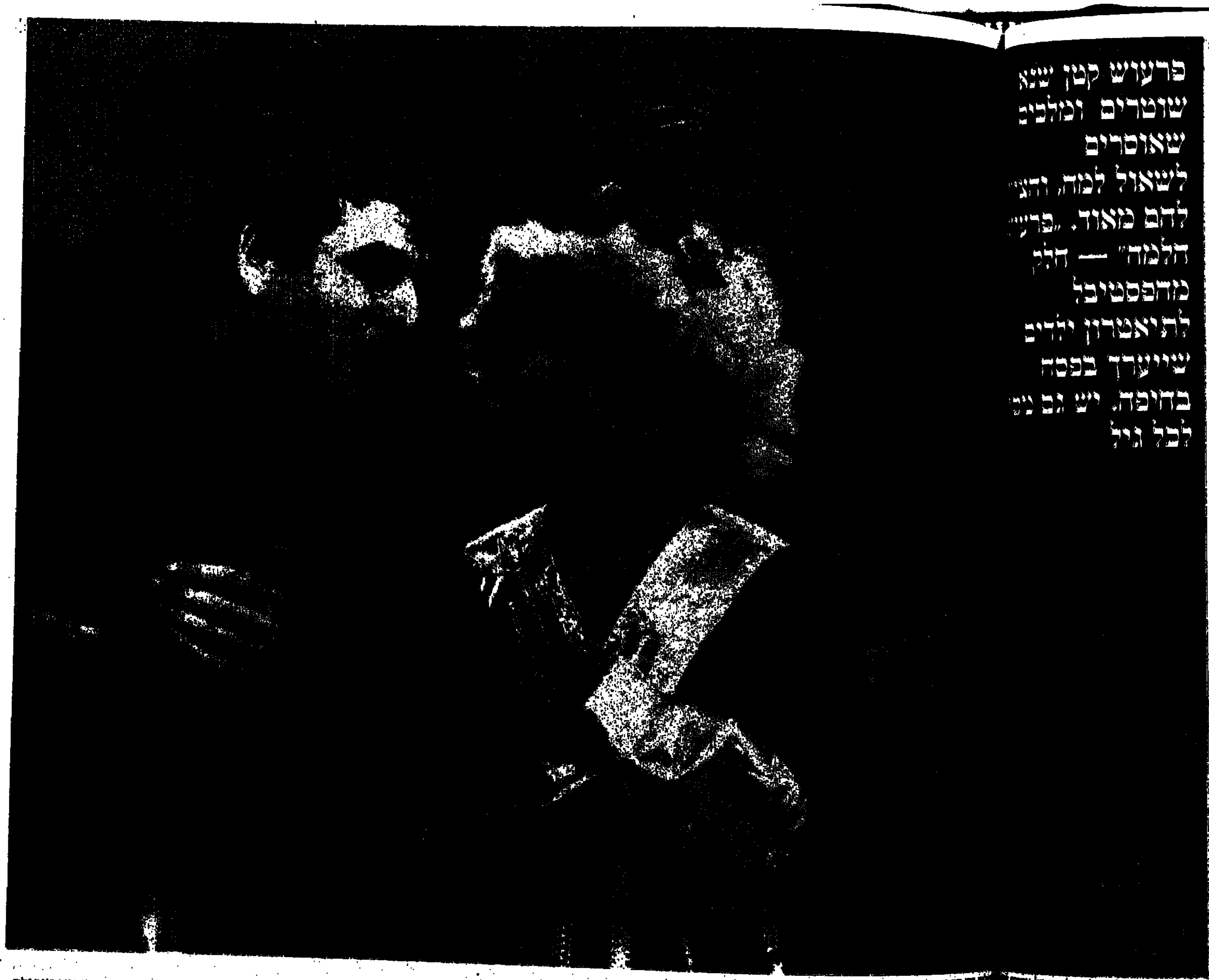

המלך של מדינת אלתישלמה לא סובל אנשים ... תם ותמה

תם ותמה, לא מוכנים לוותר על הזכות לשאול

שהיו בעבר המוציאים לאור של פקודות המלך. כיאה לקומדיה, מביאה היוצרת את הדמויות בהצגה לידי הקצנה. אלה לא דמויות פסיכולוגיות העוברות תהליך, כי אם טיפוסים, שאפשר למצוא בכל מקום ובכל זמן.

צנזורע או צנזוטוב?

את חסיבוב הראשון עשה המחזה ב„בימת הקיבוץ". אז איסור השאלה לא הרשים אף אחד. „המחזה לא נחשב אז כמחזה פוליטי", אומרת ורדה, „המציאות נתנה לו נופך נוסף". העיבוד, שעבר מספר ורסיות, זכה אחרי מלחמות הצנזורה בתיאטרון לשיפוץ נוסף – אי־אפשר להתעלם מסממנים פוליטיים אקטואליים:

תם: מה הצגנו אז כשסגרו לנו את התיאטרון?

תמה: הצגנו את „סימן השאלה האחרון".

תם: אחחו זה היה לא רע. לגמרי לא רע, עד שבאה הצנזורה וסגרה.

תמה: אמרתי לך כבר אלף פעם ותכניס לך לראש טוב־טוב. כבר לא קוראים לזה „צנזורע" קוראים לזה „צנזוטוב".

תם: צנזוטוב – אפשר לחשוב.

תמה: אסור לחשוב.

תם: אבל ל...

תמה: אם אתה רוצה שיהיה לילדים מה לאכול אז תמשיך לעבוד ותפסיק לשאול.

„נושא התיאטרון", אומרת ורדה „נכנס כאן בתוך מדיום שמעלה שאלות, אבל לא על זה המחזה. אני מתייחסת אל התיאטרון כאלמנט ששם סימני שאלה על דברים, ששואל שאלות, שמטיל ספק".

מה למסרים פוליטיים ולהצגת ילדים?

„מעבר למסר הפוליטי בהצגה, נראה לי חשוב להביא את העניין של הטלת ספק בדברים. היכולת, או הצורך, לערער על דברים כמובנים מאליהם. לגבי ילדים זה נורא נכון, כי אנחנו מחנכים את הילדים לציית לדברים. הגדול יודע מה טוב בשבילך ואתה, הילד, לא צריך לדעת הכל. זו מתכונת שעוברת אחר־כך למבוגרים".

המלה מסר, מחוה, לא פעם, עבור אנשי תיאטרון מלת גנאי כמעט. לא פעם מתרוממות הגבות לשמע המלה הזו. ורדה, לעומתם, מתייצבת זקופה מאחורי המלה. „הכתיבה שלי, שקשורה לעולם של ילדים" היא אומרת „מלווה תמיד במסר אקטואלי או ערכי. לא הצגה לשם הצגה". בקורות שלה שנים רבות של עבודה עם ילדים ונוער במסגרות חינוכיות בתחום התיאטרון: בבית הספר האזורי „זבולון" מורה בסמינר הקיבוצים ב„אורנים"; שחקנית ובמאית ב„בימת הקיבוץ", כותבת בעיקר לתיאטרון – „חוץ מהסיפורים שהם פסק זמן" „וכיום מסיימת תואר שני במגמת בימוי באוניברסיטת תל־אביב.

ורדה היא גם במאית ההצגה. זהו ניסיון שני – גם כשהוצגה ב„בימת הקיבוץ" היתה זו היא שביימה. עתה נלמדו הלקחים, תוקנו השגיאות – וההצגה יצאה לדרך חדשה.

את ורדה פגשתי באחת החזרות הראשונות של ההצגה במועדון הסטודנטים „פרקוסי" המתי־אביב. יש בה בוורדה הרבה אנרגיה שלוחפת את צוות השחקנים ונוצרת תחושה שהיא מובילה אותם למקום מאוד בטוח. על הבמה חמישה שחקנים: בהט קלאצ'י, אלי נחמה, מוטי לוי, מריו דוקץ' – כולם בוגרי אוניברסיטת תל־אביב, ואלכס נקי – בוגר סמינר הקיבוצים. חמישה שחקנים שמגלמים שתים־עשרה דמויות. „הכיוון הוא צבעוני, עם סממן של אגדה" אומרת ורדה „ומצד שני עם אפיונים קומיים מסוגננים. התפאורה מבוססת על מינימליזם, כאשר לכל חלק מהתפאורה יש שימוש כפול, למשל: כיסא המלך הופך לאמבטיה או קיר הבית לסירוגין. זה מתאים למגמה הכללית של ההצגה שהשחקנים בה הם המרכז".

את ההצגה „החינוכית" מכניסה ורדה לקצב של קומדיה מוסיקלית המתאימה לכל המשפחה. „המסרים החינוכיים ניקלטו, נדמה לי, על־ידי הצופים הבוגרים. הצעירים יותר יוכלו ליהנות מהתיאטרליות של ההצגה, השירה והמוסיקה (שהיא, אגב, קליטה משמיעה ראשונה).

ורדה: „אם יש איזה שהוא מסר מבחינתי שאני רוצה להעביר לילדים – זה להגיד להם באמצעות ההצגה שאין שום דבר שהוא מובן מאליו, צריך לבדוק ולערער, לא לקבל מתוך מרידה, אלא מתוך צורך אמיתי לבדוק ולדעת מה באמת נכון".

בימים שפרשת פולארד מהדהדת מכיוון אחד ומשפט דמיאניוק, עם כל ההבדל, מהדהד מהעבר השני, מקבלים דברים אלה הד מיוחד.

תנועה: יעל זבולון. מוסיקה: אסתי לצקי־יהלום. תלבושות: פנינה אברקסיס. תפאורה: אהוד דור.

עצים גדומים בגובה ילדים

חן וחכמת המדור "חותם אישי" הוא באישי שבחותם.

אני, שטבעו בי חותם של משורר, וטבעתי לעצמי חותם של קיבוצניק שמאחוריו שמונה ספרי שירה (ותשיעי - מבחר, בהוצאת זוטא), בדרך מן המספוא אל ההוראה, תוך ניסיונות לחנך בתנועת הנוער ובכיתה, מהו החותם שהטבעתי באנשים?

בי טבעו חותם זיכרונות ילדות של פסח משותף לאנשי חפצי־בה ובית־אלפא בטרם נוסחאות של סדר קיבוצי, כשהכל שרים בדבקות שירים חסידיים. בערפל הרחוק של שנות ילדותי נשארו זמירות מתלהטות ומיוזעות אלו בחג החרות, כנאמנות הלאומית של ימי עמק יזרעאל הישנים. חותם נוסף טבע בי זיכרון חגיגות ה־1 במאי המשותפות למשקי גוש חרוד: מכל קצווי האזור מגיעים משקים בכלי רכב מקושטים, ודגלים אדומים נישאים, וילדים צוהלים בשירה. ועוד אני זוכר ימים שטבעו חותם שנשאר כצלקת: ערב, ומקהלת ילדים מדקלמת את שירו של אלתרמן: "ואבא אמר לפני שהוא מת, ספרו נא להנזי את כל האמת"... ימי לחימת פועלי וינה כנגד התוקפים הפשיסטים. ילדים פעורי־פה יושבים ושומעים את הסיפור.

חותם נוסף: בוקר אחד קמנו ובמסע של חברת הילדים הגענו עד פרדס תל־יוסף שלרגלי הגלבוע. עומדים נדהמים מול עצים כרותים שנשארו כמצבות־פרדס. ערבים שלחו בם יד. מאורעות 1937, בהשלכת מחוזם, נדמה לי שאז תשתי: הייתכן שכפריים ערבים, שכל חייהם נאבקים לפרנסה מהשדה ומהמטע, שולחים יד להמית עצים? והילד שבי אמר: לא ייתכן. הם קרבן של הסתה. של רצון רע של אחרים. וחלחלה בי התחינה: מכאן והלאה לימים של שלום ואחווה עם אותם ילדים מכפר פקועה שבגלבוע וילדי כפרים אחרים, כברית של ילדי־אדמה, ושלום של שכנים, ילדי שני העמים של הארץ הזאת. ומאז בדרכי הנעורים והבחרות הלכתי בחיפוש אחר שיתוף בכל התחומים בין פועלים יהודים וערבים. ובשנות הבגרות גם בפעילות הפוליטית וגם בפעילות הספרותית חיפשתי את הקשר שיהיה הגשר מעל המפגע ההוא של יד מתנכלת. למצוא מפגשי שלום בין שני העמים.

באותה שנה בה לחמנו באגודת הסופרים לקבלתם של משוררים וסופרים ערביים כאחים ושותפים לחזית הספרותית שלנו, במעמקי זיכרון הילדות, הצף ועולה תמיד, ניצבו עצים כרותים אלה. העצים הגדומים בגובה הילדים, שמתו זקופים (כי גם העץ אדם השדה), היו בשבילנו מוות מוחשי. את המוות האנושי לא ידענו להסביר. למרות שבחברתנו המוות עלה בחלונות: הבן הבכור מת מהכשת צפע, צעיר ממנו מעקיצת עקרב צהוב, והשלישי ממכת שמש. בפינת ארץ זו של חמסין אכזרי, שבו אנשים ביקשו לברוא עולם חדש בצלמם ללא־אלוהים, וקיוו שעוד ייעור ישגב האדם, חייתי את החוויה הנוראה – איך שנאה מביאה למוות.

ועוד זיכרון שפתח את פצע התיבה והוליד שיר ראשון של ילד: מטוסים איטלקיים וגרמניים מפציצים את ספרד. במדריד נופלת פצצה ענקית שאינה מתפוצצת. כשמפרקים אותה מוצאים בה פתק: "פועלי איטליה לא ישלחו ידם בילדי מדריד. בברכת אחווה". כך סופר לנו. גם אנחנו בחברת הילדים שלנו הצטרפנו לשרשרת האחווה. חוסכים מפינו ושולחים עזרה לילדי ספרד בליווי מכתבים ושורות של שירי ילדים. שרנו אז יחד איתם: "הם לא יעברו". "נו פסרן"! ואף היום חייבים אנו לשיר: הם לא יעברו. אך לצערנו השירה הזו נחלשת.

אני נזכר בשם ספרי הראשון: "חושך זורם ופרי" (שנת 1959), גלים־גלים חוזרת אלי התחושה שגם אם איזה חושך מתגורר בתוכנו, אף־על־פי־כן גם ממני יש להוליד את הפרי. אני נושא את פקעת פגישות החושך מתמונת הפרדס הכרות, כשאני מתבגר, בצורך לקום ולחדשו בלי־הרף.

כבר בשנות ה־50, כשהחברה הקיבוצית עדיין סגורה, פגשתי בבני המשמרת הספרותית המתחדשת של אז, לחיות שותף לבמות הספרותיות של המודרנה ש"מחוץ לגדר" הקיבוצית.

שירה לא יכולה לחיות במקום מאבקים פוליטיים ובמקום מערכות אידיאולוגיות. לא היא מובילה כוחות להכרעות מדיניות. שירה נותנת קול לצעקה, למצוקה, משחררת את הלוחץ. ואולי נותנת ניצוץ של תקווה.

בשנים הקודמות, כשמעטים יצאו ללמוד לימודים גבוהים, הקיבוץ כקהילה היה מקדיש ירחי עיון ולמידה שהיו חלק אורגני מהעיסוק החברתי. הציבור חש צורך בלמידה במשותף, הרי החשיבה המשותפת יצרה נכסי־רוח ואף היתה שרשרת מקשרת המאגדת את נכסי החומר בלפיפה של תחושת הקיום. היום צעירים וותיקים רבים יוצאים מדי שנה ללימודים גבוהים בתחומים רבים ומגוונים, אך הקהילה בחצר הקיבוצית, נדמה, משותקת מבחינה רוחנית. אין חוויה ואין הוויה של חברה לומדת. ותופעה זו אינה רק עדות לרזון בתחום האידיאי, אלא היא משליכה הרגשה של ריקות. ולחלל הזה מסתננים יצרים אחרים. רעים לפעמים. אך גם מן הסדקים הללו מבעבעת היצירה הנותנת מבע לאי־נחת, למצוקה, ללחצים. וכמו בכל קיום אנושי ישנו המכאוב, שהוא חלק מהחוויה והקיום, אך ישנו המכאוב שהוא עדות לחולי.

היום קיים הנגע של שירה פשטנית, רזת לשון. שהדגל שלה הוא לחיות פשוט. העיקר ביצירה, לדעתי, הוא להיות ולא לחיות פשוט. לחיות אמיתי, לחיות מבטא את המציאות האופפת את האמן, וזו כידוע אינה פשוטה. לחיות בעל אומץ מספיק, ללכת בכנות אחר סגנונו, אחר כתב־ידו האישי, מבלי קריצה והתנפה לקורא. כי חוויה של אמן בחברה של תמיד יודעת להקשיב לו וליצירתו הנמצאת בשולי העשייה המשכית. והיא לא מקור הכנסה, אלא מכניסה לא פעם מבוכה ומדון, או מספרת עליהם בדרכי המטפורה, ברמזי הנסתר, הנה התמודדות מתמדת.

כחלק מכתיבתי קיים הרצון לתרום לפולקלור הקיבוצי, שאני רואה בו את היצירה המקומית. יש צורך לחשוף את שורשיו החקלאיים־הקמאיים של החג שחזות והמסורת כיסום במחלצות שלהם.

בראשית שנות ה־50, בחפצי־בה, כתבתי טקס עומר שהולחן על־ידי אברהם דאוס ז"ל. טקס זה הודפס בשנת העשור למדינה על־ידי המרכז לתרבות של ההסתדרות בחוברת המוקדשת לשלושה טקסי עומר קיבוציים: זה של עין־חרוד משנות ה־20, של רמת־יוחנן (שנכתב על־ידי מתתיהו שלם), וזה של חפצי־בה.

בראשית שנות ה־60 כתבתי בבארי טקס לחג האסיף שהולחן ברובו על־ידי דוד זהבי ז"ל. המחויבות הזו של תרומה אמנותית לחברה היא פרי של בחירה ולא של הזמנה מבחוץ. לגבי זהו צורך פנימי. לכאורה יש פה הוויה של סתירה: מצד אחד אתה פה למצוקת היחיד ולכאב, לתסבוכת של המערכת על מצוקותיה, ומאידך אתה שותף לשמחת העשייה, ההולדה והנטיעה, שאתה מלווה גם אותם ביצירתך. לא רק בֵּינִי לְבֵינִי, אלא גם בֵּינִי לבין חברַי.

★

מִסְעָרָה, גּוּר אוֹר, בְּצַעֲרָה
יוֹצֵר
וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ מִשֶּׁקֶט מְשֻׁתּוֹקָק
בְּגוּפְךָ הַמְּחֻלִּים מְחֹלַת נְעוּרֶיךָ
גֵּיא נִגְרָר וּמִגְבָּהָיו וְאֶבֶן כּוֹרַעַת
כִּי רָאֲתָה רָעָה בְּרַעְמְךָ
וְאַתָּה נִפְתָּל כְּנַחַל וּכְמוֹהוּ שָׁב וְנִבְגָּד
שָׁוְא אָמַרְתָּ דְּבַר שָׁלוֹם
וְלָשׁוּב קִוִּיתָ לֹא נִפְגָּע
לֹא תִּפְגֹּשׁ אֶת עַצְמְךָ בְּצֵל הַזֶּה
גָּלַשְׁתָּ בְּמִדְרוֹן לְאַחַר שֶׁלְּחַשְׁתָּ
כִּי שְׁנוֹתֶיךָ שֶׁמֶשׁ אַחֶרֶת
חָשָׁה כִּי לֹא הָיְתָה חֲמָמָה צְמִיחָתְךָ
צָהַב לָהֶם כְּלַהַב תְּמוּנוֹת אַכְזָרִית
פֶּתַע פֶּלֶא פָּנֶיהָ הֵסַבָּה אֵלֶיךָ
פֶּרַח הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁלְּךָ לִתְמוּנוֹת חֹפֶן כִּרְסַמְתָּ
בִּשְׂדוֹתֶיךָ אִמְּךָ הַכַּרְסָנִית בֵּיתְךָ בְּרְגָבִים
נְתָנָהּ עַל סִפּוֹ גּוֹסֵס הָאוֹר מַאֲפִיר
סָבִיב לְהָנִיחַ כִּי גּוּפְךָ הַחוֹלֵם
לֹא הֶחְלִים מִמְּחֹלוֹת יַלְדוּתוֹ
צְעִירָה הַסְּעָרָה בְּצַעֲרָהּ עוֹד יְצָרָה
אֶת בֹּקֶר הַבֹּהַק הַקַּר חֹשֶׁךְ מְשֻׁתּוֹקָק
הַקָּבוּעַ בְּאוֹר הָרַע.

מתוך הספר החדש "זורם זהיר בזר"

אנדד אלדן

המשורר אנדד אלדן בן קיבוץ חפצי־בה, למרגלות הגלבוע, וחבר קיבוץ בארי, היה רועה צאן ומספוניק, לאחר לימודיו באוניברסיטה העברית — ספרות עברית, אנגלית ומקרא — עסק בהוראה, עתה מלמד מבוגרים באזורו.

נשוי ואב לשלושה. החל לפרסם ב־1953, ספרו הראשון יצא ב־1959. החודש יצא ספרו החדש — "זורם זהיר בזר".

שלום בית
חוה יוסף

גוזמים את העצבים

מה לא?!

נהוג, בארצות תרבותיות שכל תיקוני הכבישים, החפירות וגיזום עצים נעשים בשעות השקטות של היום ואם העבודות לא מצריכות שימוש במכונות מרעישות — אפילו בשעות הלילה. וזאת כדי שלא להפריע לעוברי אורח ולמכוניות. אצלנו (ואומרים שאנחנו ארץ תרבותית!) לא עושים כך, ואפילו לא מנסים להקל על נהגי המכוניות ובוודאי לא על הולכי הרגל. החופרים והפועלים מתחילים את עבודתם בשעה 8 בבוקר, שהיא שעת השיא של התנועה בעיר.

ביום ראשון ושני, ה־22 וה־23 במרץ מיהרתי עם מכוניתי לעבודה והגעתי לקצה רחוב המלך ג'ורג' — שד. בן־צבי. עברתי את הרמזור אך היה עלי לעמוד באמצע הרחוב, כשלפני כבר כמה נהגים עצבניים. התברר שגוזמים את עצי השדרה. מכונית עברה מעץ לעץ, בחור שבידו משור כיוון אל הענף המיועד ואנחנו חיכינו... אחר־כך העלו את הענף למכונית ו... התקדמו לעץ הבא. הנסיעה עד לבית הבימה נמשכה 27 דקות.

האם אי אפשר לגזום את העצים בשעה שלוש אחרי הצהריים או בחמש בבוקר?

שיכר כחול־לבן

יד לפה

אתם יודעים מי זה שמחה הולצברג? אבי הפצועים של מלחמות ישראל. פגשתי בו פעם כשבידו בקבוק וודקה כשם קוזאק: "כשאני נותן לפצוע מתנה", אמר לי "אני נותן את הטוב ביותר ולא חשוב המחיר". אני בטוחה שהמחיר גבוה מאוד, אבל כמו ששמחה אומר: לפצועים שלנו — הטוב ביותר.

אבל יש לי חדשות. השבוע הוזמנו לטעום את הוודקה והג'ין "סיגראם" המיוצרים על־ידי יקבי שיכר בינלאומיים לישראל, ברחובות. המחיר כרגע מתוצרת טובה בחוץ־לארץ והטיב — לא מצאתי מלים. כנראה שלומדים אצלנו לייצר יינות ומשקאות חריפים, וכך שמחה יוכל לחסוך קצת כסף ובכל זאת לתת לחיילינו הפצועים משהו טוב.

אין צורך לשתות יותר מכוסית קטנה, אך כדאי להכין משהו נהדר בתוספת מעט "משקה".

טבעות כבד אווז (חטיף)

ל־4 איש

160 גרם כבד אווז, תפוח עץ אפוי מקולף ומגולע ל־4, ½ ק"ג אומצות עגל, 2 — 3 ס"ל "ג'ין סיגרם", 100 גרם מרגרינה, 120 גרם חסה חתוכה דק, 2 ס"ל חומץ הדרים, 40 גרם עגבניות מרוסקות, תבלינים (מלח, פלפל ועירית).

אופן ההכנה:

מטגנים את כבד האווז ומטגנים על מחבת חמה מ־2 הצדדים, עם מעט מרגרינה, כנ"ל לגבי תפוחי־העץ. מוסיפים את הג'ין למחבת, ו"מדליקים" קצרות. מנמיכים את האש. מוסיפים תבלינים. מערבבים חסה עם חומץ מיותם במרכזן של 4 צלחות. מעל לחסה עיגולים תפוחי־עץ, כבד אווז, מכסים ברוטב, ומקשטים ברסק עגבניות.

חג של הגדה

לא להחמיץ

על שולחני 3 הגדות שזה עתה יצאו ממכבש הדפוס.

הגדה מנגנת של פסח. כל שיר תורגם לצבעים ולספרות, המופיעים ב"פסנתר", כאשר כל צבע או ספרה מסמן תו. שני שליש מגובה הספר היא ההגדה, איורים עליזים, ברורים וצבעוניים של מיכל ברקת והייעוץ המוסיקלי של דליה פרלון. אותיות גדולות וברורות בניקוד, וילד הלומד כבר חצי שנה בכיתה א' יכול בלי בעיות לעקוב אחרי קריאת ההגדה. את השירים שכולנו כבר מכירים בעל־פה הילד יכול ללוות ב"פסנתר". כמובן אחרי כמה תרגילים לפני הסדר. הבאתי את ההגדה לילדי וחשבתי שרק הנכדים יתלהבו ממנה, אך הסתבר שגם הוריהם רוצים "לנגן" ומחוסר ברירה אצטרך להביא עוד הגדה לביתם. כאן כבר מתחילה בעיה כי ההגדה, כמו כל ההגדות המיוחדות, מאוד יקרה: 29 ש"ח. אפשר לרכוש אותה בכל חנות לספרים, וכמובן בספריית מעריב תל־אביב, דרך פתח־תקוה 72.

מסדה הוציאה הגדה מיוחדת במינה: הגדה קיצע משנת 1770. כתב וצייר חיים ב"ר אשר אנשיל מקיצע, (וד"ר מאיר איילי מוסר בחוברת נפרדת חומר רקע מעניין) קיצע היא עיירה קטנה שהיתה במרכזה של ממלכת ההבסבורג, סמוך לפרשבורג, קרוב מאוד לעיר הבירה האוסטרית, וינה. ר' חיים היה למלמד בקיצע, ומצבו הכלכלי היה בכי רע. כיוון שניחן בכשרון כתיבה וציור, שלח את ידו בכתיבת תפילות, ברכות או אפילו פנקסי רישום למוהלים. עיטוריו היו מיוחדים וחינניים ובעלי סגנון מיוחד. הצבעים העזים נשמרו להפליא, אם כי פה ושם טשטשו כתמי יין את הציור, במיוחד בציור של עשר המכות. מידותיה של ההגדה הן 205 × 155 מ"מ והיא משתרעת על פני 42 עמודי קלף.

המיוחד, בעיני, הם הציורים היפהפיים של פרחים בצבעים מרהיבים, המשמשים רקע למלה אחת כגון: ברוך. הגדה קיצע, מהדורת פקסימיליה, אוסף ד"ר מאיר איילי (מוקדשת לזכר בנו, עפר, שנפל במלחמת יום הכיפורים) צילם: נסים לב. מחיר ההגדה: 46.80 ש"ח כולל מ"מ.

שונה אך לא פחות מרשימה היא ההגדה של בורדו, עם פירוש יפה וציורים נאים מעשה ידי יצחק צורפין בורדיאוס.

ההגדה של בורדו, מתוך האוסף של משפחת מולדרובאן, מידותיה — 32 × 26 ס"מ, מהדורת פקסימיליה, הציורים פיגורטיביים, אותיות פתיחה בצבעים, וכל השאר בצבע חום־בהיר, וכמובן שגם בהגדה של בורדו רואים היטב איפה נשפך יין ואיפה קצת מרק. כמו בהגדות הספרדיות גם כאן יש הרבה הסברים, מנהגים, והציורים מבהירים את תהליכי הסדר. ההגדה מחולקת לשני טורים — אחד בעברית והשני בספרדית. בנוסף יש מפות מאוד מעניינות על יציאת מצרים, ארץ ישראל ובמיוחד — על ירושלים.

הגדת בורדו, הוצאת נזר, סתוית, עם עובד. המחיר 60 ש"ח.

ביאטה קלרספלד עונה לעיתונאים, עם מזכ"ל נעמת מאשה לובלסקי

ארוחת־צהריים עם ביאטה קלרספלד

מאחורי הקלעים

אשה ידועה מאוד, מפורסמת מאוד, גם בישראל וגם בחוץ־לארץ. מעוררת הוקרה ואולי גם התפעלות בפעילותה המתמידה, העקשנית והמרשימה ברדיפתה אחרי נאצים. היא הגיעה לישראל כדי לקבל את פרס גולדה מאיר. מרכז "נעמת" הזמין כמה עיתונאיות לארוחת צהריים לכבודה. היתה זאת הפעם הראשונה שפגשתי בה אישית. אשה ללא ביטוי מיוחד, פנים ללא גיל, אשר זוכה לכיסוי תקשורתי רחב.

שוחחתי איתה בגרמנית. היא אמרה שאינה זקוקה לשומר־ראש או לדובר ואיש יחסי ציבור. מעט מן הוצאות־הדרך על הנסיעות הרבות שלה ושל בעלה, בתי המלון וכל השאר מחזיר ארגון רודפי נאצים, ושאר הכסף בא מתרומות.

"בעלי עורך־דין ולפעמים הוא לוקח שכר טרחה מהלקוחות. כמה פעמים בשנה אני מרצה בארצות־הברית בתשלום".

איך גידלה את ילדיה, באווירה של אי־ביטחון, ימים ושבועות מחוץ לבית, כשפעמים רבות לא ידעו הילדים היכן הוריהם? "משהו דוחף אותי לעשות את העבודה הזאת", היא אומרת, "ועד שלא אביא את כל הנאצים שנותרו בחיים למעצר לא אוכל להפסיק. ילדי יודעים זאת והם יודעים שהם צריכים לחיות עם זה".

ביאטה נולדה בשנת 1939 בברלין להורים פרוטסטאנטיים. אביה עבד במשרד ממשלתי. היא עזבה את גרמניה ועברה לפאריס. שם הכירה את בעלה, יהודי, משפטן, שאביו נספה באושוויץ. אחרי שביאטה למדה על השואה היא החליטה להקדיש את חייה למלחמה באנטישמיות וללכידת נאצים.

מה היית מבקשת לעצמך?

ביאטה עונה: "רוצה ללכוד את כל הנאצים שנותרו. הייתי רוצה שישראל תכיר בי ושיהיו לי מעריצים בישראל ובגרמניה כמו בארצות אחרות. הייתי רוצה להתקבל אצל נשיא מדינת ישראל.

האם תבקרי במשפט דמיאניוק?

והיא, כפעם הראשונה, מראה מעט כעס ועונה: "לא מעניין אותי. ישראל אינה משתפת פעולה אתי."

כתבה שנייה בסדרה

משיח עכשיו

איך למכור את תורת חב"ד לנוער יהודי חילוני – טקטיקה ואסטרטגיה להתחרדות, שמע כתבנו מפי איש מרכזי בחב"ד. הבדלים אידיאולוגיים פוליטיים בין הרבי מלובאביץ לרב שך – מפי ד"ר א. רביצקי

מאת עמירם כהן

תנועת חב"ד, ראשיתה לפני כ־200 שנה בדור השלישי של החסידות. יסד אותה רבי זלמן שניאור מלאדי. חב"ד (חכמה, בינה, דעת) קמה על יסוד הגישה, שאין לבנות את היהדות החסידית על האמונה והדבקות בלבד. לפי חב"ד רעיונות החסידות אסור שיתקבלו אצל היהודי במישור הרגשי בלבד, אלא בשילוב עם הבינה והדעת. וכאשר יהודי, הם אומרים, גם מבין מה מאחורי קיום תורה ומצוות עומק אמונתו גדול לאין שיעור.

את האנטיתזה לגישתם הם רואים בחסידות ברסלב למשל: „הם", אומרים החב"דניקים על הברסלבים, מסרבים ללמוד, שוללים את ההבנה מכל וכל ואומרים רק אמונה".

„החסיד", הם מצטטים את הרבי הקודם, הרב יוסף יצחק שניאורסון, „חייב להיות חכם" (החוסר איז אקלוגער) או לפחות שלא יהיה שוטה... החסידות שונאת שוטים".

„האחריות לכל עם ישראל" היא העיקרון השני של תנועת חב"ד. ומכאן השקעת האנרגיה הענקית בעשיית מצוות לחילוניים. „הרבי הטיל עלינו", הם אומרים, „את האחריות על כל עם ישראל, ועל כל יהודי באשר הוא". הנחת תפילין בתחנה המרכזית ומבצע „ופרצת" למחנות צה"ל, הם חלק אופייני בגישה של חב"ד, שאת השינוי המיוחל אין להשיג על־ידי חזרה בתשובה בלבד, שיטות שעובדות על המעטים והן איטיות מדי לטעמה הקרתנית־משיחי של חב"ד, הלוחצת על הגאולה שתבוא כאן ועכשיו כעת חיה.

רבי מנחם ברוד: „השינוי בעם ישראל לא יכול לבוא בדרך של חזרה בתשובה בלבד, גם אם הם אלפים, הם עדיין בבחינת יחידים. קירוב הגאולה יבוא רק אם נעבוד בקנה מידה של עם וחב"ד עובדת על העם כולו. אצלנו", הוא גם רומז רמז, „בניגוד לאחרים, כמו לחסידות בעלז למשל, אין אפליה בין יהודים; כולם, החוזרים בתשובה, מתקבלים לתוך המחנה" (חסידות בעלז וחצרות אחרות משאירים את „הדופקים בתשובה" מחוץ למחנה: הם לומדים בישיבות נפרדות, אינם מתחתנים כהם ואינם מתערבים בהם מבחינה חברתית).

ברוד: „כשאני מנסה להשפיע על אשה אלמונית להדליק נר שבת, זו אשה שאני לא מכיר אותה, אני לא אראה אותה יותר, היא לא תירשם לזכותה של חב"ד כחוזרת בתשובה. אלא מאי, אם שכנעתי עשרות אלפים של נשים יהודיות להדליק נר של שבת, והצלחנו להחדיר את המצווה הזו כאלפי בתים, ואלפי ילדים יהודים יראו נר של שבת קודש בביתם וירגישו קצת שבת בביתם — העם בכללו יהיה קצת יותר יהודי.

„הרבי אמר לא פעם כי הגאולה מתמהמהת כי ההשגחה מצפה שעוד יהודי אחד יעשה טוב, יעשה מצווה (הרמב"ם אמר שהכל על כף המאזניים והן שקולות ויהודי צריך לחשוב שכל מעשה טוב — ועל ידי זה עשה תשועה והצלה לו ולעולם כולו"). אחת הטענות כנגדנו שאנחנו מביאים יהודים לעשות מצוות בלי כוונה. אז נניח שאדם שעדיין לא בשל רוחנית עושה מצווה? שום רע לא אונה לו ולא לעם ישראל. אבל אם אתה קפדן ומונע ממנו לעשות מצווה שהוא יכול לעשותה — הנזק גדול כהרבה, אפילו הניח אצלי תפילין בערב שבת וכשבת נסע לכדורגל — אין העבירה מבטלת את המצווה. אם אדם מסכים להניח תפילין — מי אני שאברוק במניעים שלו? אנחנו טוענים שאין יהודי שהוא אבוד ליהדות, אם אינך רוצה, אינך יכול, אינך מוכן, אינך בשל, לקיים את כל תרי"ג מצוות — תתחיל עם נר של שבת, או נכון שעדיף להניח תפילין עם כוונה. אבל אם הבחירה היא בין לא להניח בכלל — לבין להניח בלא כוונה — העשייה תמיד עדיפה".

השיטה החב"דית, האגרסיבית המשיחית שלה, מעוררת במחנה החרדי בעיקר לגלוג, אך לעתים גם כעס. „אותו אדם שהניח תפילין בבוקר, יוצא בערב עם חברים לאכול שינקן — זהו חילול הקודש" יאמרו לך הליטאים בישיבת פוניבז' ובמערכת „יתד נאמן". „במבצעים" האינסופיים שלהם במחנה החילוני, יוסיפו ויטענו, הם מסכלים את אנשיהם.

רבי מנחם ברוד: „צעקו עלינו, אתם תקלקלו את האנשים שלכם, תלמדו מדרכיהם הרעות של הקיבוצניקים שאתם באים איתם במגע. לשמחתו, הניסיון שלנו מוכיח את ההיפך. יתר על כן חצרות אחרות, כמו זו של הרבי מגור, שאף פעם לא הלכו בשיטת ,ופרצת' — מאז מלחמת ששת הימים התחילו לפעול באותן שיטות".

כניסה חופשית לבתי־הספר

חסידי חב"ד, בעיקר צעירי חב"ד, גם מרבים להיכנס לבתי־ספר ממלכתיים, ומנהלי בתי־הספר נותנים להם, בדרך כלל, כניסה חופשית (בניגוד לקשיים שהם מערימים, מאז עזב המר את משרד החינוך, על זרמים חרדיים אחרים).

„השיטה שלנו", אומר לי איש מרכזי בחב"ד, „היא ללכת בבתי־ספר על דברים שעוברים בלי בעיות, קרוב לקונצנזוס. ההנחיה של הרבי, לעשות רק מה שעובר חלק. באים לבית־הספר ומדליקים עם הילדים נר חנוכה, מברכים איתם על הנרות ומדברים על מצוות הדלקת נר של חנוכה. אז מה יכול להיות כאן, שיגרום לקונפליקט עם ההורים? אני בטוח שבבתי־ספר חילוניים ובתי־ספר של הקיבוצים אפילו, שעדיין לא הצלחנו, לצערי, לחדור לתוכם, אין רוב של הורים נגד הדלקת נר של חנוכה. אז נכון שיש הורים, מיעוט קטן, שהזכרת שם השם בכיתה מפריעה להם. אבל אנחנו יודעים שעל זה הם לא ייצאו למלחמה. אנחנו לא נדבר בבית הספר עם ילדים על מטבח כשר, בשר־חלב, כי על זה הם כן ייצאו למלחמה ואנחנו עלולים לגרום לקונפליקט בין הורים לילדים, ולסקנדל במשרד החינוך וסקנדלים לא משרתים את המטרות שלנו. גם בנושא של חזרה בתשובה אנחנו פועלים אחרת. ראשית כל לא לפגוע במשפחה! בא יהודי רוצה לרוץ קדימה. אומרים לו: אתה רוצה ללמוד תורה — תבוא עם אשתך! תבואו יחד, תתקרבו יחד. אל תרוץ קדימה, לכו ביחד! אנחנו לא רוצים שיריבו ביניהם. וזה בסך הכל גם יעיל יותר. לא עושה סקנדל, לא עושה רעש, לא עושה כותרות.

„עניין שני: אנחנו לעולם לא מציגים לילדים את ההורים כחוטאים, — לעולם לא מציגים את עברו של החוזר בתשובה כשחור. עשית מה שעשית לפי מצב הלכתי הקרוי ,תינוק שנשבה', הרי לא בחרת ללכת בדרך החילונית, אלא נולדת בה. אל לנו לבוא אליך בטענות. הרי מי הוא שהוליך אותך למצב הזה? הקב"ה בעצמו...! מה אנחנו אומרים — אתה לא ידעת! עכשיו אתה יודע את האמת אבל אין זה בא לשלול את עברך. ואדם חוטא, אנחנו אומרים, לא כדי לריב עם הקב"ה (רק עמלק על־פי ההלכה) ומצוות, כבד את אביך ואת אמך תמיד קיימת, גם אם חטאו. בכלל אנחנו בחב"ד פועלים בכל הנושא של חזרה בתשובה בדרך שונה לחלוטין, הברירה היא, אמר הרבי, או הרבה יהדות למעטים, או מעט יהדות לכולם. ואנחנו בדעה, שהגאולה רחוקה בנו, ואין זמן לטפח עליתות של תלמידי חכמים שישקעו בהיכלי שן, כי בכל השקעה שלי ביחיד אני „מפספס" ומאבד רבבות שיגדלו בלי שמץ של יהדות. המחזירים בתשובה הידועים מסוגם של ,ערכים', ,נעשה ונשמע' ואחרים טועים לא רק בהערכת המצב אלא בעצם הבסיס. הטעות שלהם, שהם בנויים על העולם הבא. הם משדרים לחילוניים שבדאי לך להיות אומלל בעולם הזה, בשפה שלכם — „תאכלו אותה" בעולם הזה, כדי שיהיה לכם חלק בעולם הבא. ותר על שמחותיו ותענוגותיו של העולם הזה, כדי שתקבל שכר בעולם הבא. קיים מצוות עכשיו, למען העולם הבא. ולפי שיטה זו הם באים עם כל האיומים והאזהרות וההטפות בנוסח: אם לא — אז... וזו גישה אגב, שיש לה שורשים היסטוריים, הגישה המגידית הידועה, שאנחנו שוללים אותה".

הרבי מלובביץ' — מלך המשיח

„תבוא הגאולה לעם ישראל בדורנו, בימינו אלה, כהבטחתו של האדמו"ר, הרבי מלובביץ'" בישיבת פוניבז', בבני־ברק, מבצרם של הליטאים, אומר לי רב, המעוניין „מטעמים של ביטחון אישי", לדבר בעילום שם כדברים הבאים:

„תשאל אותם מה תפקידו, ייעודו ומטרתו של בית הלבנים האדום, הגדול, שבנו במצוות הרבי שלהם, בכפר חב"ד? [illegible] בית־לבנים זה, שנבנה בקדחתנות, 18 שעות ביממה, יום ולילה ללא הפסקה, בית לבנים אדומות שהוא העתק מדויק של [illegible] חב"ד בברוקלין, עד כדי כך שאפילו את הלבנים דאגו לעשות „מט" כדי שידמו ללבנים ההן מברוקלין, לבנים בנות מאה שנה. שאל אותם ולא תקבל תשובה. הרבי ציווה וחסידיו לא שואלים. אז אני אומר לך: זה הבית, אמור להיות ביתו של המשיח שישהה בו עד עלייתו הפלאית לירושלים והקמת בית המקדש. והמשיח הוא־הוא הרבי מלובביץ' עצמו, שעומד להכריז על עצמו כמשיח בקרוב ולעלות סוף־סוף [illegible] ובתרועה גדולה לארץ־ישראל. והם גם מאמינים, שהרבי הוא מזרע בית דוד, מצאצאיו של המהר"ל מפראג, והוא נושא מגילת יוחסין עד דוד המלך. אך למה לך לשאול אותי, ,מתנגד'? [illegible] הם עצמם פרסמו מנשר, שבו הם מכנים את הרבי של[הם] ,המשיח'.

תגובת חב"ד: „נכון כי קבוצה של אנשי חב"ד כתבה את[ו] מנשר ברוח זו. הרבי ציווה עליהם להפסיק לחלוטין [illegible] דברים כאלה ופסק כי מי שמפרסם דברים כאלה נלחם בו [illegible] אישית. והרבי מעולם לא אמר אני כן או אני לא. הרבי [illegible] כי הגאולה כבר קרובה ממש בימינו. והרי כבר מזמן [illegible] היא קרובה. ועוד: הרבי מקוצק זצ"ל היה פותח בוקר בוקר את הדלת ושואל יהודים ברחוב: „יהודים, המשיח, כבר בא?"

לתפוס אותם כשהם קטנים...

ביקור חולים – חלק מהטקטיקה, להגיע אל האדם כשהוא חלש

גלות ישראל בארץ הקודש?

„אחדות ישראל על ידי לימוד הרמב"ם תמהר ותקרב את הגאולה השלמה".

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מאות טקסי סיום לימוד הרמב"ם (ג' פרקים ביום מ„משנה תורה") שנערכו מירושלים עיה"ק ועד ק"ק ברוקלין, טקסים שנהוגו במצוותו של הרבי מלובביץ', האדמו"ר של חסידי חב"ד, העלו את חמתו של הרב שך, ראש ישיבת פוניבז' ומנהיגם של „הליטאים". עד כדי כך עלתה חמתו להשחית, שכינה את הרבי מלובביץ' „משיח שקר" ואת תנועת חב"ד „כת" ולהמוני בית ישראל יעץ „להתרחק מהם ומקהלם".

המחלוקת בין הרב שך לבין הרבי מלובביץ' הגיעה לשיא חדש זמן קצר בלבד לאחר שמחלוקת קודמת נסתיימה בחבלה במכונית האמריקנית המפוארת של הרב שך.

ד"ר **אביעזר רביצקי**, מהחוג למחשבת ישראל, באוניברסיטה העברית מבהיר נקודות במחלוקת, שהיא המרה והקשה ביותר בעולם החרדי בימינו.

מבחינת המסורת, אומר רביצקי, מה שעשתה חב"ד עם לימודי הרמב"ם – הוא באמת מפתיע. „משנה תורה" של הרמב"ם המכונה גם „היד החזקה" הוא ספר מאוד נועז מבחינה הלכתית, ואין נוהגים ללמדו בנפרד ובמנותק מהמקורות התלמודיים שלפניו ומרצף ההלכה שאחריו. „משנה תורה" הוא נועז, מכוון שאינו עוסק רק בהלכות הזמן הזה, כשאר ספרי ההלכה, אלא עוסק בכל ים התלמוד, כולל „הלכות משיח" ופוסק גם בענייני דעות ואמונות.

אצל הרבי מלובביץ', אומר רביצקי, מוענקת לספר זה גם משמעות מיסטית, טקסט שנכתב ברוח הקודש. וטקסט שנכתב ברוח הקודש מותר לדרוש עליו דרשות, כשם שדורשים על דברי תורה וחז"ל, וטקסט שדורשים עליו מקבל משמעויות נוספות של קדושה. טקסט שנכתב ברוח הקודש הוא כבר לא טקסט רציונליסטי. הרמב"ם מסיים את „משנה תורה" בהלכות משיח ויש שם ביטויים, אומר רביצקי, שאם אתה נותן להם משמעות קונקרטית, אתה מפתח מתח משיחי „עכשווי". ובכלל, בחב"ד נהוג להשתמש במשפטים ופסוקים מדברי הרמב"ם בהלכות משיח בהתייחסות ישירה לאישיותו של הרבי מלובביץ': „לוחם מלחמות ה'", „ויוליכנו קוממיות לארצנו", נכתב על הרבי בכרוזי חב"ד. המתח המשיחי האופייני לחסידות חב"ד התקיים, לדעת רביצקי, גם בימי האדמו"רים הקודמים, אך היה קטן בעצמתו לעומת המתח בו מצויה החסידות הזו בימי האדמו"ר הנוכחי, רבי מנחם מענדל שניאורסון, השביעי בשושלת אדמו"רי חב"ד, שעלה על כיסאו ב־1950. היום, אומר רביצקי, כותבים על הרבי בכרוזים של חב"ד ביטויים, שבמסורת אומרים אותם רק על המשיח או על הקב"ה.

על שורשי המחלוקת בין הרבי מלובביץ לרב שך אומר רביצקי: עומדות כאן שתי דמויות כריזמטיות, שביניהן פעורה גם תהום אישית. האחד חסיד, נץ, פופליזטור, המלבה את המתח המשיחי, והשני מתנגד, יונה, בעל תפיסה אליטיסטית, המנטרל את המתחים המשיחיים של אנשיו.

בעניין אחד הם מאוחדים: בעמדה בלתי־ציונית מובהקת. בניגוד לדעה המקובלת אצל אנשים רבים הרב שך אינו אנטי־ציוני והרבי מלובביץ', למרות ה„אף שעל" שלו, אינו ציוני. שניהם סבורים שאנו נמצאים בגלות ישראל בארץ הקודש. ובזה הם שוללים, כאחד, את האידיאולוגיה המשיחית של הרב קוק, המופצת מישיבת „מרכז הרב" והמפרנסת את „גוש אמונים" למשל. שניהם, בביטויים קשים ביותר, מתנגדים לגירסת הרב קוק שהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל היא בבחינת „אתחלתא דגאולה".

הרבי מלובביץ', הוא ולא אחר כתב: „הקוראים לתקופתנו אתחלתא דגאולה – מרחיקים את הגאולה האמיתית ומחליפים גולה בגאולה". גם הרב שך וגם הרבי מלובביץ' אינם אנטי ציוניים. כלומר, מראש אין להם דעה חיובית או שלילית על עצם קיומה של המדינה. לדידם המדינה היהודית אינה משיח. אם גם אינה אנטי־משיח. המדינה נשפטת על־פי יחסה לתורה ולהלכה. אם המדינה תומכת בישיבות, תומכת באברכים, מחוקקת חוקים ברוח ההלכה (מיהו יהודי) – היא חיובית, אם לא – היא שלילית. אך אין בה במדינה, מום גלותי מהותי.

הרב שך משלים עם קיומה של מדינה יהודית מתוך שאינו רואה בהקמתה אקט של „דחיקת הקץ" ואין להקמתה, לגירסתו, כל קשר משיחי. זו התארגנות של יהודים, והיו כבר דומות לה בגולה. האנטי ציוניים במחנה החרדי, נטורי קרתא של הרב דומב וחסידי הרבי מסאטמר, טוענים שגם אם נחזור כולנו בתשובה וננהל את המדינה על פי ההלכה – עצם **תקמתה** היא בגידה במשיח. בחטא נולדה, הפרת השבועה „לא למרוד באומות" וחטא זה ימשיך להתקיים גם אם תהפוך למדינת הלכה.

מבחינת היונות והניציות, אומר ד"ר רביצקי, הוויכוח בין הרב שך לרבי מלובביץ' דומה לוויכוח בין גנרלים מהי האיסטרטגיה הנכונה כדי לשמור על ביטחון עם ישראל, אך אין כאן ויכוח תיאולוגי. זהו ויכוח של הערכת המצב הביטחוני. הרב שך חושב, שטובתו של עם ישראל מחייבת פינוי השטחים, ואילו הרבי מלובביץ', הגורס „אף שעל". אילו חשב שאחזקת השטחים מזיקה לביטחון הוא היה נגד.

אך יש בוויכוח גם שורש של פער מנטלי, „עניין של זקיפות קומה כלפי הגוי".

הרב שך אומר: „לא להתגרות בגויים! 2000 שנה היינו בלי שטחים. נחיה עוד אלפיים שנה בלי שטחים"... ולעומתו הרבי מלובביץ', שהוא בעל אישיות תקיפה ומיליטנטית, שבכל מלחמה הוא מצהיר שצריך לכבוש את דמשק – הרבה יותר תקיף לגבי אומות העולם.

טמפרמנט הוא דבר חשוב, מסתבר, גם בתחום החקיקה הדתית. הרבי מלובביץ' נוקט בתקיפות גדולה ביותר גם בנושאים של תקיקה דתית, וחסידיו טוענים, שאלמלא לחציו היה הרב פרץ יושב עד היום בממשלה.

רביצקי מצביע על התפתחות מעניינת של חסידות חב"ד מבחינת היחס לציונות: בראשית המאה כתב הרבי מלובביץ' דאז, ר' שלום דובער שניאורסון, כרוזים רבים כנגד „דחיקת תקץ" והרעיון הציוני, וכך גם גרס בנו־יורשו רבי יוסף יצחק שניאורסון, שיצא כנגד פעולות של חולין בארץ הקודש וקרא להרים תרומות לבני היישוב הישן „למען לא יתנו טמא את הארץ בכל גשם וחומר בית עבודה ותרושת".

הרבי מלובביץ' הנוכחי גורס אחרת: כל התארגנות בין לעבודת חומר ותרושת ובין למטרות פוליטיות וצבאיות היא לגיטימית כל עוד זה בבחינת **המשך הגלות**, כפי שמותר ליהודי ארה"ב, הוא טוען, לחקים „ליגה להגנה יהודית מורחבת", שמגינה על גלות ישראל בארץ הקודש.

הרבי מלובביץ חולק על האתוס של „הציונות הדתית מבית מדרשו של הרב קוק" בעוד תחום: הוא סבור שאסור שיהיה קיבוץ גלויות מאסיבי לפני „הביאה הפלאית של המשיח ובניין בית הבחירה באופן ניסי". רק לאחר הביאה הפלאית של המשיח – יקובצו נידחי ישראל. מותר להעלות לישראל יהודים כבודדים, כיחידים, כדרכו של עם ישראל בכל תקופות הגלות, אבל אסור לארגן עלייה המונית המחסלת גלויות. ידוע כי יעץ לחסידי חב"ד בדרום אפריקה לא לזוז משום ולעלות לישראל, והרגיע אותם כי לא יאונה להם כל רע. ברור, שיש כאן שכנוע פנימי עמוק של מורה רוחני ופוליטי וביטחון עצמי רב.

הרב שך הוא מינימליסט המסתפק בלימוד תורה והעמדת בני התורה כקבוצת עילית. מיעוט שעליו עומד עם ישראל. הרב שך לא יגרום לחילוני להניח תפילין בתחנה מרכזית, הוא אינו רואה עצמו כרבו המובהק של כלל ישראל האחראי במישרין לכל יהודי ומנסה לכבוש את עולמה של היהדות כולה – כשם שרואים את עצמם הרבי מלובביץ' וחסידות חב"ד כולה.

הם נטלו מונופול על חגיגת הבר־מצווה של בני הנופלים

„הדממה היתה כבדה, קטועת אנקות"

זה ראיון

עם הסופר חורחה סמפרון

מאת א. ב. יפה

חורחה סמפרון הגיע לישראל לביקור קצר. הוא נוכח בסנימטק בהקרנת שני הסרטים של אַלֶן רֶנֶה שהוא כתב להם תסריטים, קיים פגישה עם תלמידי החוגים לספרות של שלוש אוניברסיטאות, התארח באגודת הסופרים. תכנית גדושה לארבעה ימים. ערב עזיבתו הוא אומר: „יש הרבה שאלות שהייתי רוצה לשאול. הרבה דברים שהייתי רוצה לדעת. הרבה בעיות שהייתי רוצה להתעמק בהן. אחזור לבקר אצלכם באחד הימים. ואז אשהה זמן ממושך יותר".

על מדינת ישראל הוא יודע מעט, מה שכל אינטלקטואל מערבי יודע. מה ששמע מפי איב מונטאָן, שביקר בישראל פעמים אחדות וקנה לו כאן הרבה ידידים. סמפרון הוא ידידו האישי של מונטאן מזה עשרים וחמש שנה, הם עבדו יחד על כמה סרטים, ולאחרונה פרסם סמפרון את ספרו „מונטאן, החיים נמשכים", (1983). ספר שאינו ביוגרפיה, אינו ספר־הערכה שגרתי, ספר שהוא סיפור על ידיד, שבו משולבים לא מעט פרטים אוטוביוגרפיים של סמפרון עצמו.

המסע הגדול

חורחה סמפרון עשה הרבה זמן במחיצת יהודים, הוא מודע לבעיות היהודים, מדינת ישראל. ספרו „המסע הגדול" (1963), הוא סיפור על מסע בן חמישה ימים ברכבת־משא, בקרון שנועד לבהמות, של קבוצת אסירים מצרפת למחנה בוכנוואלד, בתנאים נוראים. מאה ועשרים איש דחוסים בקרון אחד, רצוצים, חנוקים. „הזקנים כבר החלו להשתולל בקולי־קולות. החזק לא יחזיקו מעמד, ימותו. ובאמת, צדקו, כמה מהם נפחו לאחר זמן נשמתם... הדממה היתה כבדה, קטועת אנקות סתומות, מתמשכות. בכל הלילות אותו הדבר. מאוחר יותר יפרצו זעקות־טירוף של אלה המדמים שהם עומדים למות. זעקות סיוטי־לילה... הרכבת נוסעת והקרון כולו המולה ניחרת, תלונות, זעקות חנוקים, שיחות. הגופות המעורמים והמטושטשים על־ידי הלילה יוצרים מיקרש סמיך הנשפך בחוזקה עם כל פיתול שבדרך..."

חורחה סמפרון הוגלה לבוכנוולד ב־1942, בהיותו בן 19, ונשאר שם עד סוף המלחמה. הטראומה הזאת לא הרפתה ממנו שנים רבות. גם כתיבת הספר לא שחררה אותו. כיום, כשהוא מדבר על בוכנוואלד, אומר סמפרון באירוניה מרירה, כי מחנה זה נחשב בשעתו לטוב ולנוח ביותר מבין מחנות־ההסגר של הנאצים, „מחנה ארבעה כוכבים". הוא נועד מלכתחילה לאסירים פוליטיים ממזרח אירופה. לאחר מכן נשלחו לשם גם קומוניסטים מארצות המערב. אך זה נשאר מחנה־הסגר ולא מחנה־מוות. לא היו שם חדרי גאזים. התנאים שם היו די נוחים, בהתחלה, חלק מן האסירים עבדו אמנם עבודת פרך, אך היתה במחנה ספרייה, ההתארגנות הפנימית של האסירים יצרה מסגרות להמשך החיים. מצב זה השתנה לקראת סוף המלחמה, כאשר הגרמנים העבירו לבוכנוואלד את היהודים ששרדו מן המחנות האחרים. העדות הכתובה בספר „המסע הגדול" מזעזעת גם כיום, לאחר שכבר שמענו הרבה עדויות על מה שהתרחש במחנות:

„היה זה החורף האחרון של המלחמה הזאת, החורף הקר ביותר של המלחמה הזאת, שגורלה נקבע בכפור ובשלג. הגרמנים שנהדפו בהתקפה סובייטית גדולה שנתפרסה דרך פולין, פינו — כאשר שעתם היתה פנויה לכך — את האסירים ממחנות פולין, ממקומם, ליד ויימאר, ביער עצי־האשור שמעל לויימאר, ראינו אותן, ימים ושבועות, את שיירות המגורשים. העצים היו מכוסים שלג, הדרכים היו מכוסות שלג, ובמחנה־המעבר היו שוקעים בשלג עד לברכיים. יהודי־פולין הועמסו בקרונות־משא, כמאתיים איש בקרון, והם נסעו ימים ולילות, ללא אוכל וללא משקה, בקור החורף הזה שהיה החורף הקר ביותר של מלחמה זו. בתחנת המחנה, כאשר נפתחו דלתות־הזזה של הקרונות, לא־זע איש, רוב היהודים מתו במעמד, מתו בקור, מתו ברעב, והיה צריך לפרוק את הקרונות, כאילו נטענו, למשל, עצים, והגוויות, נוקשות ונקפאות, נפלו אל הרציף, שם המיסו אותן והובילון במשאיות גדושות, ישר לקרמאטוריון. עם זאת נמצאו אנשים ששרדו בחיים, נמצאו יהודים חיים, גוועים, בתוך דוחק זה של גוויות נקפאות בקרון. יום אחד, באחד הקרונות האלה, שבו נמצאו אנשים ששרדו בחיים, נתגלתה — כאשר סילקו את ערימת הגוויות הקפואות, הדבוקות לעתים זו לזו במלבושיהם הקפואים ונוקשים, קבוצה של ילדים יהודים. לפתע פתאום, עמדה על רציף התחנה, בשלג, בין העצים המכוסים שלג, קבוצה של ילדים יהודיים, לערך חמישה־עשר, מתבוננים מסביבם במבט משתאה, מתבוננים בגוויות המעורמות נגדם, עצים שכבר קולפו והם מוערמים על שפת־הדרך על־מנת להישלח [...] אחר. מתבוננים בעצים ובשלג שעל העצים, מתבוננים כמו שמתבוננים ילדים. והס.ס. הסתכלו בעיניים פתוחות. משל לא ידעו מה יעשו [...] אלה, בני השמונה עד שתים־עשרה השנים לערך, אם כי כמה מהם, ברזונם האיום ומבע־עיניהם, נראו כזקנים. בתחילה היה דומה, שאין [...] יודעים מה יעשו בילדים אלה, והם כינסום בפינה אחת. אפשר על־[מנת] ליטול שהות בידם ולשאול להוראות, ובינתיים הוציאו לשיירה הגדולה את כמה עשרות המבוגרים. שרידי השיירה הזאת..." (עברית — [...])

ובסופו של דבר קיבלו הס.ס. הוראות מפורשות לשסות את הכלבים בילדים אלה, להריצם בשדירה, לחבוט בהם באלות על מנת להריצם [...] והכלבים התנפלו על הילדים, נשכום, הפילום ארצה, שסעום [...] הנאצים בגופם עד שלא נותר ילד אחד חי מתוך הקבוצה הזאת.

ספרים בעלי מֶסר

האם חזרת לנושא זה גם בספרים שכתבת לאחר „המסע הגדול"?

הנושא הזה היה בשבילי אובססיה שלא יכולתי להשתחרר ממנה במשך שנים. מזווית אחרת אני נוגע בו ברומן שלי „התעלפות" [...]. לאחר מכן, כאשר כתבתי את הספר „איזה יום ראשון יפה" (1980), ניסיתי לשחזר את ניסיון החיים במחנה־הסגר נאצי באמצעות מישהו שכבר [...] לקיומם של מחנות שהיו ברחבי בריה"מ, והוא עצמו קומוניסט. [...] משנה במובן מסוים את שדה־הראייה. וזאת יש לדעת, שכאשר כתבתי „המסע הגדול" לא ידענו על הגולאגים, או לא רצינו להאמין כי הדבר אפשרי ברוסיה הקומוניסטית. התזכור את משפט קראבצ'נקו? הקומוניסטים המערביים האמינו בתום לבב כי הסיפור על המחנות הסובייטיים הוא בדותה של התעמולה האמריקנית. רק אחרי הוועידה העשרים, נאומו של חרושצ'וב וסיפוריו של סולז'ניצין, בעיקר „יום בחיי איוון דניסוביץ'", נשתנתה הפרספקטיבה. רק אז התחלתי להבין את העולם הקונצנטרציוני מבפנים. ורציתי לחזור לטפל בנושא מתוך ראייה עמוקה ומקפת יותר, במידה רבה בזכותו של סולז'ניצין.

כיצד השפיע נסיון זה על חייך המאוחרים יותר?

נעשיתי אדם־שאיכפת־לו. לוחם חירות. „סופר מגויס", במובן זה ש[...] רווח בשנות הארבעים והחמישים. הערצתי את אורוול ורציתי לכתוב כמוהו. ספרים בעלי מחויבות חברתית ופוליטית, אבל לא ספרים [...] בהתאם לאיזה מצע מפלגתי. מחויבות לחיים, לעולם, למין האנושי. בספריי התייחסתי למאבק־לחופש ביוון, ל„אביב של פראג" שנרמס על ידי הטאנקים הרוסיים, לתנועת „סולידריות" בפולין... כיום ישנם סופרים צרפתים רבים המזדהים כאנשי שמאל. אך הם נותנים הצהרות, חותמים על עצומות, ואינם נותנים ביטוי להשקפותיהם ביצירתם. ואילו אני סבור כי זה יותר חשוב להביע את המחויבות הפוליטית בספרים מאשר לחתום על עצומות.

פעילות מחתרתית בספרד

את ספרך הראשון פירסמת כשהיית בן ארבעים. האם כתבת לפני כן?

כתבתי, אך אינני מחשיב ביותר את הדברים שכתבתי לפני „המסע הגדול". קודם כל עליך לדעת כי לפני 1962 כתבתי רק ספרדית. [...] מאמרים ושירים פוליטיים, כפי שהיה נהוג במיגזר שאליו השתייכתי, ואלה פורסמו בעיתוני המחתרת של המפלגה הקומוניסטית הספרדית. חיברתי גם מחזה אחד והתחלתי לכתוב רומן בספרדית, אך לא סיימתי אותו. אבל אלה לא היו כתבים של סופר, אלא של פעיל קומוניסטי. עליך לזכור כי היגרתי אמנם, עם בני משפחתי, לצרפת בהיותי בן 16, אך נשארתי אמונים לספרד מולדתי, והחלטתי לפעול למען שחרורה ממשטר פרנקו, במסגרת המפלגה הקומוניסטית, שמנהיגה היה סנטיאגו קאריו. בשנות החמישים נשלחתי לפרקי־זמן די ממושכים לספרד. בזהות בדויה, עם תעודות מזויפות, ישבתי במדריד ועסקתי בעבודת ארגון ותעמולה למען המפלגה. במשך עשר שנים, לסירוגין, קיימתי קשרים עם חברי המפלגה ועם אישים דמוקרטיים ממתנגדי פרנקו, ומעולם לא נפלתי בידי המשטרה ושירותי המודיעין. קודם כל משום שספרדית היא שפת אמי, ואיש לא העלה על הדעת כי הגעתי לשם מצרפת. [...] שאיש לא הכירני בספרד, ולא יכול היה לזהות אותי, כיוון שעזבתי את הארץ בהיותי בן שש־עשרה.

חברי ז'וליאן גרימאו, שהשתייך לצמרת המפלגה, פעל אף הוא [...] ספרד. אבל שיגורו לספרד היה מישגה חמור של הנהגת המפלגה. [...] כל, גרימאו היה מבוגר ממני, ורבים הכירוהו שם. לפני [...] במשטרה הספרדית וכל תעודותיו נשמרו שם בארכיון. [...] נתפס, הפרנקיסטים התנקמו בו ודנו אותו למוות. אני לא [...] לסנטיאגו קאריו. בכלל, הפער ביני לבין הנהגת המפלגה [...] דולורס איבארורי, „פאסיונאריה", נשארה סטאליניסטית [...] מות סטאלין. קאריו טעה טעויות חמורות ולא הרחק [...] חסוי וגלוי התנהל בתוך המפלגה, עד הקרע הסופי ביננו [...] ב־1962, כאשר הוצאתי, גורשתי משורות המפלגה. [...] לשחרורי הפנימי. במשך כמה חודשים ישבתי וכתבתי את [...] ודווקא בצרפתית. מדוע? אני עצמי אינני מבין. אבל [...] לפתיחת דף חדש בחיי. מנקודה זו והלאה התחלתי [...] כידוע, זכה ספרי, בהיותו עדיין בכתב־יד, בפרס [...] האירופאיים, שהבטיח את הופעתו המיידית [...] שפות. רק בספרדית הוא לא יכול היה להופיע עדיין [...] את המחווה של המו"ל הספרדי שלי שכרך דפים [...] ואת שם הספר על הכריכה, והגיש לי ספר זה [...] לספרדית והופיע שם יחד עם שאר ספרי, רק אחרי מותו של [...]

★ הגוויות הנוקשות והקפואות נפלו אל הרציף, שם המיסו אותן והובילון במשאיות גדושות ישר לקרמטוריום

★ „המסע הגדול" — הנושא היה בשבילי אובססיה שלא יכולתי להשתחרר ממנה במשך שנים"

★ „נעשיתי אדם־שאיכפת־לו, לוחם חירות, „סופר מגויס"... הערצתי את אורוול ורציתי לכתוב כמוהו"

חורחה סמפרון, בן למשפחה ספרדית מן העילית, שכותב את ספריו בצרפתית. מחברו של הספר „המסע הגדול" ועוד שמונה ספרים שזיכוהו במעמד מכובד בפרוזה הצרפתית. הגיע, לראשונה, לישראל

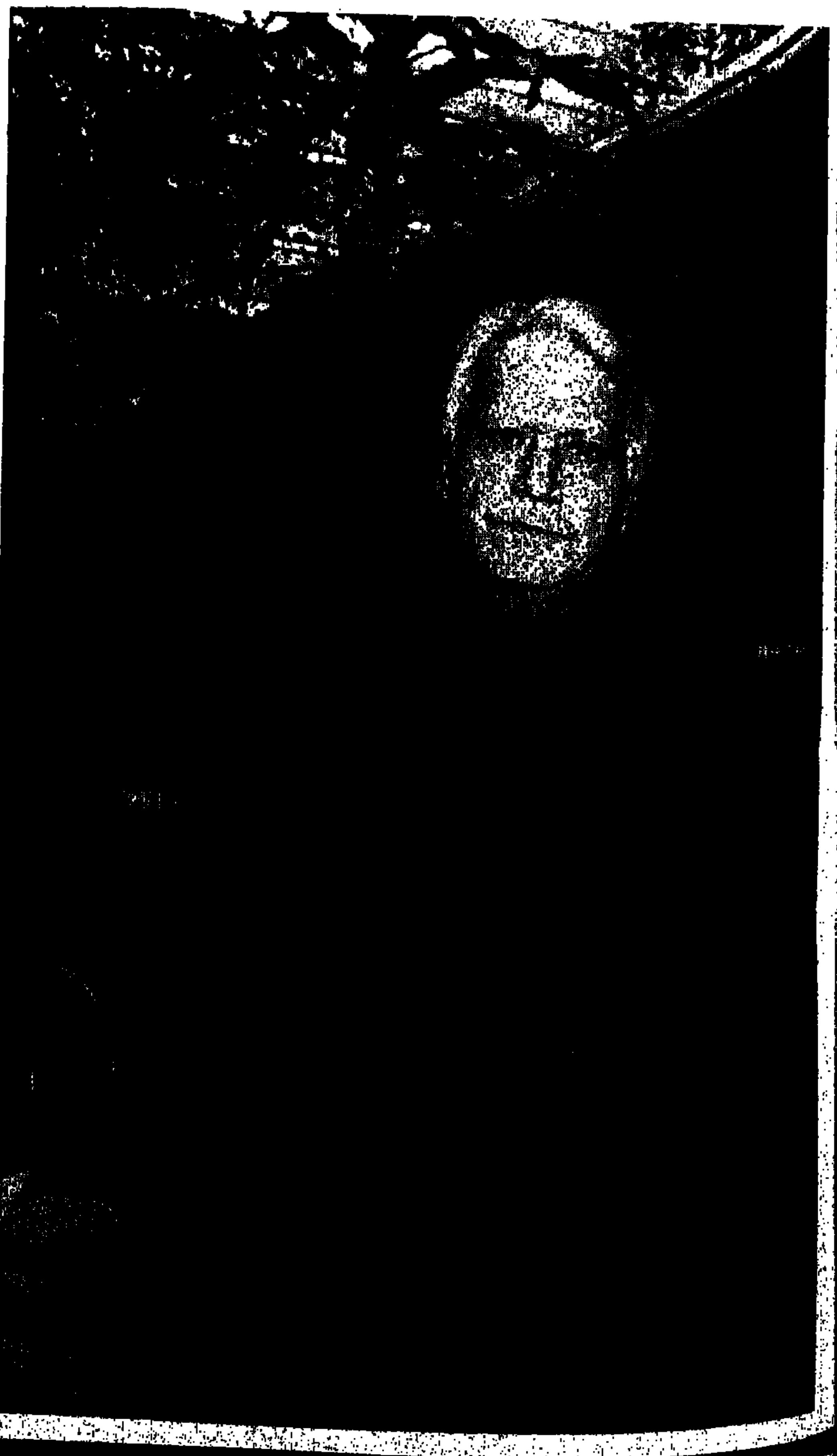

איש חסר־מולדת

האם התמדת כל השנים האלה בכתיבה רק בצרפתית? האם לא התאווית לחזור ולכתוב ספרדית?

את הספרים שכתבתי בצרפתית לא הייתי מסוגל לתרגם בעצמי לספרדית. אחרים עשו מלאכה זו טוב ממני. הייתי יכול אולי לכתוב ספרים על אותם נושאים בספרדית, אבל לא היה לי פנאי ואף לא רצון להתמסר לעבודה זו. וגם אינני בטוח שהייתי מצליח. אמנם, השפה הספרדית היתה שפת־אם שלי, אך לא לשון הביטוי הספרותי שלי. בצרפת סיגלתי לעצמי הרגלי חשיבה וביטוי רק בצרפתית. האמת היא שאיני חש את עצמי אדם שלם. אני אדם חסר־מולדת בצרפת, וגם בספרד... בספרדית כתבתי רק ספר אחד, „האוטו־ביוגרפיה של פדריקו סאנצ'ז" (1977), שהוא יותר ספר תיעודי מאשר ספרותי. בספר זה סיפרתי את הגירסה שלי על פעילותי במסגרת המפלגה הקומוניסטית בספרד ואת פרטי המחלוקת שלי עם ההנהגה, שהוליכה אל הקרע המוחלט ביני לבין המפלגה. חשתי שאני חייב זאת לחברי־לדרך. רציתי שהם יידעו מה שהיה לי לומר. ולא רק את הגירסה הרשמית של המפלגה. הספר הזה תורגם לצרפתית ולאנגלית והוא משמש כיום כחומר תיעודי להכרת דרכה של המפלגה הקומוניסטית הספרדית, ושל המפלגות הקומוניסטיות בכלל, אולי...

ואחרי כן הרחבת את תחומי התימטיקה שלך...

כמובן. כתבתי ספר בשם „אלגערבי" — זו מלה ספרדית משורש ערבי, ופירושה: שפה שאין מבינים אותה, שפה זרה. אני השתמשתי במושג זה במובן של „מגדל בבל". הספר מגולל את פרשת מרד הסטודנטים בצרפת, במאי 1968. סיפור הצלחתו בהתחלה, והתנוונותו לסף מלחמת אזרחים. אחר־כך אני מפליג עשר שנים קדימה ומספר על ספרד אחרי מות פראנקו. כל הרומן הזה הוא בעיני מטאפורה על כשלון המהפכה במאה העשרים... ואילו ספרי האחרון, „ההר הלבן" (1986) נולד מביקורי בפראג, שהיא בשבילי עיר אהובה מאוד ועצובה מאוד. ספר זה הוא מטאפורה של אירופה מסוימת, תרבות מסוימת, חירות מסוימת... שלוש דמויות מרכזיות בו: סופר, צייר, במאי צ'כי גולה. בעצם שלושתם גולים. ואני ניסיתי להמחיש באמצעותם את חוויית הגלות שלי...

יהודים כנאשמים במשפט פראג

היו לך ידידים צ'כים, יהודים, יוסף פראנק, ארתור לונדון... האם בהשפעתם כתבת ספר זה?

אולי במידה מסוימת. אך לא בדיוק. את יוסף פראנק הכרתי במחנה ההסגר בבוכנוואלד ששנינו ישבנו בו. הוא היה סגן המזכיר הראשי של המפלגה הקומוניסטית הצ'כוסלובאקית. במחנה הנאצי הוא המשיך בעבודתו המחתרתית, ועשה הכל כדי לסייע לחבריו. אך ב־1952 הוא מצא את עצמו יושב על ספסל הנאשמים במשפט סלאנסקי, כשהקטיגור טוען נגדו כי שיתף פעולה עם הגסטאפו, כי היה סוכן הגסטאפו וכי הלשין על חבריו למפלגה שנכלאו גם הם בבוכנוואלד. הטכניקה של משפטי הראווה הקומוניסטיים היתה מוכרת לי מקודם. אבל האשמה שתלו בפראנק הדהימה אותי, משום שהכרתי אותו מקרוב. משום שידעתי על מעשיו. ואף־על־פי־כן קיבלתי את דין התנועה ושתקתי אז. כמו כל חבר מפלגה ממושמע. באותו משפט, אותה פארסה איומה ובלתי אמינה, ישב על ספסל הנאשמים גם ארתור לונדון. גם הוא הודה באשמה, כמו פראנק. אך גורלו שפר. הוא לא הוצא להורג, ולאחר שיצא מבית הסוהר כתב את סיפור המשפט, בספרו „ההודאה", שאני חיברתי לפיו את התסריט לסרט שעשה קוסטא גאבראס.

כתבת תסריטים לכמה מסרטיו החשובים של קוסטא גאווראס. „Z", „ההודאה", „מחלקה מיוחדת". האם אתה כולל אותם בקורפוס של יצירתך?

לא, משום שאלה היו עיבודים. אם כי גם בהם נשארתי נאמן לקו האידאי והפוליטי שלי. למאבק למען חירות האדם. אבל, אני מחשיב כיצירות שלי את שני התסריטים שחיברתי בשביל סרטי אַלֶן רֶנֶה, „המלחמה נגמרה" ו„פרשת סטאוויסקי". אגב, קוריוז מעניין: אותו מפקח משטרה שחקר את טרוצקי בצרפת, חקר גם את הנוכל הגדול סטאוויסקי, שפרשיותיו הסעירו את צרפת בשנות השלושים. והמשותף לטרוצקי ולסטאוויסקי הוא כי שניהם היו יהודים שסירבו להזדהות כיהודים...

כתבת ספר בשם „מותו השני של ראמון מרקאדר". מרקאדר היה קומוניסט ספרדי שרצח את טרוצקי במקסיקו. אומרים בשליחותו של סטאלין. על מה בעצם אתה מספר בספר זה?

זהו רומן שבמרכזו עומדת דמותו של ראמון מרקאדר, אך זה לא ספר תיעודי. אני משתמש כאן גם בכמה תחבולות של „הרומן החדש", כדי לתאר את רבגוניותה של החברה שבתוכה פעל מרקאדר. הוא היה סגן־מנהל של חברה מסחרית בספרד, וכך הצליח להסתיר במשך שנים רבות את זהותו האמיתית כסוכן בשירות ברית־המועצות. הוא נרדף מכל הצדדים, עד שמצא את מותו באמסטרדם. לפי הגירסה הרשמית הוא „התאבד". אינני מאמין בגירסה זו. שירותי הביון הסובייטיים, שלמענם עבד, ביקשו להתנער ממנו והציגוהו כבוגד. שלד עלילתי זה נתן לי את האפשרות לכתוב רומן־של־ריגול כביכול, ולגולל אגב כך את תולדות המפלגה הקומוניסטית הספרדית מימי מלחמת האזרחים ועד מותו של סטלין והוועידה העשרים...

בכמה מספריך אתה מעלה את האנטישמיות הרווחת כיום בצרפת...

אנטישמיות מסורתית. השואבת ממקורות המסורת הקתולית המושרשת, ידעתי גם בספרד, אם כי שם כמעט לא נותרו יהודים בימי פראנקו, ולא היו רדיפות אנטישמיות „מטעם". רגשות אנטישמיים מצויים כיום בספרד וגם בצרפת, בעיקר בתנועות השמאלניות, הכורכים את אהדתם לאש"ף עם עוינות למדינת ישראל, ושנאת ישראל בכלל. מצערת אותי במיוחד האנטישמיות הלאטנטית שבתשתית החברה הצרפתית, אנושה, שאינו מקרוב את זוועות הנאצים בתקופת השואה. חייבים להיאבק נגד כל תופעה של ניאו־אנטישמיות ולהוקיע את הרטוריקה השמאלנית הרווחת בצרפת.

כל יום

9.4.87—3.4.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

3.4.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
08.03 שעת כושר.
08.15 קשת וענן — והגדת לבנך(כ)
08.40 מסך לספרות (יסודי)
09.00 מוסיקה ד"ר — שירי אביב.
09.20 לשון ותקשורת ג'־ה' — השוואה 1 (כ).
10.05 חשבון ו' — האלות.
10.30 הגיל הרך — בבית של פיסטוק
11.00 מדעי הטבע (יסודי)
11.15 חברה ותרבות (יסודי) — קשת וענן — והגדת לבנך (כ).
11.45 טלטקסט — עד כאן — מדינת ישראל נגד ג'ון (איוואן) דמיאניוק — משדר מיוחד של ערב חדש. שידור חוזר מיום ה' 2.4.87.
12.15 חברה ותרבות (ע"י)
12.45 מוסיקה (ע"י) — העשרה — שטוקהאוזן וכלי ההקשה (משולשים מוסיקליים).
13.15 האוניברסיטה הפתוחה: ניהול משאבי אנוש — בניית צוות. נקודת מבט — הרבורה.
13.45 טלטקסט — עד כאן — חדשות

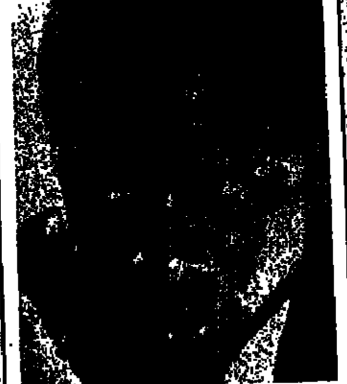

סידני פואטייה, בסרט הקולנוע „בחום הלילה" (22.15)

13.50 גברת פלפלת — בשידור חוזר.
14.00 המבריח — פרק: הגמול המתאים (חלק ב')
14.30 משפחת פליסר פרק 12 — לאחר שבריאותו של הדוכס מאומניום התרופפה, מטפלת בו ליידי גלנקורה ומאדאם מקס במאטשינג.
15.25 מפגשי בראשית — פרשת ויקרא — שיחתו השבועית של פרופ' ישעיהו ליבוביץ מנחה: יעל צרוק.
15.45 מאה ציורים מפורסמים.
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 ספינת האהבה.
17.20 לקט שירים (ערבית).
17.30 סרט ערבי.
19.20 על המרקע (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 שיר לשבת.
20.05 ערב שבת — סדרת שיחות של הרב שמואל אבידור הכהן.
20.15 מבט ליל שבת.
21.15 ממני — תכנית ראיונות, מ. פאר
22.15 סרט קולנוע, בחום הלילה (ראה הפניה).
23.50 פסוקים לשבת. חדשות הלילה.

סרט קולנוע — „בחום הלילה". סרט מתח הוליוודי מפורסם שעלילתו מתרחשת בעיירה דרומית בארה"ב. מליונר נרצח והחשד נופל מיד על איש שחור־עור. עד מהרה מתברר שה־חשוד הוא איש משטרה המתמחה בחקירות רצח. מפקד המשטרה בעיירה, גזעני כמו שאר תושבי המקום, נאלץ בסופו של דבר לבקש את עזרתו של המומחה הזה בכדי לפענח את תעלומת הרצח. בתפקי־דים הראשיים: רוד שטייגר, סידני פואטייה, וואורן אוטס ולי גראנט. שנת ההפקה: 1967.
שעה — 22.15

שבת טלוויזיה

4.4.87

16.00 סרט קולנוע — החיים שאני רוצה.
17.35 קיצור החדשות (ערבית).
17.37 כיצד עשו את...?
18.05 למשפחה — 1. קובי בר, ספר במקצועו, ידגים שימוש בשמרים בעת סירוק השיער ועיסוי הראש. כדי להמריץ את מחזור הדם. 2. טקס חלוקת אות המתנדב על פאיז עזאם שקיבל בזמנו את אות המתנדב. 3. על אחת הבעיות הבולטות, שהפסי־כולוגים פוגשים בעבודתם — הדיכאון. הפסיכולוג ד"ר חורי ג'ירייס. 4.
18.35 בידור חוץ לארץ — משוררים בניו יורק. (ראה הפניה).
19.00 המסעדה הגדולה — שם הפרק: האחים — חלק א'. אל המסעדה נכנס הפעם אדם, שחזותו זהה לחזותו של הטבח הראשי — חכים. בהמשך מתבררת זהותו כאחיו התאום של חכים, אך היפוכו הגמור. במה שנוגע לאופיו. השניים נפגשים לאחר שנים שלא ניפגשו. הם מחליפים תפקידים כדי שכל אחד מהם לא יתקנא בדרך חייו של רעהו. החילופים האלה גורמים לא מעט כאב ראש לצוות במסעדה. משתתפים: ז'ק כהן, כסאם זועמט, ח'ליל חלדי, ע'סאן עבאס. שחקנים אורחים: מרלן, דפנה אילת, ויקטור קמר.
19.30 חדשות.
20.00 משפחת קוסבי — שם הפרק: שלום סנררה.
20.30 צירופים — תכנית אירוח דו־שבועית.
21.00 מבט לחדשות.

דיוויד ברוזה, בתכנית „משוררים בניו־יורק" (18.35)

21.30 תשדירי שירות.
21.35 ספורט: משחק השבת.
22.35 המהגרים — סדרת דרמה בת 3 פרקים (משודרת ב־6 חלקים) — ראה הפניה).
23.25 פסוקו של מקום — מבט אל עזה. חדשות הלילה.

בידור חוץ־לארץ — „משוררים בניו־יורק". במלאת 50 שנה למותו של המשורר הספרדי, לורקה, התארגנה סולה של אמנים מכל העולם להקליט משיריו בשפת מולדתם. לפרוייקט נרתמו אמנים ידועים כמו: ג'ורג' מוסטקי, תאודורקיס, פקו דה לוציה, דונובן וכן — דיוויד ברוזה הישראלי.
שעה — 18.35

המהגרים — הפרק האח־רון (חלק ב') „ברוך בואך לווינה": וינה המחולקת שבה לשגרה, וכך גם גיבורי הסרט, מלבד פרדי. הוא חולם על וינה שידע בעבר. יום שחרורו מן הצבא קרב, והוא יצטרך להחליט אם יישאר בעיר הולדתו או ישוב לארה"ב. שנה חולפת. חג מולד ראשון לאחר המלחמה. פרדי עושה נסיון אחרון להיקלט בין האוסטרים במגרש ההלוקה על הכרה, נסיון שמסתיים במפח־נפש. קלאודיה ואדולף יחדיו זנחו אותו. לפרדי אין דרך אחרת אלא לשוב לאמריקה. על משאית שאוספת אותו הוא עושה את דרכו לגנואה, כדי לעלות על אוניה. אבל הוא עוצר את המשאית ויורד ממנה תוך זמן קצר. בלילה מושלג ומעורפל, מעורפלת גם נפשו של פרדי. לפי שעה הוא אינו ניתק מווינה.
שעה — 22.35

ראשון טלוויזיה

5.4.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות קול ישראל
09.05 שעת כושר.
09.15 רכבת ההפתעות.
09.40 פרפר נחמד — קסמי צבעים.
10.05 ג'ק הולכורן — סדרה חדשה בת 6 פרקים המתארת הווי חיים של יורדי ים אנגלים במאה הי"8.
10.55 איזיס — סדרת הרפתקאות.
11.15 מפרץ הרוחות — סדרה דרמטית בת 7 פרקים המתארת חיי אינדיאנים מודרניים בצפון קנדה.
11.45 רוק בברייטון — חלק א' — מופע פומבי של להקות רוק וזמרים מפורסמים בברייטון. בחלק א' מופי־עים ניק קרשאו, נערות מזג האוויר, פרנקי הולך להוליווד, מארנס ועוד, בביצוע שירים מפורסמים.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.03 שעת כושר.
14.15 כלי סורות — חיריק 2.
14.45 Hello Israel - Art and Atmosphere
15.00 האוניברסיטה הפתוחה: אמנות בעידן הטכנולוגי — פוביזם. ביוכימיה — מבנה ותפקוד אנזימים.
16.00 רחוב סומסום.
16.30 השבוי מונדה — פרק 6.
17.00 ערב חדש — מנחה: אילנה דיין.
17.30 שיישאר בינינו — עוברים דירה — מבצע הקשה להורים ולילדים כאחת. צוות התכנית: דורון נשר, מאיר סוויסה דני בסן ואיריס בן־דוד.
18.00 לאקי בר מזל — שם הפרק: בעקבות האחים דלתון.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 רוצה פתרון (ערבית).

ניק קרשאו, במופע פומבי של להקות וזמרי רוק (11.45)

18.45 חידושים והמצאות — התורת כבלי שמש — (חלק ב') (ערבית).
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 עד סופ — מגזין לספורט ולבידור. מנחים: ענת דולב ומנחם גרנית.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 לקראת שידור.
21.50 שושלת — (ראה הפניה).
22.40 סוף ציטוט — תכנית שבועית בענייני ספרות. מנחה: ירון לונדון.
23.20 גבול הרמדומים — הפרק החמישי. אפיזודה ראשונה: מרפא חולים. עובר אורח נהפך בן־לילה למרפא חולים מבוקש. הוא מרפא אותם באמצעות אבן עתיקה, שריד מחרבות המיה, שבה הוא נוגע בחוליו. אפיזודה שנייה: גן חיות לילדים ילדה מסוגרת, הסובלת מן המריבות של הוריה, מקבלת הזמנה לביקור בגדידיות מיוחד במינו.
23.50 פסוקו של יום, חדשות הלילה.

„שושלת" — הפרק הד138: קיט טורנס מגלה לגבדה מייקל שכאשר היה תינוק חטפה אותו מעגלת־תינוקות ברו־וור, וכי הוא למעשה בנם של בלייק קרינגטון ואלקסיס. קלאודיה מתג־לה בבית־ידידות אודות תינוק בורוי עתית, והיא עולה עמו אל גג הבנין. לחמצריתה של מאלון כי תחזיר לה את בנה, היא משיבה כי זהו בנה לינדסי. קלאודיה מעורת והתינוק נשמט מזרועותיה. השוטרים מותחים שמיכה כדי לקלוט את התינוק הנופל, לעיניהם אחוזות־האימה של הקהל. מה שעיניהם רואות — אינו צפוי.
שעה — 21.50

שני טלוויזיה

6.4.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות קול ישראל.
09.05 שעת כושר.
09.15 רכבת ההפתעות.
09.40 רחוב סומסום.
10.10 ג'ק הולכורן — פרק 2 — קפטן שרינגהם משתלט בעזרת הפירטים על מולי המקסימה.
11.00 איזיס — פרק 2 גנב היהלומים
11.20 מפרץ הרוחות — פרק 2: שפן יוצא לדייג.
11.45 שירים שאוהבים
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.03 שעת כושר.
14.15 קסים קסם — זכוכיות.
14.35 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה.
15.00 קשר משפחתי — בתכנית משוחחים יוסי אדרי ובנו שלומי בן ה־4 עם אחי יותם. יוסי הוא גרוש המגדל את שלומי לבד מאז היה תינוק.
15.40 הפונדק בערוץ חמשת המייל — פרק 20: ללכת כמו גבר.
16.30 מדינת ישראל נגד ג'ון (איוואן) דמיאניוק — משדר מיוחד של ערב חדש.
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.
17.30 חיפהטרון — חלק א'. תאטרון חיפה יעלה בחול המועד פסח בחיפה, פסטיבל הצגות לילדים, וקטעים ממנו ישודרו בשני חלקים. משתתפים: להקת בונבנטורה, לופט גשפט, גילה אלמגור, ליאורה ריבלין ועמי ויינברג, מוטי ברכאן וקורין אלאל, עזרא ועירית דגן ואחרים.
18.00 הילדים מרחוב דגרסי — הפרק

אריק אינשטיין, שירים של אלתרמן בלבוש חדש (11.45)

השני: בחירתו של צ'אק. צ'אק צריך להתמודד עם הבעיות שמתעוררות עקב ישיבת אביו בכלא.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סקירת תכניות (ערבית).
18.35 ספורט (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 הפלא ופלא — סדרה אמריקנית. המציגה מבצעי ראווה מיוחדים במינם.
20.50 נקודת חן
21.00 מבט לחדשות.
21.30 בשידור חוקר — תכנית בשידור ישיר — (ראה הפניה).
22.30 הרקדן — הפרק הרביעי והאחרון בסדרה מציג תמונות דיוקן של פיטר שאופוס עצמו — חייו של רקדן מקצועי, המורכבים מאימונים, חזרות בלתי־נלאות והופעות. בתכנית קטעי מופע מן הבלט „אורפאוס" של ה־כוראוגרף מקמילן, פאנטום האופרה של פטי נאפולי, בורנוביל ואחרים.
23.20 בשידור חוקר — החלק השני — סיכום.
פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

„בשידור חוקר" — מתב־נית משוחזרים מעשים חמו־רים שהמשטרה לא פיענחה, והציבור נקרא לענות על שאלות ולעזור בפתרון המעשים. התכנית נעשית בשיתוף משטרת ישראל, והשיחזורים נעשים במדויק, לפי תיקי החקירה והשתתפות העדים האותנטיים. התכנית תשודר בשני חלקים: בחלק הראשון — שיחזו־רים של מעשי הפשע, שיחות עם ראשי צוותי החקירות, והפניית שאלות לצופים. בחלק השני — דיווחים ועידכונים מסכמים.
שעה — 21.30

שלישי טלוויזיה

7.4.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
09.05 שעת כושר.
09.15 רכבת ההפתעות.
09.35 תיאטרון אגדות עם — הוש הנודד
10.00 ג'ק הולכורן — פרק 3 — קפטן שרינגהם ואחיו השופט עורכים דו קרב. השופט נפצע אנושות ושרינגהם לובש את בגדי השופט. ג'ק אינו יודע זאת ומביא את „הקברניט" לאניה.
10.50 איזיס — פרק 3: העצה טיפשית
11.10 מפרץ הרוחות — פרק 3: מחול הנוצות — טאפיה, חברתה מאבית והדורה לילי נוסעות לטורונטו לפסטיבל מחול מסורתי בו משתתפות גם מאפיה הרוקדת בלבוש עשוי כחול בהתאם למסורת האינדיאנית.
11.35 פאוולובה — הסרט הוא הקרנה לרקדנית הרוסיה הגדולה אנה פאוולובה.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.03 שעת כושר.
14.15 סרט קולנוע — מסעו של פרנסיס דרייק
15.55 שביל באמצע שביל בצר — עמודי עמרם (כ).
16.05 רובוטריקים — פרק 18.
16.30 מדינת ישראל נגד ג'ון (איוואן) דמיאניוק — משדר מיוחד של ערב חדש.
17.00 ערב חדש — מנחה: רמי רשף.
17.30 „חיפהטרון" — חלק ב'.
18.00 „מר בלוורד" שם הפרק „היאבקות".
18.25 „הגיע זמן לשון" — פינה לענייני לשון, בהנחיית אבשלום קור.

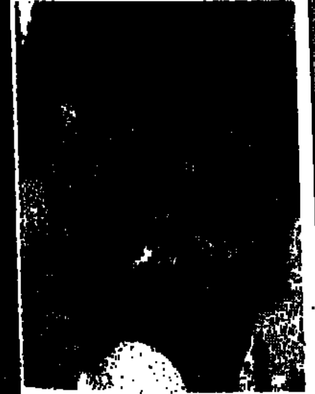

משתתף בסידרה המשעשעת „אין כמו בבית" (20.02)

הפעם: „אחד מי יודע".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „ההיסטוריה הסודית של הפ..." — פרק שני.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „אין כמו בבית" — ארתור וג'ל קראבטרי, ילדיהם והשכנים מרגו ווירה חוזרים אל המרקע הפרק הראשון: „ייעוץ נישואין" הבת לורן ובעלה ריימונד נשלחים ליועץ לענייני נישואין לרון בבעיותיהם. למרבה המבוכה, ארתור מוצא לנכון לתרום אף הוא מעצותיו לזוג הצעיר.
20.30 „כלבוטק"
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.40 מבט שני.
22.20 „ציפורים מתות בסתר" — (ראה הפניה).
23.10 „בני חיל"
23.40 „פסוקו של מקום" — מבט אל ירוחם.
חדשות הלילה.

„ציפורים מתות בסתר" — פרק שלישי: התינוק. ... ממחלה קשה. השנים חו־לפות. מגי נעשית אשה צעירה ... ומתחילה עם דפוסר זה ... רומנטי, שאינו נעלם מעיניו של מארי קארסון. במסיבה שמארי עורכת לרגל יום הולדתה ה־65 מתעוררת בפני הכומר על אהבתו ... ומתה באותו לילה. ... הדין שלה מעמיד את הכומר בפני דילמה קשה: לקבל את כל רכושה של מארי קארסון, בנציג הכנסיה, או לוותר על סיכוייו לעלות בסולם ההיררכי של הכנסיה ... בדרך באפשרות הראשונה ... למגי כי עליו לעזוב את המקום.
שעה — 22.20

רביעי טלוויזיה

8.4.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
09.05 שעת כושר.
09.15 רכבת ההפתעות
09.35 המרוץ — סיפור על בן הנחשב למנהיג קבוצת ילדים בכתה ומתנגד לצירוף הבנות למרוץ מכוניות, מובס ע"י בת, המצליחה להערים עליו ומקשתה להשתתף במרוץ ואף לנצח.
10.00 ג'ק הולכורן — פרק 4 — „מולי המקסימה" נטרפת בים. ג'ק מציל חלק ממטען היהלומים שהיה על ספינת ה„אסטרנס", הם יוצאים למסע מפרך כדי להגיע לנמל כלשהו ולהפליג חזרה הביתה, לאנגליה.
10.45 איזיס פרק 4: „הכוח השקט"
11.05 מפרץ הרוחות — פרק 4: מעגל החיים — לאגור ורוח נקלעות לאי מבודד שבו שכנה הבקתה של זוג זקנים שנטשו את המקום. הן מגלות קבר עתיק ובו שלד של לוחם.
11.30 קשר משפחתי — בתוכנית משוחחת לחופשה משוחח אהרלה גבאי עם גיא בן 12, ויואב בן 7, על היחסים ביניהם ועל המשפחה.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.05 האוניברסיטה הפתוחה: מבוא למדעי החיים — מפתחות גן העדן. אמנות בעידן הטכנולוגי
15.00 מועדון הפיקוויקים — פרק 12 — (אחרון).
15.50 פרפר נחמד — פסח בא.
16.00 פיצוחים
16.30 מדינת ישראל נגד ג'ון (איוואן) דמיאניוק — משדר מיוחד של ערב חדש.

ריצ'רד גיר וברוק אדמס, בסרט „ימים ברקיע" (22.05)

17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.
17.30 „ספינות באוויר"
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „על ספרות ותרבות" — (ערבית).
19.00 „בעד הבריאות" — רבים סובלים מכאבי ראש. (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 הצדיק הירושלמי — ר' אריה לוין זצ"ל — משדר תעודי המעלה קוים לדמותו (ש"ח).
20.30 „הצפית" — מגזין דו־שבועי לענייני מדע, טבע ורפואה.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 „מוקד".
22.05 סרט קולנוע — „ימים ברקיע" ראה הפניה).
23.55 פסוקו של יום, חדשות הלילה.

סרט קולנוע — „ימים ב־רקיע". ביל — צעיר אלים, שברח אל שדות החיטה שבטקסס משיקגו לאחר שביצע רצח מגיע לשם ועימו שתי נשים. האחת — אבי, אהובתו, אך הוא מציגה כאחותו. האחרת היא אחו־תו הצעירה, לינדה, המספרת את ההתרחשויות בסרט מנקודת מב־טה. העניינים מסתבכים כאשר בעל החווה אשר שכר את שירו־תיהם של השלושה מתאהב באבי, ... של ביל ורוצה לשאתה לאי־שה. ביל שומע כי ימיו של החוואי ספורים ומשדל אותה להינשא לו, במחשבה כי הוא ואהובתו יירשו את הונו כשימות. אלא שהחוואי ... ונשואיו עולים יפה, מה ... אווירה מתוחה בין שני ...
שעה — 22.05

חמישי טלוויזיה

9.4.87

09.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
09.05 שעת כושר.
09.15 רכבת ההפתעות.
09.35 היפוך למוסקווה אימוני נבחרת הבנות של מועדון הספורט בלואישהם בלונדון. הסרט מדגיש את פיתוח כח הרצון, ההתמדה והכושר הריכוז הנחוצים לעיסוק בספורט.
10.00 ג'ק הולכורן — פרק 5.
10.50 איזיס — פרק 5.
11.10 מפרץ הרוחות — פרק 5.
11.35 דיוקנאות של מוסיקאים — בלה בארטוק — סרט המוקדש למלחין ההונגרי בלה בארטוק.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות קול ישראל.
14.03 שעת כושר.
14.15 קשר משפחתי — בשידור חוזר.
15.00 טאו טאו — טוק ומוק.
15.25 רחוב סומסום.
16.00 שעת כושר.
16.10 גברת פלפלת — פלפלת וצופי.
16.30 מדינת ישראל נגד ג'ון (איוואן) דמיאניוק — משדר מיוחד של ערב חדש.
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.
17.30 באותו עניין — סדרה שבועית המעלה בעיות של צעירים בדרך של פסיכודרמה ומשחקי תפקידים.
18.00 משפחת קמבל — הפרק העשירי: אוצרו של ז'אן לפיט.
18.25 פסוקו של מקום — מבט אל ירוחם.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 שבועון טלוויזיה (ערבית).
19.00 מפגש (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).

שמעון טסלר, עורך ומנחה התכנית „נקודת מבט" (22.10)

20.00 מבט לחדשות.
20.30 פרטים יבואו.
22.10 נקודת מבט — תכנית חודשית. התכנית תעסוק הפעם בבעיות הקליטה של העולים מאתיופיה.
22.45 חרב גדעון — סדרת דרמה קנדית־צרפתית על פעולתו של המוסד הישראלי. הפרק האחרון: ראש החבורה אבנר נמצא בחיק משפחתו בניו־יורק ומפסיק את פעילותו במוסד. מצבם של אנשי החבורה קשה: עוד שניים מחבריה נרצחו. בעוד אבנר מתחיל להסתגל לחיים האזרחיים, איש הקשר של המוסד מגיע ומפציר בו לצאת למבצע נוסף.
23.45 הגיע זמן לשון — פינה לענייני לשון בהגשת אבשלום קור. חדשות הלילה.

תכניות טלוויזיה ביום שלישי 10.4.87

בשעה 21.15 — „סיבה למסיבה" תכנית בידור בהנחיית רבקה מיכאלי.

בשעה 22.15 — סרט קולנוע — „רגשות", וודי אלן עשה סרט זה מתוך מחווה עמוקה לסרטיו של הבמאי השבדי הנערץ עליו — אינגמר ברגמן. הדרמה מגוללת את סיפורן של שלוש אחיות השבות ומתאחדות בבית אימן, לאחר שהאם החליטה לנטשה. האם סובלת מהתמוטטות עצבים ומתה. הסרט כולו מוצג במבט לאחור, לאחר מותה של האם. המעלה את החיים בבית תחת מרותה. מנקודות המבט השונות של בני המשפחה. בתפקידים הראשיים: דיאן קיטון, מרי בת הארט, קריסטין גריפית, וג'רלדין פייג'. שנת ההפקה: 1978.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 3.4.87
13.00 וודי וודפקר. 13.30 בית חולים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט „מרטון". 16.30 ילדי החבובות (מצוייר). 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 ווכסטר. 18.30 קשרי משפחה. 19.00 חדשות. 20.00 פול גאי. 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

שבת 4.4.87
13.00 הבלשים הצעירים (מצוייר). 13.30 הקטנים. 14.00 דניס (מצוייר). 14.30 הרפתקאות בעולם. 15.30 ימי העמק האבודים. 16.00 כדורגל אנגלי. 17.00 כדורסל נ.ב.א. 18.00 כדורסל. 19.00 כדורגל איטלקי. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט — „רבע השילינג". 23.00 מועדון 700.

יום ראשון 5.4.87
13.30 חיים אחרים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משמחות (ערבית) 15.00 סרט (ערבית). 16.30 „אי המטמון". 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 פאנקי. 18.30 כפיות של כסף (קומי). 19.00 שישים דקות. 20.00 תכנית מיוחדת — „עשיית הסרט אינדיאנה ג'ונס". 21.00 סרט — „הקפטן שבא לאיטליה". 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שני 6.4.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „אבוט וקוסטלו פוגשים את קפטן קיד". 16.00 היתקליף (מצוייר). 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לבבן ושירלי (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 סרט — „הריון מאוחר". 23.00 מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 7.4.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „אבוט וקוסטלו". 16.30 היתקליף. 17.00 הבית המעופף (מצוייר). 17.30 החבובות. 18.00 נסיעה בחלל. 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 מקגייבר (בלש). 22.00 זאב־אוויר (מתח). חדשות.

יום רביעי 8.4.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „שלוש מטבעות במזרקה". 16.30 היתקליף. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 זוהי הוליווד. 18.30 משפחת קמבל. 19.00 חדשות. 20.00 סיימון את סיימון (בלש). 21.00 כדורגל. 22.00 קני ולייסי (סדרה משטרתית). 23.00 מועדון 700. חדשות.

יום חמישי 9.4.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „השקיעה האחרונה", עם רוק הדסון. 16.00 היתקליף. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 משפחת ג'פרסון. 18.30 רוק פילוט. 19.00 חדשות. 20.00 הרדקסל ומקורמיק (מעולה). (ערבית). 21.00 עובדות החיים (קומי). 21.30 ניו הארט (קומי). 22.00 לאור הירח (בלש). 23.00 מועדון 700.

הטלוויזיה הירדנית

* יתכנו שינויים בשעות בגלל שעוןקיץ בירדן

יום שישי 3.4.2.87
13.30 כדורגל וספורט כללי (רק בערוץ 1). 14.30 תן לי שהות (רק בערוץ 1). 15.00 המופע של דין נוט (רק בערוץ 1). 15.45 גוף האדם (רק בערוץ 1). 16.00 שנעשנות במרע (רק בערוץ 1). 16.30 סרט עלילה באנגלית (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.30 נשים קטנות (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 ההיסטוריה של הרפואה (דוקומנטרי). 20.30 טוב (קומדיה אמריקנית). 21.10 פלקון קרסט. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סיבות לא טבעיות (סידרת מתח חדשה).

שבת 4.4.2.87
17.30 צלופי (רק בערוץ 1). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.15 ילדי רחוב רי־בייס (רק בערוץ 1). 18.30 אסבר לשלום (צרפתית). 18.40 החיים בשעות האלפיים (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 תיבת המוסיקה (מיטב הלהקות והזמרים). 21.10 אישים ומאורעות סידרה דוקומנטרית (רק בערוץ 1). 21.30 הצבא של אבא (קומדיה אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 5.4.87
17.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.30 מגלמה (סתרת (רק בערוץ 1). 18.00 כפר בין העננים (תכנית בצרפתית לילדים). 18.30 קתרין (סידרה בצרפתית). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.40 ההיסטוריה של הלבוש (רק בערוץ 1). 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מי הבוס? 21.10 סידרה חדשה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 בתו של ספיטילד (סידרה אוסטרלית).

יום שני 6.4.87
15.30 מועדון מיקי מאוס (רק בערוץ 1). 17.00 הגמדים (רק בערוץ 1). 17.10 על סוס ועל רוח (רק בערוץ 1). 17.40 ישן מול חדש (רק בערוץ 1). 18.00 סיפורי ג'. רוה מפסאן (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שק. אתהוקומדיה אמריקנית). 21.10 ויליאם הכובש (דרמה אנגלית היסטורית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 פרונו (סאגה משפחתית אמריקנית).

יום שלישי 7.4.87
15.30 סרטים מצוירים (רק בערוץ 1). 16.45 פגסי כרוסטר (רק בערוץ 1). 17.30 פסטיבלים חגיגות (רק בערוץ 1). 18.00 חייר של אמברטו דה לורנצו (סידרה בצרפתית). 18.10 עולמו של הולט דיסני (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 20.30 מעגלים נמורים (קומדיה אנגלית). 21.10 תכנית בידור. 21.30 כן אדוני ראש הממשלה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סידרה חדשה.

יום רביעי 8.4.87
18.00 מספר ואגת (צרפתית). 18.30 קתרין (סידרה בצרפתית). 18.40 מסע כלל (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 יודן הלום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלוש הן המון (שמירה הומה ל־שלושה). 21.10 סידרה עם אוקס שוטרים. 21.10 המלקחה כמעט — סידרה דוקומנטרית אנגלית. 21.30 סרט פראי (אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.00 האבקות חופשית (בערוץ 1). 22.10 מלכים ומספרים (על מלכים אדירים בדרכם לארה"ב).

יום חמישי 9.4.87
17.00 הקלברי פין (רק בערוץ 1). 18.00 שאנו אלוהו, תכנית בידור. 18.00 תכנית להקלאי (באנגלית רק בערוץ 1). 18.20 תיאטרון האגדות (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מופע הפסגים של מול תמיר. 21.10 רמינגטון סטיל (בלשי). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

3.4.1987

קול המוסיקה

06.02 „צלילי בוקר".
07.09 „בהאזנה נינוחה" — מוצרט: 2 שירי לכת ק. 408; שוברט: 3 שירי לכת ופרקי טריו לפסנתר — 4 ידיים נריב: שיר לכת לדרמה „סיגורד יורסאלפר": בטהובן: 3 שירי לכת אופוס 45; ברליוז: מרש אבל רמרש הונגרי; אלגר: „הוד והדר", אופוס 39; פוצ'יני: מארש פלורנטיני; גולה: „הצדעה לאמריקה"; יוהן שטראוס: „מרש ראדצקי".
09.00 „קונצרט בוקר" הנדל: „מוסיקה על פני המים"; מנדלסון: הפתיחה „ים שקט ומסע צלח" ו„על האגם"; בלוך: „שירי ים" סיבליוס: „האוקיאנידות" פואמה סימפונית; שומאן: „בערב על החוף". אופוס 24; ליסט: „על הריין"; ברהמס: „המים רועשים"; רספיגי: „מזרקות רומא"; ראבל: „משחקי מים"; צ'ייקובסקי: סוויטה מתוך „אגם הברבורים"; בריטן: 4 תמונות ים מתוך „פיטר גריימס"; גולה: יוהאן שטראוס: „הדנובה הכחולה", ולס
11.57 „מגישים שיר".
12.00 „מן הפרטיה" — אליזבט רולוף — עוגב: מיצירות באך פרלוד למנעד מלא 522 נרי"ב: 8 מבואות כוראליים.
13.05 „בהאזנה נינוחה" — היידן: סימפוניה מס' 101 כרה מנז'ה, „סימפונית השעון"; שופן: 12 אטיודים; וייטאן: קונצ'רטו מס' 5 לכנור ולתזמורת בלה מינור; קופלנד: „בילי הנער", סויטה לבלט.
15.00 „לקראת שבת" — ונצאר ניווחס בעבר לפרגולזי: קונצ'רטו גרוסו מס' 2 בסול מג'ור: יהודה לוי: אינונציה לנבל וסרט מגנטי (רות מעיין); סליירי: קונצ'רטו בדו מג'ור לחליל ותזמורת; ביזה: „הנערה מארל", סויטה מס' 1.
16.00 „לבקשתכם" — היידן: סימפוניה מס' 102 בסי במול מג'ור מוצרט: קונצ'רטו כלה־מג'ור לקלרנית ולתזמורת ק. 622 (סולן: יונה אליגנרא סאר פרנקי סונטה לכנור ולפסנתר (לידיה מורדקוביץ/אלן שטרנפילד): פיליפ גלס: „הצלמי" ולהקה כלית. עם ס. זוויקובסקי — כנור).
18.00 „דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות „אותלו", ורדי: סיום המערכה השניה והמערכה השלישית.
19.00 „מוסיקה קאמרית" — מוצרט: חמישייה במי במול מג'ור לפסנתר, אבוב, קלרניית, קרן ובסון ק. 452 דבוז'אק: שישיית כלי־קשת בלה מג'ור.
20.05 „מנורת הארץ".
20.27 „מגישים שיר".
20.30 „קונצרט ליל השבת" — ויואלדי: קונצ'רטו מס' 5 ברה מג'ור, לחליליה, ותזמ ווהן ויליאמס: פנטסיה על נושא מאת תומס טאליס: שוברט: „מסע החורף"; ראבל: קברו של קופרין; מוסורגסקי: „תמונות בתערוכה".
23.00 „ברק הבדרוק ורוסי רנסנס".

רשת א'

07.30 „רדיוקלי".
07.58 רגע של עברית.
08.05 „מעמי המזרח" — מצער מוזמנים בסגנון מזרחי
10.05 „השיר לא תם" — שירים עבריים.
11.10 השידור הדתי: לבתיה"ס „לקראת שבת" — לכתות הבינונות והגבוהות: „כל ריכמין יתו ויאכל".

11.30 „שירי עמים".
12.05 „מעורב ים־תיכוני" — עם ג'ו עמר.
13.00 חדשות ותכנית אנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.08 „בראש צעיר" — מגזין לילדים ולבני נוער.
15.00 „קבלת שבת" — פרשת „ויקרא".
16.05 „לילות־ספרד" — ערב נגינת פלמנקו בהשתתפות אומן הגיטרה חוזה מיגל־סקיר לקט מתוך מופע פומבי.
17.10 „שיר ליל־שבת" — שירים עבריים.
18.06 „מוסף רדיו לספרות".
19.05 „זמר לשבת".
22.05 „כי טוב הזמר" — מופע פומבי בשידור חוזר: „ירח בשמי גרנדה".
23.05 „דבו זמר".

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי — עם יוסי גרבר.
12.10 „שריקת פתיחה" — לקראת משחקי הכדורגל בשבת.
13.05 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 „הזמנות והנחות בטלות" — עם יובל מסקין.
16.05 „עובר ושב" עם דור מרגלית.
17.05 „מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות עורך ומנחה: אברהם פרון.
18.06 „כנוף ראשון" — עם ח"כ אבא אבן (ש"ח).
19.05 „הטור השבועי".
20.05 „ואני תפילתי".
21.05 „שיר לדרך".
22.05 „עוד לא רקדתי די" — ריקודי־עם.
23.05 „בין שישי לשבת" — שיחה בשניים בין יצחק לבני לבין ההיסטוריון יוסף גורני.
00.10 „שיר אינו רק מנגינה" — שירים עבריים בנושא אחד.

תא"ל (מיל') בני ענבר, „אבות ובנים" (גלי צה"ל 18.05)

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום עם מירב אופיר.
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתונאי סוף השבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 בילוי נעים — עם מולי שפירא.
11.05 קולה של אמא — עם אלכס אנסקי.
12.05 סגולים.
14.05 שירי משוררים.
15.05 הדרדן — עם סוון ופרן במועדון צוותא בת"א בהופעה שהוקלטה השנה וכה שר הצמד את מיטב להיטיו ביניהם ציפור שנית, לילות לילך, דרך ישנה ואחרים (ש.ת).
16.05 שעה עם ניק קרשאו.
17.05 רבעים רוקמנטריים.
18.05 אבות ובנים — סדרת תכניות המאירות קציני צה"ל ובניהם. תכנית שניה: תא"ל (במיל) בני ענבר ובנו רל"ש ורמטכ"ל סא"ל גיורא ענבר. מראיין: מיכה שגריר.
19.05 מראה מקום — תכניתה החדשה של שרה דורון עם חברת הכנסת גאולה כהן, האורות לבית הסוהר לנשים בבית להם.
20.05 לא על הלוף לבדו — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו.
22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גדי לבנה.
00.05 מופע הרדיו והטרנזיסטור של גב קוסטר.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

רשת ג'

06.05 „יום שישי חור" — שירים עבריים.
08.05 „להיות שם" — שעה אחת, פה אחת.
09.05 „אנו הים והתיכון".
11.05 „משהו משהו".
13.05 „צפיחות בדבש" עם דן בנר.
15.05 „לפנות ערב" — שירים עבריים.
17.05 „כאן, שם ובכל מקום".
18.05 „זמר שכוח" — שירים עבריים.
20.05 „צלילי שבת" עם לאה ליאור.
22.05 „טיול לילי" — שירים עבריים.
23.05 „אוזה לילה" — מסיבת ריקודים.

שבת רדיו

4.4.1987

קול המוסיקה

07.11 שחרית לשבת — לולי: בלטים למחזות מולייר. פונקיאלי: חמישייה לחליל, אבוב 2 קלרינ־יתות ופסנתר. ראבל: קונצ'רטו בסול, לפסנתר ולתז. מנדלסון: סימפוניה מס' 1 בדו מינור. פולנק: נשף המסכות.
09.00 למי סידורה לפה פה סול — בשידור חי.
10.00 קונצרט השבת — מהקלטות התזמורת הסימפונית יים רשה"ש שידור שני של הקונצרט מ־26.3.87. מנצח: דוד שלון, סולנית: התר הארפר־סופראן נועם שריף: אקדמות למועד. לאונרד ברנשטיין: סימפוניית ירמיהו. ארנסט שוסון: פואמת האהבה והים. מוריס ראבל: בולרו.
11.57 מגישים שיר.
12.00 במחיצת אמן רגול — הצ'לן אנודה נברה.
13.05 קונצרט לצהרי שבת — באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 6. ברהמס: שלישיית הקלרינית בלה מינור, אופוס 114. מנדלסון: קונצ'רטו במי־מינור לכנור ולתזמורת. בטהובן: סימפוניה מס' 4 בסי־במול מג'ור, אופוס 60.
15.00 אינטרלודים — רצף מוסיקלי (ש"ח).
16.00 שייקספיר ואמנות הצלילים 2. המוסיקה בפי שיקספיר.
17.00 פגוש את האמן הישראלי — אליהו שולמן — כנור, אמנון סילבר — פסנתר. מוצרט: סונטה במי מינור, ק. 304. בלוך: סונטה מס' 1 (1920).
18.00 רדיו־דרמה — אדיפוס המלך. מאת: סופוקלס. משתתפים: גדעון שמר, אורנה פורת, אורי לוי, ניסן

הלל מיטלפונקט. „ציפורי לילה מארח" (גלי צה"ל 00.05)

יתיר, יהודה אפרוני, אברהם רונאי, יהודה פוקס, לבנה פינקלשטיין, מישא נתן, אלישבע מיכאלי, יוסף כרמון ואסי אשר (ש"ח).
19.00 הקונצרט שלי — עם הסוציולוגית ד"ר רבקה (בר־יוסף) וד"ר יוחנן וייס.
21.05 אופרה — בליני: בני קפולט ובני מונטגו.

רשת א'

09.05 עולם המדע.
10.05 מילים שמנסות לגעת.
11.00 רדיו־דרמה — הילד מאחורי העיניים — מאת נאוה סמל.
12.05 משדר תעודה.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.05 בראש צעיר — מגזין משולב בקטעים נבחרים מתכניות השבוע.
15.05 דרכי אדם — עד רחל חלפי.
16.05 נושנים — על הכאב — ד"ר רפי קרסו וד"ר חנה אלדר.
16.10 סיפורדיו — ארם ודרך — מאת יורי נאגיבין.
17.40 שירים עבריים.
18.06 מסביב לעולם בשעה קלה — עורך ומגיש: יצחק נוי.
18.55 מגישים שיר.
19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 מוסף רדיו לספרות.
23.05 הבו זמר.

רשת ב'

07.11 זמר זמר לך.
08.05 מי ישן — אגדות, ספורים ופינות הומור.
09.05 שאלה של טעם — עם חיים קינן.
09.55 עזריה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 הקשר המוסיקלי של אביהו מדינה. מארח: אהוד מנור.
12.05 חמישה בעקבות אחד — עורך ומנחה: שמואל שי.
13.05 עם בני ראשונים — רצח השלושה ביבניאל בתקופת המאורעות — 50 שנה לאירוע.
14.11 ארץ חמדת.
15.05 כדור בראש — טרי פרויס ותכונים על משחקי הכדורגל.
15.30 שירים ושערים — דיווחים על השערים שיובקעו במשחקי הליגה הלאומית בכדורגל.
17.30 הבו זמר — שירים עבריים.
18.06 מפיק ודי — עם דלית אורמיאן.
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 הקול קולנוע.
20.05 יומן השבוע (ש"ח).
21.08 פרח בגני תכנית כבקשתך לשירים מזרחיים.
22.10 מלווה מלכה.
23.05 פסקול.
00.10 לילה טוב — עם אלכס טלמור.

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים.
07.05 יופי של שירים — שירים עבריים.
08.05 מעל ומתחת לשמיכה.
09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.
10.05 טוב לשמוע.
11.05 במצב הנוכחי — עם יוסי עבאדי ודני וסלי.
12.05 מוכרח לשיר מוכרח לרקוד — סדרת תוכניות על שיאים בתולדות המחזמר. פרק רביעי: רוג'רס והמרשטיין.
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם שרגא מיל־שטיין ראש מועצת כפר־שמריהו.
14.05 הכל ורדים — עם דובי לנץ.
15.45 841 • נוסע צפונה צפונה" — רומנרדיו.
16.05 סינימה שבת — תוכנית לענייני קולנוע מגיש ועורך: גידי אורשר.
17.05 קלאסי כאן — מגאזין גלי־צה"ל לסיכום ארועי החודש החולף במוסיקה הקלאסית בישראל.
18.05 משלנו — מצעד הפזמונים העבריים.
19.05 מצעד הפזמונים הלועזי.
20.05 מסורת מסורת — במוצאי יום מנוחה.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 קוקטייל שבת.
23.05 עושים מדינה — עורך ומגיש: דודו דיין.
00.05 ציפורי לילה מארח — קובי מידן מארח את המחזאי הלל מיטלפונקט המגיש את השירים האהובים עליו.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

רשת ג'

07.05 צלילים למזכרת — שירי העבר.
08.05 גוונים — שירים עבריים.
10.05 על בטוח — להיטי כל הזמנים.
12.05 להיטים לוהטים.
14.05 כוכבים.
15.05 אתם זוכרים את השירים?
17.05 שיר בידי עורכים.
19.05 זמר שכזה — שירים עבריים.
20.05 פזמונהמון.
22.05 טיול לילי — שירים עבריים.
23.05 רדיוטק — פזמונים בשצף קצב.

ראשון רדיו

5.4.1987

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — באך: קונצ'רטו במי מג'ור לכנור, לכלי קשת ולקונטינואו. ונהאל: רביעייה בפה מג'ור לאבוב ולכלי קשת. שוברט: רביעיית כלי קשת מס' 10 במי במול מג'ור. מנדלסון: קונצ'רטו בסול מינור לפסנתר ולתזמורת. גלינקה: סינפונייטה לכלי קשת.
09.00 קונצרט בוקר — ראבל: ואלסים אציליים וסנטימנטאלים. פורה: מיסה קטנה לקולות נשים ולעוגב. סזאר פרנק: חמישייה בפה מינור לפסנתר ולכלי קשת. בטהובן: קונצ'רטו מס' 4 בסול מג'ור לפסנתר ולתזמורת. מוצרט: סרנדת האפנר ברה מג'ור ק. 250.
11.57 מגישים שיר.
12.00 אמנים באולפן — פיטר ואן האולינקן — חליל ברוק דניאל פרדקין — כנור ברוק, אלכסנדר קננובסקי — צ'לו ברוק היידן: 6 דיברטימנטי, אופוס 38.
13.05 בהאזנה נינוחה — ג'מיניאני: סונטה בלה מג'ור, ויואלדי: קונ־צ'רטו ל־2 קרנות, מיתרים ותזמ־רת, גינר: סרנדה ברו מג'ור, מוצרט: סונטה ל־2 פסנתרים ברה מג'ור, ק. 448. רחמנינוב: קונצ'ר־טו מס' 2 בדו מינור לפסנתר ותזמרת, ליסט: הפרלודים, פואמה סימפונית מס' 3.
15.00 מוסיקה כאן ועכשיו — בנציון אורגה: קליידסקופ, יוסי מר חיים: אינ־טור־ג'רור־מידי (מכונת הרי־עש), תומס מרקו: גויבה, פרנסואה ברנרד מאש: שמינייה אופוס 35.
16.00 מוסיקה ליום ראשון — י.ס. באך: קנטטה מס' 189 נפשי

ד"ר איתן גלבוע. „שיחת חצות" (גלי צה"ל 23.55)

משבחת ומפארת, דבוז'אק: סטאבט מאטר, פרט קורנליוס: נפש, אל תשכחי אותם.
18.00 למי־סידורה — לה פה סול (ש"ח).
19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 מגישים שיר.
20.30 הקונצרט הקאמרי השבועי — שידורים חוזרים של ימי המוסיקה הקאמרית בכפר בלום, בגליל העליון 1986, קונצרט מס' 3. ברהמס: וריאציות על נושא של היידן לשני פסנתרים, רביעייה בסול מינור מס' 1 לפסנתר וכלי קשת. שלישייה במי במול מג'ור לפסנתר, כנור וקרן, ואלסים על שירי אהבה ל־4 זמרים ופסנתר ב־4 ידיים.
22.37 מן המקורות צלילי באמבו.
23.00 מחזורי יצירות — ויואלדי: קונצ'רטי להרכבים שונים.

רשת א'

07.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 חוגה — עם בני הנדל.
09.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר.
11.05 שירים עבריים.
11.30 שירי עמים.
12.05 מעורב ים־תיכוני — עם חופני כהן.
13.00 חדשות ותוכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 השכלה ודעת לכל — צרפתית למתחילים.
16.05 רדיו־עשרה — מגזין נוער — כתבי נוער מדווחים.
17.10 שירים עבריים.
17.20 האוניברסיטה הפתוחה — מעבר מהרומן של המאה ה־19 לרומן של המאה ה־20. הפעם: המשפט — קפקא — פרופ' שמעון זנדבנק.
18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת.
19.05 מחשבת ישראל — סדרת שיחות מפי פרופ' איתמר גרינוולד.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 תפוח ועץ — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי. יועץ לתכנית: ד"ר עמירם רביב — פסיכולוג חינוכי־קליני והעם: התמודדות עם נכות בתוך המשפחה.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
11.30 סעו לשלום — עם גדעון הוד.
12.10 אלף אלף בכית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 תוצרת הארץ — שירים עבריים.
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
17.05 יומן כלכלה.
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
18.06 מסיבת עתונאים — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 עם ישראל — מוסף לעניינים יהודיים בעולם.
20.05 שלום לבן דודי — פיוט וברכה בשידור חי.
22.05 צמוקים ושקדים — מבחר שירים ביידיש: העיירה שלי — לקט שני.
23.05 שירים עבריים.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — פסיכולוגיה של הקריאה והבנת הנקרא — הבנת טקסט סיפורי. מרצה: ד"ר יוסף שימרון.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — עם מירב אופיר.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 אילה בוקר.
10.05 הפסקת 10 — עם מיכל ניב.
10.55 שירותרון 87 — פינה מיוחדת.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 מקום טוב באמצע — עם אורלי יניב ויצחק בן־נר.
14.05 דו, רה יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל.
15.05 טעם של פעם.
16.05 ארבע אחר הצהרים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי.
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.
18.45 משולש — עימות בענייני השעה. מנחה: יוסי עוזרד.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 רדיו ספורט — מגאזין ספורט.
20.05 עושים מדינה — עורך ומגישו דודו דיין (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — פסיכולוגיה של הקריאה והבנת הנקרא (ש"ח).
22.05 על הדבש ועל הכפאק.
22.55 שירותרום 87 — פינה מיוחדת.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם ד"ר איתן גלבוע — מרצה ליחסים בינלאומיים.
00.05 ציפורי לילה משוחחות — רורו: טופו משוחח עם מאזינים.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
שידורי צה"ל ב־FM:
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, ד"שים, משחקי רדיו ומוסיקה לחיילים שנשארו בתורנות. עם אברי גלעד.
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

שני רדיו

6.4.1987

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — מוצרט: דיברטימנטו מס' 2 בסי במול מג'ור ק. 137 פרנטישק קרומר: קונצ'רטו בפה מג'ור לאבוב ותז־מרת; היידן: שלישיית פסנתר בפה מג'ור; דבוז'ק: רומנסה בפה מינור לכנור ולתזמורת; שוברט: סימ־פוניה מס' 9 ברו מג'ור הגדולה.
09.00 קונצרט בוקר — רספיגי: סויטת מחולות עתיקים מס' 2; קסטלנואובו־טדסקו: קונצ'רטו מס' 2 ברו מג'ור לגיטרה ותזמורת; רגר: חמישייה בלה מג'ור לקלרינית ורביעיית כלי־קשת; שומאן: קונצ'רטו ברה מינור לכנור ולתזמורת; בארטוק: קונ־צ'רטו לתזמורת.
11.57 מגישים שיר.
12.00 מן הסדרה — בטהובן: סונטה מס' 26, במי במול מג'ור, אופוס 81 הפרידה; רודולף קלטרבורן: רביעיית מיתרים מס' 2 בשלושה פרקים (1956); שומאן: אהבת נשים וחייהן מחזור שירים.
13.05 בהאזנה נינוחה — מוצרט: קונצ'רטו ברו מג'ור לאבוב ולתזמורת ק. 314; פאני מנדלסון: שלישייה ברה מינור לכנור, צ'לו ופסנתר; דריוס מיו: סקרמוש, סויטה לשני פסנתרים; פאייה: סוויטה עממית ספרדית; טורה: מסכות ומחולות.
15.00 הסברה מוסיקלית — ווצק של ברג — תכנית שניה (ש"ח).
16.00 מאולמי הקונצרטים שלנו — פסטיבל לוצרן 1986, פסטיבל התזמורת הסימפונית של רדיו קלן גארי ברתיני: ליסט: קונצ'רטו

יעל דן. „בוקר טוב ישראל" (גלי צה"ל 08.00)

מס' 2 בלה מג'ור לפסנתר ותזמורת; מאהלר: סימפוניה מס' 5 בדו דיאז מינור.
18.00 רגש על הביצוע — המבצע לרשותך.
19.00 תזמורות כלי נשיפה — מיצירות: ווילקוקס־ג'ינקינס, קוסלגר, דליס, גונו, האולס, הלפרן.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 מגישים שיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם פס־טיבל זלצבורג 1968. מוצרט: תחינות למריה ברה מג'ור, ק. 195; בטהובן: מיסה גדולה בדו מג'ור, אופוס 87.
22.30 פעם ועוד — רוברט דיק: יצירה בסגנון גאמלני (ר. דיק — חליל) — תנוגן 4 פעמים.
23.00 מחזורי יצירות ויואלדי — קונצ'רטי להרכבים שונים.

רשת א'

07.30 רדיוקל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 חוגה — עם בני הנדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 בראש־צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 השכלה ודעת לכל — תקשורת המונים — בהדרכת ד"ר אסתר ברזל: התקשורת הארגונית.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.05 עיונים בפרשת השבוע.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 לכל אדם כוכב — עם האסטרולוג אילן פקר.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
11.30 סעו לשלום — עם גדעון הוד.
12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 תוצרת הארץ — שירים עבריים.
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
17.05 יומן כלכלה.
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
18.06 שירים עבריים.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 דין ודברים — מגזין לענייני חוק ומשפט.
20.05 סולם המזמרות הגדול — מצעד הפזמונים המסורתיים השנתי.
23.05 משחקי לילה — בעריכת אבי ענר.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — פרקים באתיקה יהודית — הרופא כהן והמוסר היהודי.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — עם מירב אופיר.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 אילה בוקר.
10.05 הפסקת 10 — עם מיכל ניב.
10.55 שירותרום 87 — פינה מיוחדת.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 מקום טוב באמצע — עם מלי שפירא וגבי אלדור.
14.05 דו רה יומי עם דובי לנץ ודני קרפל.
15.05 מה יש — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 בטחון שוטף — סיור ביהודה ושומרון.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 שירים מכאן — שירים עבריים — עם שירה גרא.
19.50 מדינת ישראל נגד ג'ון איוואן דמיאניוק — יומן מיוחד לסיקור אירועי המשפט.
20.05 קלאסי כאן — מגאזין גלי צה"ל לסיכום ארועי החודש החולף במוסיקה הקלאסית בישראל. (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — פרקים באתיקה יהודית (ש"ח).
22.05 על הדבש ועל הביפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
22.55 שירותרום 87 — פינה מיוחדת של אורן רוזנשטיין.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה —
23.55 שיחת חצות — עם המשורר ניסים טהר.
00.05 ציפורי לילה עם גילת [illegible] תוכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
שידורי צה"ל ב־FM
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, ד"שים, משחקי רדיו ומשחקים לחיילים שנשארו בתורנות. עם אלי יש־ראלי.
22.05 על הדבש ועל הביפאק
23.05 קול הג'אז הזה

רשת ג'

06.05 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.
07.05 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע? עם אבי אתגר.
10.05 שבעים מי יודע.
11.05 אהבה יומיומית עם יוסי סיאס.
12.05 רק מוסיקה.
13.05 רק בימי חול עם מנחם פרי.
14.05 פזמון חוזר.
15.05 חרש חרש ומחודש.
16.05 הצגה יומית עם יקיר אביב.
18.05 היה היה — [illegible]
20.05 לי ולך — שיר וברכה.
21.05 קצת אחרת עם אורלי [illegible]
23.05 הלילה הוא שירים.

שלישי רדיו

7.4.1987

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — הנדל: טריו סונטה אופוס 5 מס' 4 בסול מג'ור; באך: קונצ'רטו לצ'מבלו 1057 בריב ז'אן מארי לקלייר: סונטה ברה מג'ור; מוצרט: אדאג'ו בסי מינור לפסנתר, ק. 540; היידן: רביעייה אופוס 50 מס' 4 בפה דיאז מינור; ליסט: פנטסיה על נושאים מתוך הורבות אתונה של בטהובן ל־2 פסנתרים; ליסט: רפסודיה הונגרית מס' 6.
09.00 קונצרט בוקר — בטהובן: סונטה מס' 3 לצ'לו ופסנתר, לה מג'ור; מוצרט: קונצ'רטו לפסנתר ותזמורת מס' 19 ק. 459; צ'ייקוב־סקי: סימפוניה מס' 3 הפולנית; והנטינוק: סונטה בסול מינור, אופוס 19 לצ'לו ופסנתר; ברוקנר: סימפוניה מס' 0 ברה מינור.
11.57 מגישים שיר.
12.00 מן הסדרה — מיצירות שומאן מחולות חברות דוד, אופוס 6 קטעי פנטסיה אופוס 88.
13.05 בהאזנה נינוחה — באך: קונצ'רטו איטלקי; ויואלדי: קונ־צ'רטו מס' 4 בסול מג'ור לחליל ותזמורת; מוצרט: סימפוניה קונצרטנטית לכנור, ויולה ותזמורת במי מג'ור, ק. 364; היידן: קונ־צ'רטו בדו מג'ור, לצ'לו ותזמורת; טלמן: סימפוניה קטנה ל־9 כלי נשיפה בסי במול מג'ור.
15.00 מוסיקה צעירה.
16.00 מאולמי הקונצרטים שלנו — מערוך המוסיקה של מכון ונדליך בירושלים — א. ברג: 4 קטעים לקלרינית ופסנתר; דביסי: רפסודיה לקלרינית; שלישיית נעורים בסול מג'ור,

ד"ר דן לוין. „שיחת חצות" (גלי צה"ל 23.55)

לפסנתר כנור וצ'לו (1880) — הבכורה בארץ: בוזוני: שיר ערש לפסנתר: א. זמלינסקי: שלישייה לפסנתר וקלרינית וצ'לו.
17.30 קלות — בטהובן: שירים.
18.00 נושף התקליטיה.
19.00 פניני אופרה — לקט מתוך אופרות בכיכות מיצירות דבוז'אק, סמטנה ויאנאצ'ק.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 מגישים שיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו — הפילהרמונית הישראלית / זובין מהטה / סולן: אודי פיאנקה. הקלטה 23.3.86. פייר בולז: פולחן; מוצרט: סימפוניה מס' 36; צ'ייקובסקי: קונצ'רטו לכנור ותז־מרת.
22.30 ג'ז קלאסי.
23.00 מחזורי יצירות — ויואלדי: קונצ'רטי להרכבים שונים.

רשת א'

07.30 רדיוקל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 חוגה — עם בני הנדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 השכלה ודעת לכל — תיכנון המשפחה: מחלות מין — ד"ר יוסף מקס.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.05 שער בתלמוד.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 שעה ביחד וכל אחד לחוד — עורך ומנחה: יובל כץ.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
11.30 סעו לשלום — עם גדעון הוד.
12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 תוצרת הארץ — שירים עבריים.
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
17.05 יומן כלכלה.
17.10 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
18.06 אצבע על הדופק — שבועון בענייני בריאות ורפואה.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 עולם חדש — מגזין חדשותי לענייני האדם וסביבתו.
20.05 פרקי חזנות כבקשתך.
22.05 עוד פעם אחת — תכניות בשידור חוזר: אבי קומוניסט — דור שני לקומוניזם.
23.05 סעו לשלום — מילה של זהב — מבצע של מינהל הבטיחות.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — שלוש עשרה שיחות עם שחקן — הדופן בדאן דארק של ברנרד שאו. מרצה: השחקן נסים עזיקרי.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — עם מירב אופיר.
07.07 שבע אפס שבע
08.05 בוקר טוב ישראל
09.05 אילה בוקר
10.05 הפסקת 10 — עם מיכל ניב.
10.55 שירותרום 87 — פינה מיוחדת.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 מקום טוב באמצע — עם אורלי יניב ויצחק בן־נר.
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל.
15.05 מה יש — עם ארז טל.
16.05 841• נוסע צפונה" — רומנרדיו.
16.20 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון יעל דן וגוני סביר.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 שירים מכאן — שירים עבריים — עם שירה גרא.
19.50 מדינת ישראל נגד ג'ון איוואן דמיאניוק — יומן מיוחד לסיקור ארועי המשפט.
20.05 בטחון שוטף — סיור ביהודה ושומרון (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — שלושה עשר שיחות עם שחקן (ש"ח).
22.05 על הדבש ועל הביפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
22.55 שירותרום 87 — פינה מיוחדת.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם ד"ר דן לוין — מנהל אגודת מל"ץ.
00.05 ציפורי לילה עם עזרא לוי. תוכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
שידורי צה"ל ב־FM
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, ד"שים, משחקי רדיו ומוסיקה לחיילים שנשארו בתורנות עם לאה עוז.
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.05 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.
07.05 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע? עם אבי אתגר.
10.05 שבעים מי יודע.
11.05 אהבה יומיומית עם יוסי סיאס.
12.05 רק מוסיקה.
13.05 רק בימי חול עם מנחם פרי.
14.05 פזמון חוזר.
15.05 חרש, חרש ומחודש.
16.05 הצגה יומית עם יקיר אביב.
18.05 מקום בצמרת.
21.05 אדום עתיק — שירים.
23.05 פניני ג'אז עם לאה ליאור.

רביעי רדיו

8.4.1987

קול המוסיקה

06.02 „צלילי בוקר".
07.09 „בהאזנה נינוחה".
09.00 „קונצרט בוקר" צ'ייקובסקי: סימפוניה „מנפרד", דבוז'אק: טר־צטו ברו מג'ור. בטהובן: קונצ'רטו מס' 4 בסול מג'ור, לפסנתר ולתזמורת ביזה: „העלמה מארל", מוסיקה למחזה ירדנה אלוטין: סויטה לפסנתר סיבליוס: הסימ־פוניה מס' 7 אופוס 105 בדו־מג'ור.
11.57 „מגישים שיר".
12.00 „אמנים באולפן" — אמנון זמיר — קלרנית/מרים הרסמן — ויולה/גיימן — פסנתר מ. ברוך: 8 קטעים, אופוס 83 הינדמית: סונטה (1939) סרסנס: סונטה, אופוס 167.
13.05 „בהאזנה נינוחה" — כרוביני: הפתיחה „עלי באבה" פטר קורנ־ליוס: „הספר מבגדד", פתיחה ומערכה ראשונה יוהאן שטראוס: אינטרמצו וולק „אלף לילה ולילה" ראבל: „שחרזדה", מחזור שירים רימסקי־קורסקוב: „שחר־זדה", סויטה סימפונית אופוס 35 (על פי „אלף לילה ולילה").
15.00 „מוסיקה ויוה" — ראשונה בסדרת תכניות המיוחדות ליצירות מן הפורום הבינלאומי של מלחינים הנתמכים ע"י אונסקו, פאריס 1, 1986. בולגריה פלמן ריוורב: אלגיה וטוקטה 2. ארה"ב מורטון סובוטניק: „המפתח לשירים" 3. ארה"ב מל פאוול: „אינטרמצו".
16.00 „קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית יים רשה"ש יעקב גלבוע: „ספיח", 4 שירים של רחל סרסנס: קונצ'רטו מס' 4 לפסנתר ותזמורת סיזאר פרנק: סימפוניה

ויואלדי. „מחזורי יצירות" (קול המוסיקה 23.00)

ברה־מינור.
17.30 „מן העבר הרחוק".
18.00 „ריוקר".
19.00 „מוסיקה אהובה עליכם" — סופרה: הפתיחה „משורר ואכר" שוסון: פואמה לכנור ותזמרת. רימונד פגל: „סתיו" ו„חורף" מתוך „עונות השנה" עפ"י ויואלדי (עיבוד כנוסח ג'ז) ביזה: סויטה מס' 1 מתוך „כרמן".
20.05 „אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.
20.27 „מגישים שיר".
20.30 „אופרה של יום רביעי" — בריטן: „אונס לוקרציה".
23.00 „מחזורי יצירות" — ויואלדי: קונצ'רטי להרכבים שונים.

רשת א'

07.30 „רדיוקל" — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 „חוגה" — עם בני הנדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מ„בנייני האומה" בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 „בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 „השכלה ודעת לכל" — „ילדות גילאי 6 — 10" „בין הורים לילדים".
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מ„בנייני האומה" בירושלים.
19.05 „שואל כעניין".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 „חבר מאותו כוכב" — תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי — עורכת ומנחה: מילכה למרז.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „עושים עניין".
09.05 „בראש צעיר" — תכנית לילדים בחופשה.
10.05 „כל צבעי הרשת".
11.30 „סעו לשלום" עם גדעון הוד.
12.10 „אלף־אלף ב־בית" — עם אהוד מנור.
13.05 „בחצי היום"
14.06 „לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 „בת צחוק" — הווי והומור.
15.05 „רגעי קסם".
16.05 „תוצרת הארץ" — שירים
16.55 „קראתי ספר" — קוראים ממליצים.
17.05 „יומן כלכלה".
17.30 „על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 „יש שאלות" — עורך ומנחה: איתן אלמוג.
18.45 היום בספורט.
19.00 „היום הזה".
19.35 „מוסף לענייני צבא ובטחון".
20.05 „מבט לפולקלור" — „לאור הזכרונות" — עם המשורר אהרון אלמוג.
21.05 „השושנה פורחת" — לקט רומנסות ושירי־עם ספרדיים.
22.05 „מחפשים את המטמון" — מנחה: משה טימור.
00.15 „בימה ומסך" — לקט קטעים מתוך מחזות מוסיקליים וסרטים.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — האנוסים־בין נצרות ליהדות — התהוות הפזורה של האנוסים. מרצה: יוסף קפלן.
06.30 „פוקחים עין" — החדשות הראשונות של היום — עם מירב אופיר.
07.07 שבע פאס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 „אילה בוקר".
10.05 „הפסקה 10" — עם מיכל ניב.
10.55 „שירותרום 87" — פינה מיוחדת.
11.05 „נכון לעכשיו" — עם רפי רשף.
13.05 „מקום טוב באמצע" — עם אורלי יניב ויצחק בן־נר.
14.05 „דו רה יומי" — עם דובי לנץ ודני קרפל.
15.05 „מה יש" — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 „ערב טוב ישראל" — עם דן שילון יעל דן וגוני סביר.
18.05 „יער משורר" — מגאזין לענייני צבא ובטחון.
18.45 „משולש" — עימות יומי בענייני השעה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.50 „שירים מכאן" — שירים עבריים — עם שירה גרא.
19.05 מדינת ישראל נגד ג'ון איואן דמיאניוק — יומן מיוחד לסיקור ארועי המשפט.
20.05 „שאלות אישיות" — יעקב אגמון משוחח עם הבמאי ג'ילברטו טימנו. (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 „אוניברסיטה משודרת" — האנוסים — בין נצרות ליהדות (ש"ח).
22.05 „על הדבש ועל הביפאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים.
10.55 „שירותרום 87" — פינה מיוחדת.
23.05 „עשרים וארבע — היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.
23.55 „שיחת חצות" — עם עזריה רפפורט.
00.05 ציפורי לילה קלאסיות — עם ארי פרתקל.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
שידורי צה"ל ב־FM
19.05 „רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר.
20.05 „סבבבבסים" — מידע, ד"שים, משחקי רדיו ומוסיקה לחיילים שנשארו בתורנות עם משה מורד.
22.05 „על הדבש ועל הכפאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 „קול הג'אז הזה" — עורך ומגישו דני קרפל.

רשת ג'

06.05 „בחורה לאושר" — להיטים ותיקים.
07.05 „שיר בבוקר בבוקר".
09.05 „מה, כבר תשע?" עם אבי אתגר.
10.05 „שבעים מי יודע".
11.05 „אהבה יומיומית" עם יוסי סיאס.
12.05 „רק מוסיקה".
13.05 „רק בימי חול" עם מנחם פרי.
14.05 „פזמון חוזר".
15.05 „חרש, חרש ומחודש".
16.05 „הצגה יומית" עם יקיר אביב.
18.05 [illegible]
20.05 „לי ולך" — שיר וברכה.
21.05 „צליל מכוון".
23.05 „הלילה הוא שירים".

חמישי רדיו

9.4.1987

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה
09.00 קונצרט בוקר — סיבליוס — פינלנדיה; סוויטה מפלאס ומלי־סנדה; קונצ'רטו לכנור ותזמורת ברה־מינור; טפיולה אופוס 112; קולרבו אופוס 7.
11.57 מגישים שיר.
12.00 מאוצר הסרטיה — באך: פתיחה צרפתית. בטהובן: סונטה בלה מג'ור לכנור ופסנתר, אופוס 47 קרויצר.
13.05 בהאזנה נינוחה: מישל קורט: קונצ'רטו קומי מס' 25 לשני כנו־רות, חליל, ויולה ובאסון קונטי־נואו; לאופולד מוצרט: חתונת אכ־רים. סינפוניה ברה מג'ור לתזמורת קמרית עם תיבת נגינה וחמת חלילים; זכרו: אורנטה ורונדו הונ־גרי לויולה ותזמורת; יוהן שטראוס הבן: שתי פולקות; פגניני: וריאציות על נושא קומי לכנור ותזמורת: צ'ייקובסקי: לקט מתוך המוסיקה לבלט מפצח האגוזים.
15.00 מפגש.
16.00 אתנחתא — שידור חי מאולם ימק"א בירושלים; עמנואל גרוכר — צ'לו/ אליקום ולצמן — כנור: באך: סויטה מס' 1 בסול מג'ור 1007 כריי"כ: ראבל: דואו לכנור וצ'לו; קודאי: סונטה לצ'לו סולו, אופוס 8.
17.30 קשת של צלילים — מגוון מוסיקלי — היידן שלישיית בסול מג'ור, לכנור, ויולה, וצ'לו; סונטה לפסנתר ברהמג'ור: סונטה לכנור וויולה בלה מג'ור.
18.00 אנתולוגיה בצליל — מוסיקה קולית חילונית בספרד, צרפת

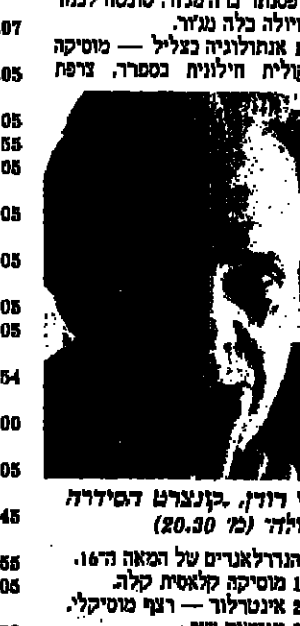

מנדי רודן. „קונצרט הסדרה הסגולה" (מי 20.30)

והנדרלאנדים של המאה ה־16.
19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 מגישים שיר.
20.30 קונצרט הסידרה הסגולה — קונצרט מס' 4 התזמורת הסימ־פונית יים רשה"ש שידור ישיר מאולם הנרי קראון. מנצח: מנדי רודן/ סולנית: אילנה ורד; ברליוז: הפתיחה קרנבל רומאי; בטהובן: קונצ'רטו מס' 3 לפסנתר ותזמורת אופוס 73. הפסקה — אנתולוגיה קטנה לספרות: ברהמס: סימפוניה מס' 4 במי־מינור אופוס 98.
23.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות. ורדי: אותלו סיום המערכה השניה והמערכה השלישית.

רשת א'

07.30 רדירקל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 חוגה — עם בני הנדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
15.00 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 השכלה, דעת לכל — תולדות כוח המגן העברי — ד"ר מאיר פעיל: מן המרות ההסתדרותית אל המרות הלאומית.
16.05 ארץ לא נודעת.
17.00 חדשות ותכנית באנגלית.
17.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
18.06 מינחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת.
19.05 שער מניא.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 יש לי חלום — עורך ומנחה: יובל כץ.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 בראש צעיר — תכנית לילדים בחופשה.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
11.30 סעו לשלום — עם גדעון הוד.
12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 תוצרת הארץ — שירים עבריים.
16.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
17.05 יומן כלכלה.
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
18.06 ורקור — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 השבוע בכנסת.
20.10 שירים עבריים.
20.30 שידור משחק גמר גביע המדינה בכדורסל העברה מהיכל הספורט ביד־אליהו.
22.30 מקום אחר.
23.05 בינינו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי — מנחה: אלכס טלמור.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — פילוסופיה של הטכנולוגיה — על מדעי החברה. מרצה: פרופ' יוסף אגסי.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — עם מירב אופיר.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 אילה בוקר — עם מיכל ניב.
10.55 שירותרום 87 — פינה מיוחדת.
11.05 נכון לעכשיו — עם יוסי עבאדי.
13.05 מקום טוב באמצע — עם אורלי יניב ויצחק בן־נר.
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל.
15.05 מה יש — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.
18.55 הודעות לחיילים.
19.05 שירים מכאן — שירים עבריים — עם שירה גרא.
19.50 מדינת ישראל נגד ג'ון איוואן דמיאניוק — יומן מיוחד לסיקור ארועי המשפט.
20.05 יער משורר — מגאזין לענייני צבא ובטחון (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — פילוסופיה של הטכנולוגיה (ש"ח).
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
22.55 שירותרום 87 — פינה מיוחדת.
23.05 שיחת חצות — עם מוקי דור חבר קיבוץ עין־גב.
00.05 ציפורי לילה מבלות — עם אלי ישראלי.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
שידורי צה"ל ב־FM
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסים — מידע, ד"שים, משחקי רדיו ומוסיקה לחיילים שנשארו בתורנות — עם אברי גלעד.
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'

06.05 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.
07.05 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע? עם אבי אתגר.
10.05 שבעים מי יודע.
11.05 אהבה יומיומית עם יוסי סיאס.
12.05 רק מוסיקה.
13.05 רק בימי חול עם מנחם פרי.
14.05 פזמון חוזר.
15.05 חרש, חרש ומחודש.
16.05 הצגה יומית עם יקיר אביב.
18.05 [illegible]
20.05 לי ולך — שיר וברכה.
21.05 שמש דוק.
23.05 הלילה הוא שירים.

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

מפתח טוב ותוכן מודרני בדו־מסעית (5384).

הכלים הפועלים במט־עזר חוזרים לערוגת המוצא שלהם (5385).

5384. י.מ. רייס
ארה"ב 1985
פרס שלישי

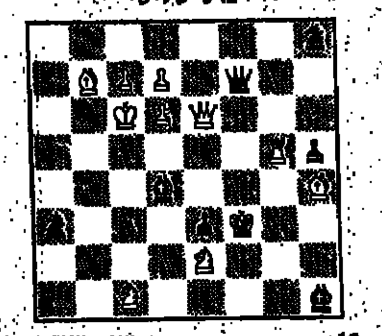

מט בשני מסעים 10 + 8

5385. מיכאל מקדוואל
בריטניה
מקורית
Michael Mcdowell
Great Britain
Original

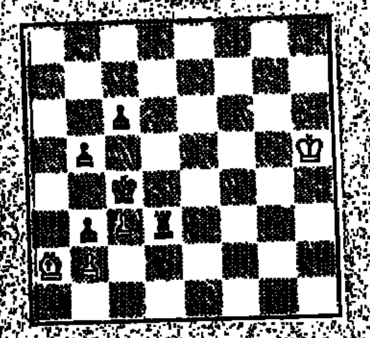

מט עזר בארבעה מסעים 4 + 4

פתרונים אל השורה, רח' רמות הגולן 43, ירושלים 97703

טיול מלכותי לפינה

בסיום המובא להלן ברור שהוד מספר מסעים תיווצר עמדת בפאה, אולם אפשרות הפט תציל את השחור. למשל: 1. צא7 [illegible]

גורגידזה ומיטלמאנב
פולודני לנוגעס 1982
פרס ראשון

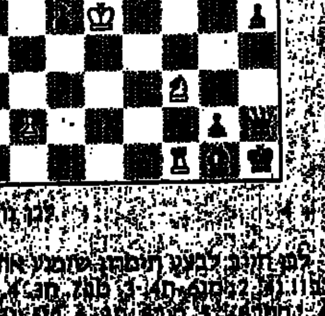

לבן משחק וזוכה

[illegible]

קרבות ותחרויות

קרפוב – סוקולוב 3.5:7.5

אלוף העולם בעבר, אנטולי קרפוב, שוב יתמודד עם גארי קספרוב על אליפות העולם. עובדה זו נקבעה לאחר שקרפוב ניצח בצורה משכנעת את אנדריי סוקולוב, בן ה־23, 3.5:7.5. במשחק העשירי בדו־קרב שנערך בלינארס שבספרד ניצח קרפוב לאחר מאבק מרשים. במצב הסופי נותר קרפוב עם מלך ושני רגלים צמודים נגד מלך, רץ ורגלי של יריבו, אך לא ניתן היה לבלום הכתרת מלכה חדשה. במשחק ה־11 שיחק סוקולוב ב„משחק התאבדות" ונכנע כבר לאחר המסע ה־25. סך הכל ניצח קרפוב בשבעה משחקים ובארבעה סיים בתיקו. קרפוב הביע לאחר הדו־קרב את דעתו שיהיה בכוחו להחזיר לעצמו את כתר אלוף העולם. בינתיים יפגשו ביניהם קספרוב וקרפוב, כבר בתשיעי באפריל הקרוב, בבריסל, בירת בלגיה. שם ישתתפו בתחרות גדולה. זו הפעם הראשונה שהשניים משתתפים יחדיו בתחרות הנערכת לפי שיטת ליגה. יתרה מזו לראשונה יתחרו עם השניים בתחרות אחת גם ויקטור קורצ'נוי, שיבוא לבריסל ישר מבאר שבע. עם המוזמנים הנוספים לתחרות גם נייג'ל שורט מאנגליה ושחמטאים ידועים נוספים.

אליפות פתוחה לנוער

ביום ראשון, חמישי באפריל, תחל אליפות פתוחה לנוער (עד גיל 17 וחצי) במועדון השחמט גבעתיים. התחרות תערך מהחמישי עד העשירי באפריל (סבוב אחד ליום). [illegible]

שורט מכה

אלוף אנגליה בשחמט, [illegible] ואף מוליך בראש התחרות. למרות היותו אלוף, יש באנגליה שני שחמטאים חשובים כטובים מסמלמן והם: נייג'ל שורט וטוני מאיילס. שורט, בן ה־22, הוא תקוות השחמט הבריטי ויש הרואים בו אף מתחרה בעתיד לקספרוב. בתחרות בריקיאוויק, בירת איסלנד, ניצח בצורה משכנעת בהקדימו שחמטאים נודעים. להלן אחד מנצחונותיו הנאים בתחרות זו. המשחק החל בהגנה ההולנדית, בדיוק כפי ששיחק שורט נגד קספרוב במשחק שהצגנו לפני שבועיים במדור זה. מעניין שרבי־אמנים אינם מאוהבים בהגנה ההולנדית בשל הזנחת קשיחה. השחור מציב שרשרת של רגלים על הערוגות הלבנות המרכזיות [illegible] הערוגות הלבנות שלו, אך לשורט יש תכנית התקפה נאה זו כפי שנראה להלן.

הגנה הולנדית
לבן: מתיוסון שחור: שורט
רייקיאוויק 1987

[illegible]

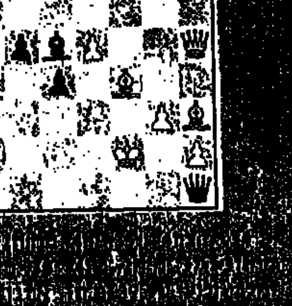

תשבצים

תשבץ 178

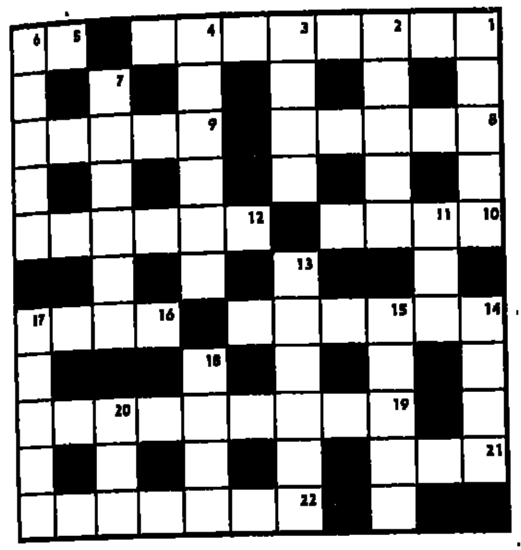

אפקי: 1. עוף ממשפחת הפסיונים, יציב בארץ, שוכן בין עשבים ושיחים. 5. נעלם. 8. מלחין, בן תקופתו של באך (כ"מ). 9. עיר מדינה באירופה. 10. מתרצה. 12. אי בקרבת ספרד. 14. מטפלת בחלב כדי להפכו ללבן וגבינה. 16. אמין, תקף. 19. מקום צבורי. 21. עדר עדור עמוק מסביב לנטיעות, או הכשיר אדמת בור. 22. מכרסם קטן בעל פרווה יקרה.

אנכי: 1. חלקיק אור. 2. צורה שירית של מחמאה לנקבה. 3. בירה אירופית. 4. יצירה משום דבר. 6. ענף קצוץ. 7. מין מכשיר לחמום בחורף. 11. ערב תחילת החדש, בקצור. 13. שם דבר לסגנון מלאכותי וקשה להבנה (על יסוד פיוטו של הקליר). 14. גורם. 15. מין כלי להתזת מים. 17. מתן תואר רשמי. 18. בירה באסיה. 20. ידען.

אגוזן 178

אפקי: 1. חמוש מרפי בתקופה זו עשוי להתקבל כברכה (3,5). 5. (יחד עם 21 אפקי) פיו הגדול של זה שאינו יודע דבר עלול לגרום לנו לצאת מכאן (5). 8. הוראה ממי שבעצמו אינו שומע, זה רק אצל מי שהכל הפוך אצלו בממשלה (3,2). 9. מה היה תפקידה על פי דת המלך בקצור? (5). 10. חריץ שעושים משני צידי הסלמי (4). 12. כשהוא מיהר את הסתובבת להתפשט? (6). 14. קטע לא חשוב בשיר השכונה? (3,3). 16. באיזו תקופה קודם כל היה הראשון למלך? (4). 19. שרים ושרות לא, ומי כאן ימלא את התפקיד? (5,4). 21. ראה 5 אפקי. 22. דובר העת הנכחית? (4,3).

אנכי: 1. ממי איכפת שגנן כתב איגרת? (5). 2. מאירוח ניתן כנראה להפיק גם ספוק נפשי (5). 3. גם בראש איטי אפשר למצוא מה שדרוש לתעשיה (4). 4. מקבלת חפש במתנה ומנצלת זאת לעריכת שינויים אפנתיים? (6). 6. סימן לכשלון בעת ההיא נביא בעירו (5). 7. יש מצב חרפי בשניתו אל תספרי מעשיותו (6). 11. סילק את הגבוה דוקא (3). 13. הקריבו חלק מעצמם כדי לעזור (2,4). 14. סגור ומסוגר כארץ אויב (4). 15. מגיעים אליה בדיון רק בסוף החרף (5). 17. אבל אי אפשר שיהיה פוליטיקאי ומחנך כאחד? (דוקא אפשר) (5) (כ"מ). 18. האם תחלק ממנהו (4). 20. לא גלה חסר הבנה במוסיקה (3).

פתרונות

תשבץ 177

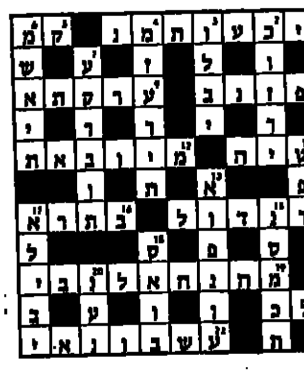

אגוזן 177

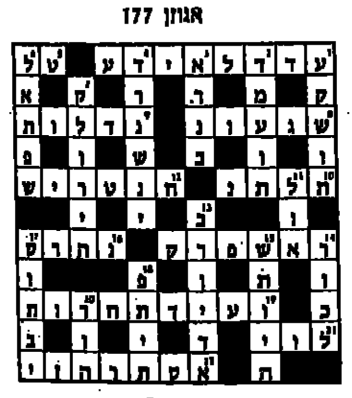

© אמיר בן־אור

ברידג'

משימה אפשרית

רבים מאיתנו זוכרים את סדרת הטלוויזיה „משימה בלתי אפשרית" וכפי ששם משימות שנראו כבלתי־אפשריות בוצעו כך גם אצלנו מתברר, בסופו של דבר, שהמשימה אפשרית בהחלט.

המצבים הכי מסובכים בהכרזה הם כאשר שני הצדדים משתתפים בהכרזה ועליהם לשפוט האם להמשיך או לחדול ולהכפיל את חוזה המתנגדים.

ההכרזה:

דרום	מערב	צפון	מזרח
1 ספייד	2 הארט	3 דיאמונד	4 הארט
4 ספייד	5 הארט	5 ספייד	---

♠Q 9 3
♥K 3
♦AKJ 8 5
♣6 4 2

♠J 10 8
♥AQJ 10 4
♦10 9
♣AQ 7

♠---
♥9 8 7 6 5
♦Q 7 6
♣J 10 9 8 3

♠AK 7 6 5 4 2
♥2
♦4 3 2
♣K 5

מחלק: דרום
פגיעים: כולם

מערב הוביל בנסיך ספייד, דרום זכה עם האלוף בידו, ומזרח השליך את החמישיות הארט. הכרוז המשיך בהארט מידו, מערב זכה באלוף והמשיך בשמינית ספייד, התשיעית בדומם זכתה הלקיחה. הכרוז המשיך במלך הארט, כשהוא משליך דיאמונד מידו. עתה המשיך במלך ואלוף דיאמונד, ודיאמונד שלישי שנחתך עם המלך ספייד בידו. הכרוז חזר לדומם במלכה ספייד והשליך את המפסידים בקלאב על הדיאמונדים שבדומם. הכשלת החוזה נראית לכם במשימה בלתי אפשרית? ובכן – טעיתם. לאחר היציאה ניתן להכשיל את החוזה. למערב בלקיחה השנית אסור לזכות בלקיחה, אלא עליו לשחק את העשירית הארט. במקרה זה הכרוז נאלץ למסור לקיחה למזרח (בדיאמונד או בהארט) מזרח חוזר מיד בקלאב והחוזה מוכשל.

לעומת זאת, אם בלקיחה השנית מערב משחק את ה־4 הארט, הכרוז עדיין יכול לבצע את החוזה משום שאז הוא זוכה עם המלך וממשיך בהארט קטן, משליך דיאמונד מידו, ומערב נאלץ לזכות בלקיחה והחוזה מבוצע.

ארנונה שפאן

מחברות הקולנוע

אופני האש

אתם מוצאים אותם בפינות הרחוב במנהטן עילית, בדרום קליפורניה ובמגרשי המשחקים של המערב. יש להם מועדונים סגורים והם האקרובטים של שנות ה־80. מי הם? אלו הם אנשי ה־BMX. קבוצה סגורה של נערי אופניים המקדישים את זמנם לספורט הרכיבה. על צעירים כאלה מספר הסרט „אופני האש" שביים האל נידהם. המדובר בנער עיירה קשתן, ורב מעללים כשהוא על האופניים המרוצות. האלוף המקומי חולם להתחרות בתחרות הגדולה של האופניים על הפרס של מאה אלף דולר. במהלך האימונים הוא אפילו מתאהב בנערה שגם היא מכורה ל־BMX. מאבקים ותככים מאחורי הקלעים של התחרות, ונחשו מי זוכה? שחקנים: ברט קוואר, ויק מורוט. בקולנוע „מקסים" ת"א.

40 מ"ר גרמניה

קשים חיי אשה תורכייה. היא נעולה בבית ומוגנת מלפגוש זרים, חייבת לשאת את המלולתיו של בעלה־בועלה, ואת הרעלה המסורתית. כל היום מצחצחת את הבית ונלילה בעלה בא עליה כחפצו, באלימות יבשה ובהמית. בחברה המזרחית הפטריארכלית עדיין לא שמעו על שחרור האשה, וחיי נשים משולות בה לחיי כלב. הקולנוע התורכי החדש, זה של יילמאז' גיניי וז'קי אקטן הרבה לעסוק במצב האשה התורכית בסרטים „יול" ו„בין החומות", אבל המסר החריף הפך לכתב אישום נגד החברה התורכית השמרנית ששמה דה־הומניזציה מפרטים אנושיים.

לא כן הדבר בסרטו הראשון של הבמאי התורכי הצעיר טאפיק באשר שאת לימודי הקולנוע שלו רכש בהמבורג שבגרמניה. גם גיבורתו הבכורה מסרטו „40 מ"ר גרמניה" היה טוטאלית אבל אינה זוכה לראות ממנה כלום, מהיום בו מביא אותה בעלה האפילפטי המשועל לדירתם האפלולית והקלאוסטרופובית. הסרט מתרחש ב־40 המ"ר של הדירה בה שוהה הגיבורה כל היום ומנועה לצאת החוצה מפני שבעלה נעל אותה בפנים. „40 מ"ר גרמניה" הוא סרט קודר, שחושף פיסת מציאות, אבל נשאר מרוחק ולא מצליח לגעת בלב. הסרט לוקה בכל המגרעות של סרט ראשון, הוא ארכני מדי ומתנהל באיטיות נכות, וממצה את עצמו בעשר הדקות הראשונות, שאחריהן הוא נמתח כמו מסטיק ומשלב דימויים וסמלים פשטניים על נושא חשוב באמת. סרט שהוא החמצה. במוזיאון ת"א.

ערפדים

הקרנה מחודשת לסרטו הידוע משנת '67, של רומן פולנסקי, הזכור גם בשמו השני: „סלח לי, אבל אתה נושך את צווארי...". שני מדענים (שאחד מהם מגולם ע"י פולנסקי עצמו) יוצאים למסע מפחיד בעקבות הערפדים מאלמניה. במסעם הם עוברים הרפתקאות מקפיאות דם, ואפילו משתתפים בנשף הגדול של הוומפירים, שכוכבם הוא הנסיך דרקולה בכבודו. פארודיה מקאברית משעשעת על סרטי אימה וערפדים עם הרבה רגעים מסמרי שיער שלאחריהם צחוק משחרר. עוד משתתפים: פרד מיין, ז'אק מקגוורן, אלפי בס, שרון טייט ואחרים. כדאי להיזכר. מוקרן ב„בית לסין" בת"א.

קשוחים שכאלה

קירק דאגלאס וברט לאנקסטר, שני הכוכבים הוותיקים שעבדו יחד רבות בעבר במערבונים הוליוודיים – שבים לככב בקומדיה החדשה של ג'ף קנו שבאמתחתו שתי קומדיות שלוחות ואוויליות: „נקמת היורמים" ו„תרגיל לגנזל מתחיל". דאגלאס ולנקסטר גילמו בסרטיהם תמיד את דמות הגברים הקשוחים. גם היום, כשהם בשנות ה־70 לחייהם, הם עדיין קשוחים, גבריים ומקסימים ולוקחים בגיא הקטן את כל הגברברים הצעירים בגרמולות צבעוניות ובגדי העור. דאגלאס ולנקסטר בסרט הם הרי דוייל וארצ'י לונג – שני גנגסטרים שהפכו לאגדה בחייהם. אחרי 30 שנה בכלא, בו ישבו על שוד רכבת מזויין הם יוצאים לעולם ומתקשים להסתגל לשנות השמונים. כולם בסביבה מתייחסים אליהם כאל טיפוסים ארכאולוגיים אבל הם יוכיחו לכולם מי הם הגברים האמיתיים. לנקסטר נשלח לבית אבות ומסרב לאכול את מחית התרד, דאגלאס אינו עומד בקצב ותאבונה המיני של ידידתו הצעירה. אבל דאגלאס ולנקסטר הם גיבורים של הקולנוע ההוליוודי הישן, גבריים ועושים מתחת למעטה הקשיחות – והם מצליחים להוכיח לעולם שכוחם עוד במתניהם וליחם לא נס. „לא עושים אותם קשוחים כמו פעם", כדברי שיר הנושא. קומדיה קונבנציונאלית, קלילה וחביבה שממש נתפרה על לנקסטר ודאגלאס, הנפלאים בקשישותם רבת ההוד. בקולנוע „אסתר" בת"א.

המורדת

שרלוט גינזבורג בת ה־15 בתם המוכשרת של המוסיקאי סרג' גינזבורג והשחקנית ג'ין בירקין, מככבת בסרטו של הבמאי הצרפתי קלוד מילר („זרה בעיר", „חקירה לילית") שהיה עוזר במאי של ברסון, דמי, גודאר וטריפו, ובסרטו אפשר למצוא עקבות השפעה של מוריו הגדולים. „המורדת" הוא סיפור התבגרות כמו הסרט „שכנוע עדין." סיפור חופשת קיץ של מתבגרת צרפתייה קטנה בת 13, רגישה וחכמה, שמרגישה דחויה ולא יפה ואינה יודעת כמה שהיא חיננית. שלא רוצה לחיות ועדיין לא יודעת מה היא רוצה להיות. היא מרגישה מבודדת מהעולם, מלאת סתירות פנימיות וכלואה בסבך רגשותיה. העולם נראה לה מפתה וגם דוחה. שרלוט רוצה יותר ממה שהחיים בפרובינציה יכולים לתת לה. את חופשת הקיץ היא מעבירה בקדחתנות במדרי בות עם ילדת שכנים חולנית, עם אביה האלמן ועם שכנה ששומרת עליה ולא מבינה לנפשה. מושא חלומותיה היא ילדת פלא בת גילה, פסנתרנית מפורסמת שבאה לסיבוב הופעות בעיירה ושרלוט מפנטזת עליה ובונה מגדלים באוויר. גם עולם המין משחר בדמותו של

קלוטולד בודון (קלרה), בסרט „המורדת"

בחור בן 20 ששרלוט מתיידדת איתו והוא דורש את מה שעדיין אינה מסוגלת לתת. סיפור ההתבגרות הקטן מוגש באמינות עם הרבה רגעים מלאי אנושיות ועדנה, חום וכאב. אין בסרט שום בשורה חשובה, אולי מלבד שרלוט גינזבורג שקיבלה את פרס סזאר ל„שחקנית הצעירה המבטיחה" – הממלאת את הסרט בנוכחותה המקסימה והאינטליגנטית ומפגינה משחק רב־עצמה כשל שחקנית מבוגרת ומנוסה, המשולב בתמימות נעורים רעננה של ילדה. בקולנוע „דיזינגוף" ת"א.

שלושה האמיגוס

הבמאי ג'ון לנדיס זכור לטובה מהפרודיות המטורפות שלו: „בית החיות", „האחים בלוז" (שאותם „עשה" בנוכחותו ג'ון בלושי המנוח) ו„זאב אמריקני בלונדון". לפעמים הוא מסתפס כמו ב„משנה מקום, משנה מזל" או „רומן לילי", והפעם נכשל ב„שלושה האמיגוס", זוהי פארודיה קלושה ולא מצחיקה על מערבוני הסרט האילם בהם הטובים הם לבנים נחמדים ועגונים והרעים הם מקסיקנים. לאקי, דאסטי ונד (הקומיקאים צבי צ'יס, סטיב מרטין ומרטין שורט) הם שחקנים הוליוודיים המככבים בסדרת סרטים אילמים. בסרטים הם מצילים כפריות ענוגות מידי מכסיקנים מגעילים ובחיים הם שלושה „סוסים" פחדניים, שרועדים למראה מנהל האולפן היהודי. נערה מכסיקנית טובת מראה שמאמינה לבדיה הקולנועית מזמינה אותם להציל את כפרה מידי אל־גאפו הנורא. השלושה באים למקסיקו בבגדי האולפן המצוחצחים ומאז מתחילה שרשרת של טעויות קומיות. „שלושה האמיגוס" הוא לא לנדיס חכם ושנון אלא עילג, צולע ואווילי. צ'ייס את מרטין מעצבנים כרגיל ומקרטעים בו כמו מפגרים. בקולנוע „חוד" ת"א.

בשטח

חליפת ערב

טוב

ברטראן בליה, „הילד הרע" של הקולנוע הצרפתי, שב להדהים ולעצבן את הבורגנות עם סרט פרובוקטיבי חדש שמזכיר את סרטיו הקודמים: „הכינו את הממחטות" ו„הפרחחים". המדובר במשולש רומנטי מסוג קצת אחר מהמקובל. הכוכב הגדול ג'ראר דפרדייה הוא פורץ מקסים וגבריתן, הומו בנטיותיו, „שמתלבש" על זוג נשוי ומשתלט עליהם. השחקנית מיו מיו היא האשה שנמאס לה מבעלה העני והרפה, אותו מגלם השחקן מישל בלאן שבסרט הוא מעריץ את מדרך רגלי אשתו (על תפקידו זה קיבל את פרס פסטיבל קאן). הפורץ הופך את הבעל ל„אשת חיקו הנצחית", ואת האשה לעקרת הבית שלהם, עד שהיא מסתלקת עם סרסור, והפורץ הופך את הבעל סופית לאשתו הנזנחה. קומדיה שחורה, שנונה וצינית, שנוגעת במעמקי הטעם הרע בלי להגעיל, שחוטת את כל הפרות הקדושות הקרויות „ערכים מוסריים הומניים", וכוונתה הברורה לזעזע את הקהל העדין והמתחסד ולגרום לו לחשוב קצת על הסטריאוטיפים הסקסיסטיים שיצרה החברה המודרנית, כשהוא מצודד הופך את הסדר החברתי המקודש על פניו ומציגו במערומיו המגוחכים. זוהי תמונת מצב – לא פתרון. קצב מסחרר, ביצוע מנוכר וקר, מבנה אינטלקטואלי, ומשחק מצוין של השלושה. מוקרן בקולנוע „לב", ת"א.

חנות קטנה ומטריפה

טוב

עציץ טורף חביב בהחלט, קצת קצר־רוח אבל אוהב למצוץ דם ולשיר שירי נשמה כושיים, הוא גיבור הסרט המבוסס על מחזמר מצליח שרץ על בימות האוף־ברודווי וברודווי, ואפילו היתה לו גירסה ישראלית כושלת בשם „זוועות המרודות" עם גדי יגיל. למרות הנושא המצמרר אין בסרט שום רגעים מקפיאי דם, רק הומור, לרוב מקאברי, והרבה הרבה שירים. בחנות פרחים ניו־יורקית כושלת של מר מושניק היהודי השיילוקי (וינסנט גרדניה) עובדים אודרי, בלונדית מטומטמת (אלן גרין) וסימור השלומיאל (ריק מוראניס) שנראה ומדבר כמו גדי יגיל, ועוסק בהכלאת צמחים, ובזמנו הפנוי מאוהב בסתר באודרי המאוהבת ברופא שיניים סאדיסט.

סימור קונה צמח יפה ותמים למראה, שפתאום מושך קונים לחנותם. הצמח החדש, „אודרי 2" שמו, הופך לסנסציה ומעשיר את בעליו, אבל בתמורה הוא מבקש דם, דם, ועוד דם שסימור המסכן תורם לו. מהר מאוד הוא גדל ומתנפח ונעשה מרושע ואכזרי ומשתלט על סימור, עד שיום אחד הוא תובע ממנו להביא לו בני־אדם לסעודתו.

בימאי הסרט הוא פרנק עוז, שיצר ביחד עם ג'ים הנסון את „החבובות", והפעם הפליא לתכנן את הצמח המפלצתי שרוצה להשתלט על העולם. לאחר תקופת יובש ארוכה בתחום הסרט המוסיקלי, „חנות קטנה ומטריפה" מפצה על הכל. ובאמת יש בו הכל: שירים וריקודים, והמון הומור מקאברי השולח חיצים סאטיריים לכל עבר. האיש הכי מצחיק בסרט הוא הקומיקאי סטיב מרטין, שלרוב רק מעצבן עם כל השטיקים הדביליים שלו – וכאן הוא מעורר רעמי צחוק בתפקיד רופא השיניים הסאדיסט. מוקרן בקולנוע „נת", ת"א.

מרטין שורט (במרכז), בסרטו של ג'ון לנדיס „שלושה האמיגוס"

מסרטי אלן רנה:

● החיים הם רומן – הסרט משלב שלוש עלילות מפותלות כמיטב סגנונו של רנה. בסינמטק ים, יום שבת, 20.30; בסינמטק חיפה, ביום ב', 21.30.

● אהבה עד מוות – השלישי בטרילוגיה, אליה שייכים גם „החיים הם רומן" ו„הדוד מאמריקה". בסינמטק ת"א, יום ב', 21.30, וכן ביום ג', 19.00; בסינמטק ים, יום ד', 21.45.

● פרובידנס – אחד מסרטיו היותר חדשים של רנה. בסינמטק ת"א, יום א', 21.30; בסינמטק ים, יום ב', 21.30.

מסרטי ארנסט לוביטש:

● האלמנה העליזה – מוריס שבלייה כשובר לבבות שרמנטי על־פי האופרטה המפורסמת. בסינמטק חיפה, יום ד', 21.30.

● ניונצ'קה – מסרטיו המקסימים של לוביטש. גרטה גרבו האלוהית בתור סוכנת רוסיה קשוחה שמתאהבת בפריזאי ומתפתה לקפיטליזם. בסינמטק חיפה, יום ה', 21.30.

מסרטי רומן פולנסקי:

● צ'יינהטאון – סרט אפל מבריק. בסינמטק ת"א, מוצאי שבת, 21.30.

● מקבת – גירסתו העקובה מדם של פולנסקי למחזה של שקספיר. בסינמטק ת"א, יום ב', 19.00.

● מבוי סתום – משולש מוזר הרסני ומשפיל בין גבר מזדקן, אשתו הסקסית וגנגסטר גס ואלים. בסינמטק ת"א, יום ג', 21.30.

סרטים אחרים:

● חוף הברברים – הווארד הוקס עיבד מחזה של הכט ומקארתור לקומדיה רומנטית שנונה על נערה שאפתנית שמגיעה לסן פרנציסקו בעת הבהלה הגדולה לזהב והופכת לנערתו של גנגסטר מקומי. בסינמטק ת"א, יום א', 19.00.

● לחיות את חייה – יצירת המופת של ז'אן לוק גודאר בה הגיע למיצוי סגנונו המנוכר והייחודי דרך סיפור על זונה אומללה בנוסחת מיזוגשי. בסינמטק חיפה, יום ג', 19.00.

איכות

טובים

ג'ושוע אתמול והיום – „חן" ת"א
בחר בי – „לב" ת"א
דקה לחצות – „תכלת" ת"א
זכרונות אהבה מפוננצת – „דיזנגוף" ת"א
מלקולם – „חן" ת"א
מפרץ מוסקיטו – „לב" ת"א
צבע הכסף – „חן" ת"א
קרוקודיל דנדי – „דקל" ת"א
שבוע עדין – „בית ציוני אמריקה" ת"א
שובו של הנוסע השמיני – „גורדון" ת"א

טובים מאוד

חנה ואחיותיה – „סינמה 1" ת"א
קיץ – „לב" ת"א
שואה – מוזיאון ת"א

יעל ישראל